

ಯದಿ ಭವತಿ ಗಮನಹೇತುರಾಕಾಶಂ ಸ್ತಾನಕಾರಣಂ ತೇವಾವ್ರಾ ।
ಪ್ರಸಚತ್ತಲೋಕಹಾನಿಲೋಕಸ್ಯ ಭಾಂತಪರಿವೃದ್ಧಿಃ ॥೬೪॥

ಆಕಾಶಸ್ಯ ಗತಿಸ್ವಿತಿಹೇತುತ್ವಾಭಾವೇ ಹೇತೂಪನ್ಯಸೋಽರ್ಯವರ್ ।

ನಾಕಾಶಂ ಗತಿಸ್ವಿತಿಹೇತುಃ, ಲೋಕಾಲೋಕಸೀಮವ್ಯವಸ್ಥಾಯಾಸ್ತಫೋಪಪತ್ತಃ । ಯದಿ ಗತಿಸ್ವಿತ್ಯೋರಾಕಾಶಮೇವ ನಿಮಿತ್ತಮಿಷ್ಯೇತ್, ತದಾ ತಸ್ಯ ಸರ್ವತ್ರ ಸದ್ಯಾವಾಜ್ಞೇವಪ್ಯದ್ಗಲಾನಾಂ ಗತಿ-ಸ್ವಿತ್ಯೋನಿಃಸೀಮತ್ವಾತ್ಪತ್ತಿಕ್ಷಣಮಲೋಕೋ ಹೀಯತೇ, ಘೂರ್ಣಂ ಘೂರ್ಣಂ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪ್ರ-ಮಾನಶಾಂತೋ ಲೋಕಸ್ಯೋತ್ತರೋತ್ತರಪರಿವೃದ್ಧಾ ವಿಫಳತೇ । ತತೋ ನ ತತ್, ತದ್ವೇತುರಿತಿ ।

ತಮ್ಮಾ ಧಮ್ಮಾ ಧಮ್ಮಾ ಗಮಣಟ್ಟಿದಿಕಾರಣಾಣಿ ಕಾಗಾಸಂ ।

ಇದಿ ಜಣವರೇಹಿಂ ಭಣಿದಂ ಲೋಗಸಹಾವಂ ಸುಣಂತಾಣಂ ॥೬೫॥

ಗಾಥೆ - ೬೪

ಗಾಥಾಧರ :- [ಜದಿ] ಒಂದು ವೇಳೆ [ಅಗಾಸಂ] ಆಕಾಶವು [ತೇಸಿಂ] ಜೀವ-ಪುದ್ಧಲಗಳಿಗೆ [ಗಮಣಹೇದೂ] ಗತಿಹೇತು ಮತ್ತು [ಕಾಣಕಾರಣಂ] ಸ್ವಿತಿಹೇತು [ಹವದಿ] ಇದ್ದರಿ [ಅಲೋಗಹಾಣೀ] ಅಲೋಕದ ಹಾನಿಯ [ಯ] ಮತ್ತು [ಲೋಗಸ್ಯ ಅಂತಪರಿಪುದ್ದಿಃ] ಲೋಕದ ಕೊನೆಯ ವೃದ್ಧಿಯ [ಪಸಚದಿ] ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುವುದು.

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಗತಿಸ್ವಿತಿಹೇತುತ್ವದ ಅಭಾವವಿರುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಹೇತುವನ್ನು ಉಪಸ್ಥಿತಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಗತಿಸ್ವಿತಿಯ ಹೇತುವಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಲೋಕ ಮತ್ತು ಅಲೋಕದ ಸೀಮೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆಕಾಶಕ್ಕೆನೇ ಗತಿ-ಸ್ವಿತಿಯ ನಿಮಿತ್ತಪರಿಂದ ಮನ್ಯಸಹೋದರೆ ಎಲ್ಲಿಡೆಗೆ ಆಕಾಶದ ಸದ್ಯಾವಿರುವ ಕಾರಣ ಜೀವ-ಪುದ್ಧಲಗಳ ಗತಿ-ಸ್ವಿತಿಗೆ ಯಾವ ಮೇರೆಯೇ ಉಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಲೋಕದ ಹಾನಿಯಾದೀತು. ಮತ್ತು ಮೊದೊದಲು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸಿದ ಲೋಕದ ಕೊನೆಯು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುವುದರಿಂದ ಲೋಕದ ಕೊನೆಯೇ ಮುರಿದುಹೋದಿತು (ಎಂದರೆ ಮೊದೊದಲು ನಿಶ್ಚಯಾದ ಲೋಕದ ಕೊನೆಯು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮುಂದೆ ಬೆಳಿಯುತ್ತ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಲೋಕದ ಕೊನೆಯೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಲಾರದು) ಅದುದರಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗತಿ-ಸ್ವಿತಿಯ ಹೇತುತ್ವವಿಲ್ಲ.

ಗಾಥೆ - ೬೫

ಗಾಥಾಧರ :- [ತಮ್ಮಾ] ಅದುದರಿಂದ [ಗಮಣಟ್ಟಿದಿಕಾರಣಾಣಿ] ಗತಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಿತಿಗೆ ಕಾರಣವು [ಧಮ್ಮಾ ಧಮ್ಮಾ] ಧಮ್ಮ ಮತ್ತು ಅಧಮ್ಮಗಳಿವೆ, [ಕಾಗಾಸಂ] ಆಕಾಶವಿಲ್ಲ. [ಇದಿ] ಎಂದು [ಲೋಗ-ಅದರಿಂದ ಗತಿ-ಸ್ವಿತಿ ಕಾರಣಗಳು ಧಮ್ಮಾ ಧಮ್ಮಗಳಿವೆ ಆಕಾಶವಿಲ್ಲ]

ಇದನರಿಯೊಂದು ಶೈಲೋತ್ತಮಗಳಿಗೆ ಲೋಕಸ್ಯೋತ್ತರಪರ ಜಿನವರ ವೇಳಿಹರು ॥೬೫॥

ತಮ್ಮಾದ್ವಾರ್ಥ ಗಮನಸ್ತಿತಿಕಾರಣೇ ನಾಕಾಶವೋ ।

ಇತಿ ಜನವರ್ಯಃ ಭಣತಂ ಲೋಕಸ್ವಭಾವಂ ಶೃಂತಾವೋ ॥೬೩॥

ಆಕಾಶಸ್ಯ ಗತಿಸ್ತಿತಿಹೇತುತ್ವನಿರಾಸವ್ಯಾಪ್ತೋಪಸಂಹಾರೋಽಯವೋ ।

ಧರ್ಮಾರ್ಥದರ್ಮಾರ್ಥವೇವ ಗತಿಸ್ತಿತಿಕಾರಣೇ ನಾಕಾಶಮಿತಿ ।

ಧರ್ಮಾರ್ಥದರ್ಮಾರ್ಥಗಾಸಾ ಅಪ್ರಧಬ್ಲೂದಾ ಸವಾಣಿಪರಿಮಾಣಾ ।

ಪ್ರಧಗುವಲದ್ವಿವಿಸೇಸಾ ಕರೇಂತಿ ವಿಗತ್ತಮಣಿತ್ತಂ ॥೬೪॥

ಧರ್ಮಾರ್ಥದರ್ಮಾರ್ಥಕಾಶಾನ್ಯತ್ವಫಗ್ಂತಾನಿ ಸವಾನಪರಿಮಾಣಾನಿ ।

ಪ್ರಧಗುವಲಬ್ದಿವಿಶೇಷಾಂ ಕುರ್ವಂತೇಕತ್ವಮಂತ್ಯತ್ವವೋ ॥೬೫॥

ಧರ್ಮಾರ್ಥದರ್ಮಾರ್ಥಲೋಕಾಕಾಶಾನಾಮವಗಾಹವಶಾದೇಕತ್ತೇಂದು ವಸ್ತುತ್ವೇನಾನ್ಯತ್ವಮತ್ತೋಕ್ತಮೋ ।

ಧರ್ಮಾರ್ಥದರ್ಮಾರ್ಥಲೋಕಾಕಾಶಾನಿ ಹಿ ಸವಾನಪರಿಮಾಣಾತ್ವಹಾವಶಾನವೂತ್ತೀಕ್ಷೇಪೇ-
ಕತ್ವಭಾಂಜಿ । ವಸ್ತುತಸ್ತು ವ್ಯವಹಾರೇಣ ಗತಿಸ್ತಿತ್ವವಗಾಹಹೇತುತ್ವರೂಪೇಣ, ನಿಶ್ಚಯೀನ
ವಿಭಕ್ತಪ್ರದೇಶತ್ವರೂಪೇಣ ವಿಶೇಷೇಣ ಪ್ರಧಗುವಲಬ್ದಮಂತ್ಯಭಾಂಜ್ಯೇವ ಭವಂತಿತಿ ।

- ಇತಿ ಆಕಾಶದ್ವಾಸ್ತಿಕಾಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಸಮಾಪ್ತವೋ ।

ಸಹಾವಂ ಸುಣಂತಾಣಂ] ಲೋಕಸ್ವಭಾವದ ಶ್ಲೋತ್ವಗಳಿಗೆ [ಜಣವರೇಣಿಂ ಭಣದಂ] ಜನೇಶ್ವರರು
ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಿತಿಗತಿಹೇತುತ್ವವಿರುವುದರ ವಿಂಡನೆಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಿರುವ ಕಥನದ
ಲುಪಸಂಹಾರವಿದೆ.

ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮಗಳೇ ಗತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಿವೆ, ಆಕಾಶವು ಇಲ್ಲ.

ಗಾಥೆ - ೬೫

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಧರ್ಮಾರ್ಥದರ್ಮಾರ್ಥಗಾಸಾ] ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಆಕಾಶ (ಲೋಕಾಕಾಶ)ಗಳು
[ಸವಾಣಿಪರಿಮಾಣಾ] ಸಮಾನ ಪರಿಕಾಮವುಳ್ಳವುಗಳು [ಅಪ್ರಧಬ್ಲೂದಾ] ಅಪ್ರಧಗ್ರಂತಗಳಿರುವುದರಿಂದ
ಹಾಗೂ [ಪ್ರಧಗುವಲದ್ವಿವಿಸೇಸಾ] ಪ್ರಧಕ್-ಉಪಲಬ್ದ (ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ) ವಿಶೇಷವುಳ್ಳವುಗಳಿರುವುದರಿಂದ
[ವಿಗತ್ತಮಣಿತ್ತಂ] ಏಕತ್ವ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯತ್ವವನ್ನು [ಕರೇಂತಿ] ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ ಅವಗಾಹದ ಅವೇಕ್ಷಿಯಿಂದ ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಕಾಶದ ಏಕತ್ವವಿದ್ದರೂ
ಕೂಡ ವಸ್ತುರೂಪದಿಂದ ಅನ್ಯತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಧರ್ಮಾರ್ಥದರ್ಮ-ಆಕಾಶಗಳು ಸಮಾನ ಪರಿಣಾಮಯುತ ಅಪ್ರಧಕತ್ವದಿಂ ।

ಅದರಂತೆ ಭಿನ್ನ-ಭಿನ್ನ ವಿಶೇಷದಿಂ ಏಕತ್ವಮೇಣಾನ್ಯತ್ವವ ಮಾಡುವವು ॥೬೫॥

ಅಥ ಚೂಲಿಕಾ ।

ಅಗಾಸಕಾಲಜೀವಾ ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮಾ ಯ ಮುತ್ತಿ ಪರಿಹೀಣಾ ।
ಮುತ್ತಂ ಪೂರ್ಗಲದವ್ವಂ ಜೀವೋ ವಿಲು ಚೇದಣೋ ತೇಸು ॥೬೭॥

ಅಕಾಶಕಾಲಜೀವಾ ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮಾ ಚ ಮೂರ್ತಿಪರಿಹೀಣಾ: ।
ಮೂರ್ತಂ ಪುದ್ಗಲದವ್ವಂ ಜೀವಃ ವಿಲು ಚೇತನಸ್ತೇಮು ॥೬೮॥

ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಕಾಶಗಳು ಸಮಾನ ಪರಿಮಾಣಗಳ್ಳಿವುಗಳಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಕೇವಲ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೇ (ಕೇವಲ ಏಕ್ಕೀತಾವಗಾಹದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಲೇ) ಏಕತ್ವವ್ಯಾಪಿಗಳಿವೆ; ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿಯಂತೂ, ೧) ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಗತಿಹೇತುತ್ವ ಸ್ಥಿತಿಹೇತುತ್ವ ಮತ್ತು ಅವಗಾಹನಹೇತುತ್ವರೂಪ (ಪ್ರಥಕ್-ಉಪಲಬ್ಧ ವಿಶೇಷದಿಂದ) ಹಾಗೂ ೨) ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ವಿಭಕ್ತ ಪ್ರದೇಶತ್ವರೂಪ ಪ್ರಥಕ್ - ಉಪಲಬ್ಧ ವಿಶೇಷ ಇಂದ ಅವು ಅನ್ಯತ್ವವ್ಯಾಪಿಗಳೇ ಇವೆ.

ಭಾಬಾಫ್ರ : - ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಲೋಕಾಕಾಶಗಳ ಏಕತ್ವವನ್ನಂತೂ ಕೇವಲ ಏಕ್ಕೀತಾವಗಾಹದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಲೇ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ; ಪಕ್ಷುರೂಪದಿಂದಂತೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯತ್ವವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ೧) ಅವುಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಗತಿಹೇತುತ್ವ ಸ್ಥಿತಿಹೇತುತ್ವ ಮತ್ತು ಅವಗಾಹನಹೇತುತ್ವರೂಪದಿಂದ ಬೇರೆ - ಬೇರೆಯಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ೨) ಅವುಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಬೇರೆ - ಬೇರೆಯಾಗಿವೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅಕಾಶದವ್ಯಾಸ್ತಿಕಾಯಿದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಕಾಗ ಚೂಲಿಕೆ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಗಾಥೆ - ೬೯

ಗಾಥಾಫ್ರ : - [ಅಗಾಸಕಾಲಜೀವಾ] ಅಕಾಶ, ಕಾಲ, ಜೀವ [ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮಾ ಯ] ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮಗಳು [ಮುತ್ತಿಪರಿಹೀಣಾ] ಅಮೂರ್ತವಿವೆ, [ಪೂರ್ಗಲದವ್ವಂ ಮುತ್ತಂ] ಪುದ್ಗಲದವ್ವಾ ಮೂರ್ತವಿವೆ. [ತೇಸು] ಅವುಗಳಲ್ಲಿ [ಜೀವೋ] ಜೀವವು [ವಿಲು] ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ [ಚೇದಣೋ] ಚೇತನವಿದೆ.

ಜೀವ ಮತ್ತದರಂತೆ ಆಕಾಶ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ಕಾಲವಿವೆಲ್ಲ ಅಮೂರ್ತವಿವೆ ।
ಕೇವಲ ಪುದ್ಗಲದವ್ವಾ ಮೂರ್ತವಿದ್ವಾವುಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವ ನಿಜದಿ ಚೇತನವಿದೆ ॥೬೯॥

೧. ವಿಭಕ್ತ = ಭಿನ್ನ. [ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನಪ್ರದೇಶತ್ವವಿದೆ.]

೨. ವಿಶೇಷ = ವಿಶಿಷ್ಟ ; ವಿಶೇಷತ ; ಮುಖ್ಯತ. [ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಹಾಗೂ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಆಕಾಶದ ವಿಶೇಷಗಳು ಪ್ರಥಕ್ = ಉಪಲಬ್ಧವಿದೆ ಎಂದರೆ ಬೇರೆ-ಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.]

೩. ಚೂಲಿಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದರ ಕಥನವಾಗಿಲ್ಲ. ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು ಅಥವಾ ಯಾವುದರ ಕಥನವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ ಅದರ ವಿಶೇಷ ವಾಪಾನ ಮಾಡುವುದು ಅಥವಾ ಏರಡರ ಯಾವುದೇಗೆ ವಾಪಾನ ಮಾಡುವುದು.

ಅತ, ದ್ರವ್ಯಾಕಾಂ ಮೂತಾರಮೂತರತ್ವಂ ಚೇತನಾಚೀತನತ್ವಂ ಚೋಕ್ತಮ್ಯಾ !

ಸ್ವರ್ತರಸಗಂಧವರ್ಣಸದ್ವಾಪಸ್ವಭಾವಂ ಮೂತರ್ಣಂ, ಸ್ವರ್ತರಸಗಂಧವರ್ಣಭಾವಸ್ವಭಾವಮುತರ್ತಮ್ಯಾ ! ಚೈತನ್ಯಸದ್ವಾಪಸ್ವಭಾವಂ ಚೇತನಂ, ಚೈತನ್ಯಭಾವಸ್ವಭಾವಮುತರ್ತಮ್ಯಾ ! ತತ್ತಾಮೂತರ್ಣವೂಕಾಶಂ, ಅಪೂರ್ತಃ, ಕಾಲಃ, ಅಪೂರ್ತಃ ಸ್ವರೂಪೇಣ ಜೀವಃ ಪರರೂಪಾವೇತಾನ್ಯಾತೋರ್ಣಂ, ಅಮೂರ್ತೋರ್ಣಂ ಧರ್ಮಃ, ಅಮೂರ್ತೋರ್ಣಂಧರ್ಮಃ, ಮೂತರ್ಣಃ ಪುದ್ಗಲ ಏವೈಕ ಇತಿ ! ಅಚೇತನಮೂಕಾಶಂ, ಅಚೇತನಃ ಕಾಲಃ, ಅಚೇತನೋ ಧರ್ಮಃ, ಅಚೇತನೋರ್ಣಂಧರ್ಮಃ, ಅಚೇತನಃ ಪುದ್ಗಲಃ, ಚೇತನೋ ಜೀವ ಏವೈಕ ಇತಿ !

**ಜೀವಾ ಪ್ರೋಗ್ನಲಕಾಯಾ ಸಹ ಸಹ್ಯರಿಯಾ ಹವಂತಿ ಣ ಯ ಸೇಸಾ ।
ಪ್ರೋಗ್ನಲಕರಣಾ ಜೀವಾ ವಿಂಥಾ ವಿಲು ಕಾಲಕರಣಾ ದು ॥೫೮॥**

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಮೂತಾರಮೂತರತ್ಯಾಯನ್ನು (ಮೂತರತನ ಅಭವಾ ಅಮೂತರತನ) ಮತ್ತು ಚೇತನಾಚೀತನತ್ಯಾಯನ್ನು (ಚೇತನತನ ಅಭವಾ ಅಚೇತನತನ) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ವರ್ತರಸಗಂಧವರ್ಣಗಳ ಸದ್ವಾಪವು ಯಾವುದರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅದು ಮೂತರ್ಣವಿದೆ ; ಸ್ವರ್ತರಸಗಂಧವರ್ಣಗಳ ಅಭಾವವು ಯಾವುದರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅದು ಅಮೂತರವಿದೆ. ಚೈತನ್ಯದ ಸದ್ವಾಪವು ಯಾವುದರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅದು ಚೇತನವಿದೆ ; ಚೈತನ್ಯದ ಅಭಾವವು ಯಾವುದರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅದು ಅಚೇತನವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವು ಅಮೂತರವಿದೆ, ಕಾಲವು ಅಮೂತರವಿದೆ. ಜೀವವು ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಅಮೂತರವಿದೆ, ಪರರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಂ ಮಾಡುವುದರಿಂದ (ಮೂತರದ್ರವ್ಯದ ಸಂಯೋಗದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) ಮೂತರವೂ ಇದೆ, ಧರ್ಮವು ಅಮೂತರವಿದೆ, ಅಧರ್ಮವು ಅಮೂತರವಿದೆ ; ಪುದ್ಗಲವೊಂದೇ ಮೂತರವಿದೆ. ಆಕಾಶವು ಅಚೇತನವಿದೆ, ಕಾಲವು ಅಚೇತನವಿದೆ, ಧರ್ಮವು ಅಚೇತನವಿದೆ, ಅಧರ್ಮವು ಅಚೇತನವಿದೆ, ಪುದ್ಗಲವು ಅಚೇತನವಿದೆ ; ಜೀವವೊಂದೇ ಚೇತನವಿದೆ.

ಗಾಥೆ - ೬೮

ಗಾಥಾಥೆ :- [ಸಹ ಜೀವಾ ಪ್ರೋಗ್ನಲಕಾಯಾ] ಬಾಹ್ಯಕರಣಸಹಿತ ಸ್ವರವಾದ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲಗಳು [ಸಹ್ಯರಿಯಾ ಹವಂತಿ] ಸಕ್ರಿಯಗಳಿವೆ, [ಣ ಯ ಸೇಸಾ] ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಸಕ್ರಿಯವಿಲ್ಲ (ನಿಷ್ಪಿಯವಿವೆ) ; [ಜೀವಾ] ಜೀವಗಳು [ಪ್ರೋಗ್ನಲಕರಣಾ] ಪುದ್ಗಲಕರಣಪುಖ್ಯವು (ಯಾವವುಗಳಿಗೆ

ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲಗಳು ಸಹಭೂತ ಸಕ್ರಿಯವಿದ್ದರೆ ಶೀವ ನಿಷ್ಪಿಯವಿವೆ !

ಜೀವ ಪುದ್ಗಲನಿಮಿತ್ತ ಸಕ್ರಿಯವಿದ್ದರೆ ಸ್ವಂಥ ಕಾಲನಿಮಿತ್ತ ಸಕ್ರಿಯವಿದೆ ॥೫೯॥

೧. ಜೀವವು ನಿಷ್ಪಿಯದಿಂದ ಅಮೂತರ-ಅವಿಂದ-ಒಂದು ಪ್ರತಿಭಾಸಮಯವಿರುವುದರಿಂದ ಅಮೂತರವಿದೆ, ರಾಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿದ ಸಹಜಾನಂದವು ಯಾವುದರ ಒಂದು ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅಂಥ ಅಕ್ಷತತ್ವದ ಭಾವನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಜೀವದಿಂದ ಉಪಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಾವ ಮೂತರಕರ್ಮವಿದೆ ಅದರ ಸಂಸರ್ಗದ ಮುಖಾಂತರ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಮೂತರವೂ ಇದೆ.

**ಜೀವಾಃ ಪುದ್ಗಲಕಾಯಾಃ ಸಹ ಸಕ್ತಿಯಾ ಭವಂತಿ ನ ಚ ಜೀವಾಃ ।
ಪುದ್ಗಲಕರಣ ಜೀವಾಃ ಸ್ವಂಥಾ ವಿಲು ಕಾಲಕರಣಾಸ್ತು ॥೮೮॥**

ಅತ್ಯ ಸಕ್ತಿಯನಿಷ್ಟುಯತ್ವಮುಕ್ತವ್ಯಾ ।

ಪ್ರದೇಶಾಂತರಪ್ರಾಪ್ತಿತೇತುಃ ಪರಿಸ್ವಂದನರೂಪವಯೋಯಃ ಕ್ತಿಯಾ । ತತ್ತ ಸಕ್ತಿಯಾ ಬಹಿರಂಗಸಾಧನೇನ ಸಹಭೂತಾಃ ಜೀವಾಃ, ಸಕ್ತಿಯಾ ಬಹಿರಂಗಸಾಧನೇನ ಸಹಭೂತಾಃ ಪುದ್ಗಲಾಃ ನಿಷ್ಪ್ರಯಮಾಕಾಶಂ, ನಿಷ್ಪ್ರಯೋ ಧರ್ಮಾಃ, ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಽಧರ್ಮಾಃ, ನಿಷ್ಪ್ರಯಃ ಕಾಲಃ । ಜೀವಾನಾಂ ಸಕ್ತಿಯತ್ವಸ್ಯ ಬಹಿರಂಗಸಾಧನಂ ಕರ್ಮ-ನೋಕರ್ಮಾಽಪಚಯರೂಪಾಃ ಪುದ್ಗಲಾ ಇತಿ ತೇ ಪುದ್ಗಲಕರಣಾಃ । ತದಭಾವಾನಿಃಕ್ತಿಯತ್ವಂ ಸಿದ್ಧಾನಾವ್ಯಾ । ಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಸಕ್ತಿಯತ್ವಸ್ಯ ಬಹಿರಂಗಸಾಧನಂ ಪರಿಣಾಮವನಿರ್ವರ್ತಕಃ ಕಾಲ ಇತಿ ತೇ ಕಾಲಕರಣಾಃ । ನ ಚ ಕರ್ಮಾಽದೀನಾಮಿವ ಕಾಲಸ್ಯಾಭಾವಃ । ತತೋ ನ ಸಿದ್ಧಾನಾಮಿವ ನಿಷ್ಪ್ರಯತ್ವಂ ಪುದ್ಗಲಾನಾಮಿತಿ ।

ಸಕ್ತಿಯತನದಲ್ಲಿ ಪುದ್ಗಲವು ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನವಿದೆ ಅಂಥವು)ಗಳಿವೆ [ಖಿಂಥಾ ವಿಲು ಕಾಲಕರಣ ದು] ಮತ್ತು ಸ್ವಂಥಗಳು ಎಂದರೆ ಪುದ್ಗಲಗಳಂತೂ ಕಾಲಕರಣವ್ಯಾಪ್ತಿವು (ಯಾವವುಗಳಿಗೆ ಸಕ್ತಿಯತನದಲ್ಲಿ ಕಾಲವು ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನವಿದೆ ಅಂಥವು)ಗಳಿವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ (ದ್ರವ್ಯಗಳ) ಸಕ್ತಿಯ-ನಿಷ್ಪ್ರಯತನಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಲಾಗಿದೆ.

ಪ್ರದೇಶಾಂತರಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಹೇತು (ಅನ್ವಯಪ್ರದೇಶದಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಕಾರಣ) ವಾದಂಥ ಯಾವ ಪರಿಸ್ವಂದರೂಪವಯೋಯಿವಿದೆ ಅದು ಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನಯೋಜನಿರುವಂಥ ಜೀವಗಳು ಸಕ್ತಿಯವಿವೆ; ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನಯೋಜನಿರುವಂಥ ಪುದ್ಗಲಗಳು ಸಕ್ತಿಯಿವಿವೆ. ಆಕಾಶವು ನಿಷ್ಪ್ರಯಿವಿದೆ; ಧರ್ಮವು ನಿಷ್ಪ್ರಯಿವಿದೆ; ಅಥಮರವು ನಿಷ್ಪ್ರಯಿವಿದೆ; ಕಾಲವು ನಿಷ್ಪ್ರಯಿವಿದೆ.

ಜೀವಗಳಿಗೆ ಸಕ್ತಿಯತನದ ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನಗಳು ಕರ್ಮ-ನೋಕರ್ಮಗಳ ಸಂಚಯರೂಪವುದ್ದಲಗಳಿವೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವಗಳು ಪುದ್ಗಲಕರಣವ್ಯಾಪ್ತಿಪುಗಳಿವೆ. ಅದರ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ (ಪುದ್ಗಲಕರಣದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ) ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ನಿಷ್ಪ್ರಯತನವಿದೆ. (ಎಂದರೆ ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ಕರ್ಮ-ನೋಕರ್ಮಗಳ ಸಂಚಯರೂಪವುದ್ದಲಗಳ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ನಿಷ್ಪ್ರಯಿರಿದ್ದಾರೆ.) ಪುದ್ಗಲಗಳಿಗೆ ಸಕ್ತಿಯತನದ ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನವು ಪರಿಣಾಮ ನಿಷ್ಪ್ರಯದಕ್ತಿ ಕಾಲವಿದೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪುದ್ಗಲಗಳು ಕಾಲಕರಣವ್ಯಾಪ್ತಿಪುಗಳಿವೆ.

ಕರ್ಮಾಽದಿಗಳ ಹಾಗೆ (ಎಂದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಮ-ನೋಕರ್ಮರೂಪವು ಪುದ್ಗಲಗಳ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ) ಕಾಲದ ಅಭಾವವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧರ ಹಾಗೆ (ಎಂದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ನಿಷ್ಪ್ರಯತನವಿರುತ್ತದೆ ಆ ಪ್ರಕಾರ) ಪುದ್ಗಲಗಳಿಗೆ ನಿಷ್ಪ್ರಯತನವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

೧. ಪರಿಣಾಮವಿಷಯದಕ = ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥದು; ಪರಿಣಾಮವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ನಿರ್ಮಿತಭಾಂತ (ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನಭಂತ) ವಿದೆ ಅಂಥದು.

ಜೇ ವಿಲು ಇಂದಿಯಗೇಜ್ಪ್ಲ್ ವಿಷಯ ಜೇವೇಹಿಂ ಹೋಂತಿ ತೇ ಮುತ್ತಾ |
ಸೇನಂ ಹವದಿ ಅಮುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಭಯಂ ಸಮಾದಿಯದಿ ||೬||

ಯೇ ವಿಲು ಇಂದಿಯಗ್ರಹಾ ವಿಷಯ ಜೇವೈಭರವಂತಿ ತೇ ಮೂತಾಃ |
ಶೇಷಂ ಭವತ್ತಮಾತ್ರಂ ಚಿತ್ತಮಾಭಯಂ ಸಮಾದಿಯದಿ ||೬||

ಮೂತಾಃಮಾತ್ರಂ ಲಕ್ಷಣಾಖಾನವೇತತ್ |

ಇಹ ಹಿ ಜೇವೈಃ ಸ್ವರ್ತನರಸನಾರ್ಥಾಣಚಕ್ರಭರಿಂದಿಯೈಸ್ತದ್ವಿಷಯಭೂತಾಃ ಸ್ವರ್ತರಸಗಂಧ-
ವರ್ಣಸ್ವಭಾವಾ ಅಫಾರ್ ಗೃಹ್ಯಂತೇ | ಶ್ಲೋತೀಂದಿಯೇಣ ತು ತ ಏವ ತದ್ವಿಷಯಹೇತುಭೂತ-
ಶಬ್ದಾಕಾರಪರಿಣತಾ ಗೃಹ್ಯಂತೇ | ತೇ ಕದಾಚಿತ್ತಾಲಸ್ತುಂಧತ್ತಮಾಪನ್ನಾಃ ಕದಾಚಿತ್ತಾಲಕ್ಷತ್ತಮಾಪನ್ನಾಃ
ಕದಾಚಿತ್ತರಮಾಣತ್ತಮಾಪನ್ನಾಃ ಇಂದಿಯಗ್ರಹಣಯೋಗೃತಾಸದ್ವಾವಾದ್ ಗೃಹ್ಯಮಾಣಾ ಅಗೃಹ್ಯ-
ಮಾಣಾ ವಾ ಮೂತಾಃ ಇತ್ಯಾಚ್ಯಂತೇ | ಶೇಷಮಿತರತ್ | ಸಮಸ್ತಮಬ್ರಹ್ಮಜಾತಂ ಸ್ವರ್ತರಸಗಂಧ
ವರ್ಣಾಭಾವಸ್ವಭಾವಮಿಂದಿಯಗ್ರಹಣಯೋಗೃತಾಯಾ ಅಭಾವಾದಮಾತ್ರಮಿತ್ಯಾಚ್ಯಂತೇ |
ಚಿತ್ತಗ್ರಹಣಯೋಗೃತಾಸದ್ವಾಪಭಾಗ್ಯವತಿ ತದುಭಯಮಾಹಿ; ಚಿತ್ತಂ ಹ್ಯನಿಯತಿವಿಷಯಮಪ್ರಕಾರಿ
ಮತಿಶ್ರತಚಾಳನಸಾಧನೀಭೂತಂ ಮೂತರಮಾತ್ರಂ ಚ ಸಮಾದಿಯದಿತೇ |

- ಇತಿ ಚೂಲಿಕಾ ಸಮಾಪ್ತಾ |

ಗಾಢಿ - ೬

ಗಾಢಾಭರ : - [ಜೇ ವಿಲು] ಯಾವ ಪದಾರ್ಥಗಳು [ಜೇವೇಹಿಂ ಇಂದಿಯಗೇಜ್ಪ್ಲ್ ವಿಷಯ] ಜೇವಗಳಿಗೆ ಇಂದಿಯಗ್ರಹ ವಿಷಯಗಳಾಗಿವೆ [ತೇ ಮುತ್ತಾ ಹೋಂತಿ] ಅವು ಮೂತರವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು
[ಸೇನಂ] ಉಳಿದ ಪದಾರ್ಥ ಸಮೂಹವು [ಅಮುತ್ತಂ ಹವದಿ] ಅಮೂತರವಿದೆ. [ಚಿತ್ತಂ] ಮನಸ್ಸು
[ಉಭಯಂ] ಅವರದನ್ನು [ಸಮಾದಿಯದಿ] ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ (-ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ).

ಟೀಕೆ : - ಇದು ಮೂತರ ಮತ್ತು ಅಮೂತರದ ಲಕ್ಷಣದ ಕಥನವಿದೆ.

ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜೇವಗಳಿಂದ ಸ್ವರ್ತನೇಂದಿಯ, ರಸನೇಂದಿಯ, ಘಾರಣೇಂದಿಯ ಮತ್ತು ಚಕ್ಕ-
ರಿಂದಿಯದ ಮುಖಾಂತರ ಅಪುಗಳ (ಅ ಇಂದಿಯಗಳ) ವಿಷಯಭೂತಗಳಾದ ಸ್ವರ್ತ-ರಸ-ಗಂಧ-ವರ್ಣ
ಸ್ವಭಾವಪುಳ್ಳ ಪದಾರ್ಥಗಳು (ಸ್ವರ್ತ, ರಸ, ಗಂಧ ಮತ್ತು ವರ್ಣಗಳು ಯಾವಪುಗಳ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ, ಅಂಥ
ಪದಾರ್ಥಗಳು) ಗ್ರಹಣವಾಗುತ್ತವೆ (ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ); ಮತ್ತು ಶ್ಲೋತೀಂದಿಯದಿಂದ ಅವೇ ಪದಾರ್ಥಗಳು

ಜೇವಗಳಿಂದಿಯಗ್ರಹವಾಗುವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂತರವಾಗಿಹವು |

ಅವನುಳಿದೆಲ್ಲ ಅಮೂತರವಿದ್ದು ಚಿತ್ತ ಅವರದನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದು ||೬||

ಅಥ ಕಾಲದ್ರವ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೋ ।

ಕಾಲೋ ಪರಿಣಾಮಭವೋ ಪರಿಣಾಮೋ ದವ್ಯಕಾಲಸಂಭೂದೋ ।

ದೋಣಿಂ ಏಸ ಸಹಾವೋ ಕಾಲೋ ವಿಣಭಂಗುರೋ ಣಯದೋ ॥೧೦೦॥

ಕಾಲಃ ಪರಿಣಾಮಭವಃ ಪರಿಣಾಮೋ ದ್ರವ್ಯಕಾಲಸಂಭೂತಃ ।

ದ್ವಯೋರೇಷ ಸ್ವಭಾವಃ ಕಾಲಃ ಕ್ಷಣಭಂಗುರೋ ನಿಯತಃ ॥೧೦೦॥

ಅದರ (ಶೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯದ) ವಿಷಯಹೇತುಭೂತಿಗ ತಬ್ಬಾಕಾರದಿಂದ ಪರಿಣಾಮಿತವಾಗಿ ಗ್ರಹಣವಾಗುತ್ತವೆ, ಅವು (ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳು) ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಲಕ್ಷಣಧತ್ತಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮತತ್ವಕ್ಕೆ (ಸೂಕ್ಷ್ಮಲಕ್ಷಣಧತ್ತಕ್ಕೆ) ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪರಮಾಣಿತನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತ ಇಂದಿಯ ಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಣವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಆಗದಿರಲಿ, ಇಂದಿಯಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಣವಾಗುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯ (ಯಾವಾಗಲೂ) ಸದ್ಯಾವವಿರುಪುದರಿಂದ 'ಮೂರ್ತಿ'ವೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಸ್ವರ್ತ-ರಸ-ಗಂಧ-ಪರ್ವತ ಅಭಾವವು ಯಾವುದರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅಂಥ ಉಳಿದ ಚೇರೆಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥ ಸಮೂಹವು ಇಂದಿಯಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಣವಾಗುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ 'ಅಮೂರ್ತ'ವೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಅವರಡೂ (ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳು) ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಗ್ರಹಣವಾಗುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಸದ್ಯಾವಪುಳ್ಳಪುಗಳಿವೆ; ಚತ್ತಪು ಅನಿಯತ್ವ ವಿಷಯವುಳ್ಳ, ಅಪ್ರಾಪ್ಯಕಾರಿ ಇ ಮತ್ತು ಮತ್ತಿತ್ವತ ಜ್ಞಾನದ ಸಾಧನಭೂತ (ಮತಿಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಶ್ರತಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತಭೂತ)ವಿದೆ, ಅದು ಮೂರ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅಮೂರ್ತವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುತ್ತದೆ (ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ).

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಚೂಲಿಕೆಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಪರಿಣಾಮದಿಂ ಕಾಲ ಉದಿಸಿದರೆ ದ್ರವ್ಯಕಾಲದಿಂ ಪರಿಣಾಮ ಪುಟ್ಟಪುದು ।

ಎರಡರದಿದು ಸ್ವಭಾವವಿದ್ದ ಕಾಲಕ್ಷಣಭಂಗುರ ಮೇಣ್ಣ ನಿತ್ಯವಿಹಾದು ॥೧೦೦॥

१. ಆ ಸ್ವರ್ತ-ರಸ-ಗಂಧ-ಪರ್ವತಸ್ವಭಾವಪುಳ್ಳ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ (ಎಂದರೆ ಪ್ರದ್ವಳಿಗಳಿಗೆ) ಶೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯದ ವಿಷಯವಾಗುವಲ್ಲಿ ಹೇತುಭೂತವು ತಬ್ಬಾಕಾರ ಪರಿಣಾಮವಿರುಪುದರಿಂದ ಆ ಪದಾರ್ಥ (ಪ್ರದ್ವಳಿ)ಗಳು ತಬ್ಬಾಕಾರದಿಂದ ಪರಿಣಾಮಿತವಾಗುತ್ತ ಶೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯದ ಮುಕಾಂತರ ಗ್ರಹಣವಾಗುತ್ತದೆ.

२. ಅನಿಯತ = ಅನಿಶ್ಚಯ. [ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಇದು ಇಂದಿಯಗಳಾಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಇಂದಿಯದ ವಿಷಯವು ನಿಯತವಿದೆ ಪ್ರಕಾರ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಷಯವು ನಿಯತವಿಲ್ಲ, ಅನಿಯತವಿದೆ.]

३. ಅಪ್ರಾಪ್ಯಕಾರಿ = ಜ್ಯೇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಗಳ ಸ್ವರ್ತಮಾಡದೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವಂಥದು; ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂಥದು. ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಕಣ್ಣ ಅಪ್ರಾಪ್ಯಕಾರಿಯವೆ; ಕಣ್ಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಇಂದಿಯಗಳು ಪ್ರಾಪ್ಯಕಾರಿಯವೆ.

ವ್ಯವಹಾರಕಾಲಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಯಕಾಲಸ್ಯ ಚ ಸ್ವರೂಪಾಭ್ಯಾನಮೇತತ್ |

ತತ್ತ್ವ, ಕ್ರಮಾನುಭಾತೀ ಸಮಯಾಖ್ಯಃ ಪರ್ಯಾಯೋ ವ್ಯವಹಾರಕಾಲಃ, ತದಾಧಾರಭೂತಂ ದ್ರವ್ಯಂ ನಿಶ್ಚಯಕಾಲಃ | ತತ್ತ್ವ, ವ್ಯವಹಾರಕಾಲೋ ನಿಶ್ಚಯಕಾಲಪರ್ಯಾಯರೂಪೋದಪಿ ಜೀವ-ಪ್ರದ್ಳಾನಾಂ ಪರಿಣಾಮೇನಾವಚ್ಯದ್ವರ್ಪಾನತ್ವಾತ್ತಪರಿಣಾಮಭವ ಇತ್ಯಾಪ್ರೀಯತೇ, ಜೀವಪ್ರದ್ಳಾನಾಂ ಪರಿಣಾಮಸ್ತ ಬಹಿರಂಗನಿಮಿತ್ತಭೂತದ್ರವ್ಯಕಾಲಸದ್ವಾಪೇ ಸತಿ ಸಂಭೂತತ್ವಾದ್ ದ್ರವ್ಯ-ಕಾಲಸಂಭೂತ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ | ತತ್ತೇದಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ - ವ್ಯವಹಾರಕಾಲೋ ಜೀವಪ್ರದ್ಳಲಪರಿಣಾಮೇನ ನಿಶ್ಚಯತೇ, ನಿಶ್ಚಯಕಾಲಸ್ತ ತಪ್ತಪರಿಣಾಮಾನ್ಯಫಾನುಪಪತ್ತೇತಿ | ತತ್ತ್ವ, ಕ್ಷಣಭಂಗೀ ವ್ಯವಹಾರಕಾಲಃ ಸೂಕ್ತಪರ್ಯಾಯಸ್ಯ ತಾವನ್ಯಾತ್ತತ್ವಾತ್, ನಿತ್ಯೋ ನಿಶ್ಚಯಕಾಲಃ ಸ್ವಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಾಧಾರದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ಸರ್ವದೈವಾವಿನಶ್ಚರತ್ವಾದಿತಿ |

ಈಗ ಕಾಲದ್ರವ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ.

ಗಾಥೆ - ೧೦೦

ಗಾಥಾಭ್ರ : - [ಕಾಲೋ ಪರಿಣಾಮಭವೋ] ಕಾಲವು ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ವ್ಯವಹಾರಕಾಲದ ಅಳತೆಯು ಜೀವ-ಪ್ರದ್ಳಲಗಳ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಾಗುತ್ತದೆ); [ಪರಿಣಾಮೋ ದವ್ಯ-ಕಾಲಸಂಭೂತೋ] ಪರಿಣಾಮವು ದ್ರವ್ಯಕಾಲದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. [ದೋಷಂ ಏಸ ಸಹಾಯೋ] ಇದು ಎರಡರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ. [ಕಾಲೋ ಏಣಭಂಗುರೋ ಜೀಯದೋ] ಕಾಲವು ಕ್ಷಣಭಂಗುರ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯವಿದೆ.

ಟೀಕೆ : - ಇದು ವ್ಯವಹಾರಕಾಲ ಹಾಗೂ ನಿಶ್ಚಯಕಾಲದ ಸ್ವರೂಪದ ಕಥನವಿದೆ.

ಅಲ್ಲಿ 'ಸಮಯ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಯಾವ ಕ್ರಮಿತ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ಅದು ವ್ಯವಹಾರಕಾಲವಿದೆ; ಅದರ ಅಧಾರಭೂತವಾದ ದ್ರವ್ಯವು ಅದು ನಿಶ್ಚಯಕಾಲವಿದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರಕಾಲವು ನಿಶ್ಚಯಕಾಲದ ಪರ್ಯಾಯರೂಪವಾಗಿದ್ದರೂ ಜೀವ-ಪ್ರದ್ಳಲಗಳ ಪರಿಣಾಮ-ದಿಂದ ಅಳತೆಯಾಗುತ್ತದೆ - ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ 'ಜೀವ-ಪ್ರದ್ಳಲಗಳ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಭ'ದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಜೀವ-ಪ್ರದ್ಳಲಗಳ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಬಹಿರಂಗ-ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾದ ದ್ರವ್ಯಕಾಲದ ಸದ್ವಾಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಕಾರಣ 'ದ್ರವ್ಯಕಾಲದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಭ'ವೆಂದು ಎನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯದೇನಿಂದರೆ - ವ್ಯವಹಾರಕಾಲವು ಜೀವ-ಪ್ರದ್ಳಲಗಳ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ನಿತ್ಯತವಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಯಕಾಲವು ಜೀವ-ಪ್ರದ್ಳಲಗಳ ಪರಿಣಾಮದ ಅನ್ಯಥಾ ಅನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ (ಎಂದರೆ ಜೀವ-ಪ್ರದ್ಳಲಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ಜೀರೆ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು) ನಿತ್ಯತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರಕಾಲವು ಕ್ಷಣಭಂಗಿಂ ಯಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಸೂಕ್ತಪರ್ಯಾಯದಪ್ಪೇ (ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಪ್ಪೇ, ಸಮಯಮಾತ್ರದಪ್ಪೇ,) ಇದೆ; ನಿಶ್ಚಯಕಾಲವು ನಿತ್ಯವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ತನ್ನ ಗುಣ-ಪರ್ಯಾಯಗಳ ಅಧಾರಭೂತವಾದ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಅವಿನಾಶಿಯಿದೆ.

೧. ಕ್ಷಣಭಂಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನಷ್ಟವಾಗುವಂಭ; ಪ್ರತಿಯೋಂದು ಸಮಯಕ್ಕೆ ಯಾವುದರ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥದು; ಕ್ಷಣಭಂಗುರ; ಕ್ಷಣ.

ಕಾಲೋ ತ್ರಿ ಯ ವವದೇಸೋ ಸಬ್ಬಾವಪರೂವಗೋ ಹವದಿ ಣಿಚೋ |
ಉಪಣಿಪದ್ಧಂಸೀ ಅವರೋ ದೀಹಂತರಟ್ಟಾಳು || ೧೦೧ ||

ಕಾಲ ಇತಿ ಚ ವೃಪದೇತಃ ಸದ್ಗ್ರಾವಪ್ರರೂಪಕೋ ಭವತಿ ನಿತ್ಯಃ |

ಉತ್ಪನ್ನಪ್ರಧ್ವಂಸ್ಯಪರೋ ದೀಘಾಂತರಷ್ಠಾಯಿ || ೧೦೨ ||

ನಿತ್ಯಕ್ಷಣಕ್ಷೇನ ಕಾಲವಿಭಾಗಭ್ಯಾಪನಮೇತತ್ |

ಯೋ ಹಿ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷಃ ‘ಅಯಂ ಕಾಲಃ, ಅಯಂ ಕಾಲಃ’ ಇತಿ ಸದಾ ವೃಪದಿತ್ಯತೇ ಸ ವಿಲು ಸ್ವಸ್ಥ ಸದ್ಗ್ರಾವಮಾವೇದಯನ್ ಭವತಿ ನಿತ್ಯಃ | ಯಸ್ತ ಪ್ರಾನರುತ್ಸಂಸ್ಥಾತ್ ಏವ ವೃಧ್ವಂಸ್ಯತೇ ಸ ವಿಲು ತಸ್ಮೈವ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷಸ್ಯ ಸಮಯಾಖ್ಯಃ ಪರ್ಯಾಯ ಇತಿ | ಸ ತೂತ್ಸಂಗಿತಕ್ಷಣಭಂಗೋಽಪ್ಯಪದರ್ಥಿತಸ್ತ- ಸಂತಾನೋ ನಯಬಲಾದ್ಭೀಘಾಂತರಷ್ಠಾಯುಪಗೀಯಮಾನೋ ನ ದುಷ್ಪತಿ; ತತೋ ನ ವಿಲಾ- ವಲಿಕಾಬಲ್ಯೋಪಮಾಗರೋಪಮಾದವೃಪಹಾರೋ ವಿಪ್ರತಿಷಿಧ್ಯತೇ | ತದತ್ ನಿತ್ಯಯಕಾಲೋ ನಿತ್ಯಃ ದ್ರವ್ಯರೂಪತ್ವಾತ್, ವೃಪಹಾರಕಾಲಃ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಃ ಪರ್ಯಾಯ ರೂಪತ್ವಾದಿತಿ |

ಗಾಥೆ - ೧೦೧

ಗಾಥಾ ಫ್ರೆ :- [ಕಾಲೋ ತ್ರಿ ಯ ವವದೇಸೋ] ‘ಕಾಲ’ವೆಂಬ ವೃಪದೇತವು [ಸಬ್ಬಾವಪರೂವಗೋ] ಸದ್ಗ್ರಾವದ ಪ್ರರೂಪಕವಿದ ಅದಕ್ಕಾಗಿ [ಣಿಚೋ ಹವದಿ] ಕಾಲ (ನಿತ್ಯಯಕಾಲ)ವು ನಿತ್ಯವಿದ. [ಉಪಣಿಪದ್ಧಂಸೀ ಅವರೋ] ಉತ್ಪನ್ನಪ್ರಧ್ವಂಸಿಯಾದಂಥ ಯಾವ ಏರಡನೆಯ ಕಾಲವಿದ (ಎಂದರೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾದೊಡನೆಯೇ ನಾತವಾಗುವಂಥ ಯಾವ ವೃಪಹಾರಕಾಲವಿದ) ಅದು [ದೀಹಂತರ ಟಾಳು] (ಕ್ಷಣಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರವಾಹ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) ದೀಘಾಸ್ತಿತಿಯದೂ ಇದೆ. (ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.)

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಕಾಲದ ‘ನಿತ್ಯ’ ಮತ್ತು ‘ಕ್ಷಣಕ್ಷಣ’ ಹೀಗೆ ಏರಡು ವಿಭಾಗಗಳ ಕಾಳಿನವಿದ.

‘ಇದು ಕಾಲವಿದ, ಇದು ಕಾಲವಿದ’ - ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ ಯಾವಾಗಲೂ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷದ ವೃಪದೇತ (ನಿದೇತ, ಕಾಳಿ) ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು (ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷ ಎಂದರೆ ನಿತ್ಯಯಕಾಲರೂಪ ಮುಖ್ಯ-ದ್ರವ್ಯವು) ನಿಜವಾಗಿ ತನ್ನ ಸದ್ಗ್ರಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತ ನಿತ್ಯವಿದ; ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಉತ್ಪನ್ನವಾದೊಡನೆಯೇ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು (ವೃಪಹಾರಕಾಲವು) ನಿಜವಾಗಿ ಅದೇ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷದ ‘ಸಮಯ’ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ. ಅದು ಕ್ಷಣಭಂಗರವಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಸಂತತಿಯನ್ನು (ಪ್ರವಾಹವನ್ನು) ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ನಯಿದ ಸಾಮಧ್ಯದಿಂದ ‘ದೀಘಾಕಾಲದವರೆಗೆ ಸ್ವಿರವಿರುವಂಥ’ದ್ದಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲ; ಅದುದರಿಂದ ಆವಲಿಕೆ, ಪಲ್ಯೋಪಮ, ಸಾಗರೋಪಮ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವೃಪಹಾರದ ನಿಷೇಧ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

‘ಕಾಲ’ವೆಂಬ ಸಂಜ್ಞೆ ಸತ್ಯರೂಪಕವಿರುವದರಿಂದ ಕಾಲನಿತ್ಯವಿರುವದು |

ಅಲೆಯಂತ ಉತ್ಪನ್ನಪ್ರಧ್ವಂಸಿಯಾದಿನ್ನೂಂದದುದೀಘಾಂತರಷ್ಠಾಯಿಯೆನಿಪ್ರದು ||

ಎದೇ ಕಾಲಾಗಾಸಾ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾ ಯ ಪೋಗ್ಗಲಾ ಜೀವಾ !
ಲಭ್ಯಂತಿ ದವ್ವಸಣ್ಣಂ ಕಾಲಸ್ವ ದು ಣತ್ತಿ ಕಾಯತ್ತೆಂ ॥೧೦೨॥

ಏತೇ ಕಾಲಾಕಾಶೇ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾ ಚ ಪುದ್ದಲಾ ಜೀವಾ : |

ಲಭಂತೇ ದ್ರವ್ಯಸಂಜ್ಞಾಂ ಕಾಲಸ್ವ ತು ನಾಸ್ತಿ ಕಾಯತ್ತಪ್ರಾ ॥೧೦೩॥

ಕಾಲಸ್ವ ದ್ರವ್ಯಾಸ್ತಿಕಾಯತ್ತವಿಧಿಪ್ರತಿಷೇಧವಿಧಾನಮೇತತ್ತೋ !

ಯಥಾ ಖಿಲು ಜೀವಪುದ್ದಲಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಕಾಶಾನಿ ಸಕಲದ್ರವ್ಯಲಕ್ಷಣಸದ್ಬಾವಾದ್ ದ್ರವ್ಯ-
ಪ್ರಪದೇಶಭಾಂಡಿ ಭವಂತಿ, ತಥಾ ಕಾಲೋಽಪಿ | ಇತ್ಯೇವಂ ಪದ್ದಾದ್ರವ್ಯಾಣಿ | ಈಂತು ಯಥಾ
ಜೀವಪುದ್ದಲಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾಕಾಶಾನಾಂ ದ್ವಾಷಿಪ್ರದೇಶಲಕ್ಷಣತ್ವಪುಸ್ಸ್ವಸ್ತಿಕಾಯತ್ತೆಂ, ನ ತಥಾ
ಲೋಕಾಕಾಶಪ್ರದೇಶಸಂಖ್ಯಾನಾವಾಪಿ ಕಾಲಾಣಾನಾಮೇಕಪ್ರದೇಶತ್ವಾದಸ್ಸ್ವಸ್ತಿಕಾಯತ್ತಪ್ರಾ | ಅತ ಏವ
ಚ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಪ್ರಕರಣೇ ನ ಹೀಕ ಮುಖ್ಯತ್ತೇನೋಪನ್ಯಸ್ತಃ ಕಾಲಃ | ಜೀವಪುದ್ದಲಪರಿಣಾಮಾ-
ವಚ್ಚಿದ್ವರ್ವಾನಪರಯಾಯತ್ತೇನ ತತ್ವರಿಣಾವ್ಯಾಖಾನುಪವತ್ತಾನುಮಿಯವಾನದ್ರವ್ಯತ್ತೇನಾ-
ತ್ವಾಂತಭಾವವಿತಃ : |

- ಇತಿ ಕಾಲದ್ರವ್ಯವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಸಮಾಪ್ತಪ್ರಾ |

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಕಾಲವು ದ್ರವ್ಯರೂಪವಿರುಪುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚವಿದೆ, ಮತ್ತು ದ್ವಾಪಾರಕಾಲವು
ವಯಾಯರೂಪವಿರುಪುದರಿಂದ ಕ್ಷಣಕವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಗಾಢಿ - ೧೦೨

ಗಾಢಾಭರ್ತ :- [ಎದೇ] ಈ [ಕಾಲಾಗಾಸಾ] ಕಾಲ, ಆಕಾಶ, [ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾ] ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ,
[ಪೋಗ್ಗಲಾ] ಪುದ್ದಲ [ಯ] ಮತ್ತು [ಜೀವಾ] ಜೀವ (ಇವಲ್ಲವು) [ದವ್ವಸಣ್ಣಂ ಲಭ್ಯಂತಿ] ‘ದ್ರವ್ಯ’
ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ; [ಕಾಲಸ್ವ ದು] ಆದರೆ ಕಾಲಕ್ಕಿ [ಕಾಯತ್ತೆಂ] ಕಾಯತ್ತಪ್ರ [ಣತ್ತಿ] ಇಲ್ಲ.

ಟೇಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲಕ್ಕಿ ದ್ರವ್ಯತ್ವದ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿಕಾಯತ್ತದ ನಿಷೇಧದ ಕಥನವಿದೆ (ಎಂದರೆ
ಕಾಲಕ್ಕಿ ದ್ರವ್ಯತನವಿದೆ ಆದರೆ ಅಸ್ತಿಕಾಯತನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಇಲ್ಲ ಕಥನವಿದೆ.)

ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಜೀವ, ಪುದ್ದಲ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಆಕಾಶಕ್ಕಿ ದ್ರವ್ಯದ
ಸಮಸ್ತ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಸದ್ಬಾವವಿರುಪುದರಿಂದ ಅವು ‘ದ್ರವ್ಯ’ ಸಂಜ್ಞೆಗೆ ವಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ
ಕಾಲಪ್ರಾ (ಅದಕ್ಕಿ ದ್ರವ್ಯದ ಸಮಸ್ತ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಸದ್ಬಾವವಿರುಪುದರಿಂದ) ‘ದ್ರವ್ಯ’ ಸಂಜ್ಞೆಗೆ ವಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.
ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆರು ದ್ರವ್ಯಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವ, ಪುದ್ದಲ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು

ಜೀವ, ಪುದ್ದಲ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ಆಕಾಶ ಮತ್ತದರಂತೆ ಕಾಲ ಇವಲ್ಲವು |

ತಾವೆ ‘ದ್ರವ್ಯ’ ಸಂಜ್ಞೆಗೆ ವಾಪ್ತವಾಗುಪುವಾದರೆ ಕಾಲಪ್ರೋಂದಕೆಕಾಯತ್ತವಿಲ್ಲ ॥೧೦೩॥

ಎವಂ ಪವಯಣಸಾರಂ ಪಂಚತ್ವಯಸಂಗಹಂ ವಿಯಾಣತ್ತಾ ।

ಜೋ ಮುಯದಿ ರಾಗದೋಸೇ ಸೋ ಗಾಹದಿ ದುಕ್ಷಪರಿಮೋಕ್ಷಂ ॥೧೦೨॥

ಎವಂ ಪ್ರವಚನಸಾರಂ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹಂ ವಿಜ್ಞಾಯ ।

ಯೋ ಮುಂಚತಿ ರಾಗದ್ವೇಷೌ ಸ ಗಾಹತೇ ದುಃಖಪರಿಮೋಕ್ಷಂ ಹೌ ॥೧೦೩॥

ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ದ್ವಿ-ಅದಿ ೦ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅಂಥ ಅಸ್ತಿಕಾಯತನವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಲಾಂಗಳಿಗೆ-ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಲೋಕಾಕಾಶದ ಪ್ರದೇಶಗಳಪ್ಪು (ಅಸಂಖ್ಯೆ) ಇದ್ದರೂ - ಏಕಪ್ರದೇಶಿತನದ ಕಾರಣ ಅಸ್ತಿಕಾಯತ್ವವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ (ಎಂದರೆ ಕಾಲಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೇ) ಇಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯದ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಲದ ಕಥನವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿಲ್ಲ; (ಅದರೆ) ಜೀವ ಪ್ರದ್ವಲಗಳ ಪರಿಣಾಮದ ಮುಖಾಂತರ ಯಾವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ - ಅಳತೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥವು ಅದರ ಪಯಾರ್ಥಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಜೀವ-ಪ್ರದ್ವಲಗಳ ಪರಿಣಾಮದ ಅನ್ಯಥಾ ಅನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ ಯಾವುದರ ಅನುಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಆ ದೃವ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಂತಭೂತ ಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕಾಲದ್ರವ್ಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಗಾಢ - ೧೦೪

ಗಾಢಾಭ್ರ : - [ಎವಂ] ಈ ಪ್ರಕಾರ [ಪವಯಣಸಾರಂ] ಪ್ರವಚನದ ಸಾರಭೂತವಾದ [ಪಂಚತ್ವಯಸಂಗಹಂ] 'ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ'ವನ್ನು [ವಿಯಾಣತ್ತಾ] ತಿಳಿದುಕೊಂಡು [ಜೋ] ಯಾವನು [ರಾಗದೋಸೇ] ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು [ಮುಯದಿ] ಬಿಡುತ್ತಾನೆ, [ಸೋ] ಅವನು [ದುಕ್ಷಪರಿಮೋಕ್ಷಂ ಗಾಹದಿ] ದುಃಖದಿಂದ ಪರಿಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಈ ವಿಧ ಪ್ರವಚನಸಾರರೂಪ 'ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ'ವ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ।

ಯಾವನು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳ ಬಿಡುವನವನು ದುಃಖದಿಂದ ಪರಿಮುಕ್ತನಾಗುವನು ॥೧೦೪॥

೧. ದ್ವಿ-ಅದಿ ಎರಡು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು; ಎರಡರಿಂದ ಒಂದಿರುತ್ತದೆ ಅನಂತದವರಿಗೆ.

೨. ಅಂತಭೂತ ಮಾಡುವುದು ಒಳಗೆ ಒಂದಾಗುವುದು; ಸಮಾವಿಷ್ಯ ಮಾಡುವುದು; ಸಮಾವೇಶ ಮಾಡುವುದು. [ಈ 'ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ'ವಂಬ ಹಸರಿನ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರೂಪದಿಂದ ಕಾಲದ ವರ್ಣನೆಯಿಲ್ಲ, ಮುಖ್ಯರೂಪದಿಂದ ಇದು ಅಸ್ತಿಕಾಯಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಜೀವಾಸ್ತಿಕಾಯ ಮತ್ತು ಪ್ರದ್ವಲಾಸ್ತಿಕಾಯದ ಪರಿಣಾಮಗಳ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುತ್ತ, ಆ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ಯಾವುದರ ಪರಿಣಾಮಗಳು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ - ಅಳತೆಯಾಗುತ್ತವೆ ಆ ಪದಾರ್ಥದ (ಕಾಲದ) ಹಾಗೂ ಆ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಅನ್ಯಥಾ ಅನುಪಪತ್ತಿಯಿಂದ ಯಾವುದರ ಅನುಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಪದಾರ್ಥದ (ಕಾಲದ) ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಗೌಣರೂಪದಿಂದ ಮಾಡುವುದು ಉಚ್ಚವಿದೆಯೆಂದು ನಂಬಿ ಇಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಗೌಣರೂಪದಿಂದ ಕಾಲದ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದೆ.]

ತದವಚೋಧಭಲಪುರಸ್ಸರಃ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯವ್ಯಾಖ್ಯೋಪಸಂಹಾರೋಽಯವ್ಯಾಃ ।

ನ ವಿಲು ಕಾಲಕಲಿತಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯೀಭೋಽನ್ಯತ್ ಕಿವುಷಿ ಸಕಲೇನಾಂ ಪ್ರವಚನೇನ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ । ತತಃ ಪ್ರವಚನಸಾರ ಏವಾಯಂ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹಃ । ಯೋ ಹಿ ನಾಮಾವುಂ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುತತ್ತಾತ್ತಬಿಧಾಯಿನಮಧ್ಯತೋಡರ್ಥಿತಯಾವಬುಧಾತ್ಮೈವ ಜೀವಾಸ್ತಿಕಾಯಾಂತಗ್ರತ-ಮಾತ್ರಾನಂ ಸ್ವರೂಪೇಣಾತ್ಯಂತವಿಶುದ್ಧಭೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವಂ ನಿಶ್ಚಯ ಪರಸ್ಪರಕಾಯಕಾರಣಭೂತಾನಾದಿ-ರಾಗದ್ವೈಪರಿಣಾಮಕವುಂಧಸಂತತಿಸಮಾರೋಧಿತಸ್ವರೂಪವಿಕಾರಂ ತದಾತ್ಮೇಽನುಭೂ-ಯವೂನಮಬಲೋಕ್ಯ ತತ್ತ್ವಾಲೋನ್ಯೋಲಿತವೇಕಜ್ಞೋಽತಿಃ ಕರ್ಮಬಂಧಸಂತತಿಪ್ರವರ್ತಿತಾಂ ರಾಗದ್ವೈಪರಿಣಾಮತತ್ತ್ವಸ್ತಾತಿ, ಸ ವಿಲು ಜೀಯಕಾಣಸ್ಯೇಹೋ ಜಥಂಸ್ಯಸ್ಯೇಹಗುಣಾಭಿಮಾನಿ-ಪರಮಾಣುವದ್ವಾವಿಬಂಧಪರಾಣ್ಯಃ ವ್ರಾವರ್ಬಂಧಾತ್ಮಭೈವವಾನಃ ಶಿಖಿತಪ್ರೋದಕದೌಸಾತ್ಯ-ನುಕಾರಿಣೋ ದುಃಖಿಸ್ಯ ಪರಿಮೋಕ್ಷಂ ವಿಗಾಹತ ಇತಿ ।

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯದ ಅವಚೋಧನೆಯ ಭಲವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣ (ದ್ವಾದಶಾಂಗರೂಪದಿಂದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ) ಪ್ರವಚನವು ಕಾಲಸಹಿತವಾಗಿ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯದಿಂದ ಬೇರೆಯಾದುದೇನನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರವಚನದ ಸಾರವೇ ಈ 'ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ' ವಿದೆ. ಸಮಸ್ತವಸ್ತುತತ್ತ್ವದ ಕಥನಮಾಡುವಂಥ ಈ 'ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ' ವನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಯುಷನು ಅರ್ಥಾತ್: ೧ ಅರ್ಥಿರೂಪದಿಂದ ೨ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿದ ಜೀವಾಸ್ತಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಗ್ರತ ೩ ಸ್ವರವಿರುವ ತನ್ನನ್ನು (ತನ್ನ ಅತ್ಯನ್ನನ್ನು) ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವ ಪುಳ್ಳವನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿ, ಪರಸ್ಪರ ೪ ಕಾಯಕಾರಣಭೂತದಂಥ ಅನಾದಿಯಾದ ರಾಗದ್ವೈಪರಿಣಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ಮಬಂಧದ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಯಾರಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪವಿಕಾರವು ೫ ಅರೋಧಿತವಿದೆ ೬ ಅಂಥ

೭. ಅರ್ಥಾತ್: = ಅರ್ಥಕ್ಯನುಸರಿ; ವಾಷ್ಪದ ಲಕ್ಷ್ಯಪೂಡಿ; ವಾಷ್ಪಮಾಜೇಕ್ಯ; ಯಾಧಾರ್ಥರೀತಿಯಿಂದ.

೮. ಅರ್ಥಿರೂಪದಿಂದ ಯಾಡಕರೂಪದಿಂದ; ಸೇವಕರೂಪದಿಂದ; ಅಗತ್ಯರೂಪದಿಂದ; ಏನಾದರೂ ಪದೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯೋಜನದಿಂದ (ಎಂದರೆ ಹಿತಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ).

೯. ಜೀವಾಸ್ತಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ತಾನು (ತನ್ನ ಅತ್ಯನ್ನ) ಒಂದಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಗೆ ಜೀವಾಸ್ತಿಕಾಯದ ಸ್ವರೂಪದ ವರಣಿನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ, ಎಂದರೆ ತಾನೂ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವಪನಿದ್ದಾನೆ.

೧೦. ರಾಗದ್ವೈಪರಿಣಾಮ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಬಂಧ ಇವು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಒಂದು - ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ಕಾಯಕ- ಕಾರಣರೂಪವಿವೆ.

೧೧. ಸ್ವರೂಪ ವಿಕಾರ = ಸ್ವರೂಪದ ವಿಕಾರ. [ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ೧] ಪ್ರವ್ಯಾಧಿಕನಯಾದ ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ವರೂಪ, ಮತ್ತು ೨) ಪರಮಾರ್ಥಯಾಧಿಕನಯಾದ ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಿದೆ. ಜೀವದಲ್ಲಿ ಯಾಡ ವಿಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಪರಮಾರ್ಥಯಾಧಿಕನಯಾದ ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯದೆ; ದ್ವಾರ್ವಾಧಿಕನಯಾದ ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಆ (ದ್ವಾರ್ವಾಧಿಕನಯಾದ ವಿವರಿಸುತ್ತಿರುವ) ಸ್ವರೂಪವಂತೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕಿರುವುದು:

೧೨. ಅರೋಧಿತ = (ಹೊಸ ಎಂದರೆ ಜೀವಾಧಿಕ ರೂಪದಿಂದ) ಮಾಡಿದ. [ಸ್ವರೂಪ ಮನಸ್ಯಲ್ಲಿ ಜೀವಾಧಿಕರೂಪದಿಂದಾಗುವಂಥ ವರಣಿವಸ್ತೇಯಂತೆ ಜೀವದಲ್ಲಿ ಜೀವಾಧಿಕರೂಪದಿಂದ ವಿಕಾರ ಪರಮಾರ್ಥಗಳಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಒಮ್ಮೆಯೇ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.]

ಮುಣಿಳಣ ಏತದಟ್ಟಂ ತದಣಗಮಣಜ್ಞದೋ ಣಹದ ಮೋಹೋ |
ಪಸಮಿಯರಾಗದ್ವೋಸೋ ಹವದಿ ಹದಪರಾಪರೋ ಜೀವೋ ||೧೦೪||

ಜ್ಞಾತ್ವಾತದಭ್ರಂ ತದನುಗಮನೋದ್ವರೋ ನಿಹತಮೋಹಃ |
ಪ್ರಶಮಿತರಾಗದ್ವೋ ಭವತಿ ಹತಪರಾಪರೋ ಜೀವಃ ||೧೦೫||

ತನ್ನನ್ನ (ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನ) ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನ ನೋಡಿ, ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕಚೋತಿಯ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಆತ್ಮಂತ ವಿಶುದ್ಧವಾದ ಚೈತನ್ಯಸ್ಥಭಾವದ ಮತ್ತು ವಿಕಾರದ ಭೇದಜ್ಞಾನವು ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಟಪ್ರಶರ್ವವಾನವಾಗುವುದರಿಂದ) ಕರ್ಮಾಭಂಧದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನ ಪ್ರಶರ್ವನಗೊಳಿಸುವಂಥ ರಾಗದ್ವೇಷಪರಿಣಿತಿಯನ್ನ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತಾನೆ, ಆ ಪುರುಷನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಯಾವುದರ ಸ್ವೇಚ್ಚಂ ಪ್ರ ಜೀರ್ಣವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಜಫ್ಣನ್ನ ಸ್ವೇಚ್ಚಂ ಗುಣದ ಸಮ್ಮಾನಿಕವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಪರಮಾಣುವಿನ ಹಾಗೆ ಭಾವೀಬಂಧದಿಂದ ಪರಾಬ್ಜ್ಯಾವಿವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಮೊದಲಿನ ಬಂಧದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೋಂದುತ್ತ ಅಗ್ನಿತಪ್ತಾಡಲದ ದುಸ್ಸಿತ್ತಿಂದ ಯಂತೆ ಯಾವ ದುಃಖಿದೆ ಅದರಿಂದ ಪರಿಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಗಾಥ - ೧೦೬

ಗಾಥಾಭ್ರ : - [ಜೀವೋ] ಜೀವನು [ಏತದಟ್ಟಂ ಮುಣಿಳಣ] ಈ ಆಭ್ರವನ್ನ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು (ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಭ್ರಾಭ್ರಾತವಾದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು), [ತದಣಗಮಣಜ್ಞದೋ] ಅದಕ್ಕನುಶಾರವಾದ ಉದ್ಯಮವನ್ನ ಮಾಡುತ್ತ [ಣಹದ ಮೋಹೋ] ಹತಮೋಹನವಾಗಿ (ದರ್ಶನಮೋಹದ ಕ್ಷಯ ಮಾಡಿದವನಾಗಿ), [ಪಸಮಿಯರಾಗದ್ವೋಸೋ] ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನ ಪ್ರಶಮಿತ (ನಿವೃತ್ತ)ಗೊಳಿಸಿ, [ಹದಪರಾಪರೋ ಹವದಿ] ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಬಂಧಗಳನ್ನ ನಾಶಮಾಡಿದವನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಜೀವನೀ ಅಭ್ರವ ತಿಳಿದು ಅದರನುಶಾರ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಹತಮೋಹನವಾಗಿ |
ಅವನು ರಾಗದ್ವೇಷ ಪ್ರಶಮಿಸಿ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ಬಂಧರಹಿತನಾಗುವನು ||೧೦೬||

೧. ಸ್ವೇಚ್ಚ = ರಾಗಾದಿರೂಪವಾದ ಸ್ವಿಗೃತ.

೨. ಸ್ವೇಚ್ಚ ಶರ್ತಗುಣದ ಪಯಾರ್ಥಯರೂಪವಾದ ಸ್ವಿಗೃತ, [ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಜಫ್ಣನ್ ಸ್ವಿಗೃತಿಯ ಸಮ್ಮಾನಿಕವಾಗಿ ಪರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಪರಮಾಣುವು ಭಾವೀ ಬಂಧದಿಂದ ಪರಾಬ್ಜ್ಯಾವಿವಿದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾರ ರಾಗಾದಿಗಳು ಜೀರ್ಣವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಅಂಥ ಪುರುಷನು ಭಾವೀ ಬಂಧದಿಂದ ಪರಾಬ್ಜ್ಯಾವಿನಿದ್ದಾನೆ.]

೩. ದುಸ್ಸಿತ್ತ = ಅಶಾಂತಸ್ವಿತ. (ಎಂದರೆ ಮೇಲೆ-ಕೆಳಗೆ ಆಗುವುದು ; ಸಳಮಳವಾಗುವುದು) ; ಅಸ್ವಿರತ ; ಕೀಳು ಅವಸ್ಥೆ ; [ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅಗ್ನಿತಪ್ತ ನೀರು ಕುದಿಯುತ್ತದೆ, ಮೇಲೆ-ಕೆಳಗೆ ಆಗುತ್ತರುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದುಃಖ ಆಕುಲಮಯವಾಗಿದೆ.]

ದು:ಖಿವಮೋಳ್ಳ ಕರಣಕ್ರಮಾಭ್ಯಾಸವೇತತ್ತಾ ।

ಎತಸ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯಾಧ್ಯಾಭೂತಂ ತುದ್ಧಬ್ಧಿತನ್ಯಸ್ವಭಾವಮಾತ್ರಾನಂ ಕಶ್ಚಜ್ಞೇವಸ್ತಾವಜ್ಞಾನೀತೇ । ತತಸ್ತಮೇವಾನುಗಂತುವುದ್ಯಮತೇ । ತತೋಽಸ್ಯ ಕ್ಷೀಯತೇ ದೃಷ್ಟಿಮೋಹಃ । ತತಃಸ್ವರೂಪ-ಪರಿಚಯಾದುಸ್ವಜ್ಞತಿ ಜ್ಞಾನಚೋತಿಃ । ತತೋ ರಾಗದ್ವೇಷಾಪ್ರತಾಮೃತಃ । ತತಃ ಉತ್ತರಃ ಸ್ವರೂಪಸ್ಮೋಽಂತರಂ ವಿನಿತ್ಯಂ ಪ್ರತಪತ್ತಿಃ ।

ಇತಿ ಸಮಯವ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾವಂತನೀತಿಪರ್ಥಾದ್ವರ್ವಷ್ಟಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯವರ್ಣನಃ ಪ್ರಥಮಃ ತುತಸ್ಯಂಥಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ।

ಒಳಕೆ :- ಇದು ದು:ಖಿದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತವಾಗುವುದರ ಕ್ರಮದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.

ಮೊದಲು ಯಾವನೋ ಒಂದ್ರ ಜೀವನು ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅರ್ಥಭೂತವಾದ ಮುದ್ಧಬ್ಧಿತನ್ಯಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ (ತನ್ಯ) ಆತ್ಮನನ್ನ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ; ಅದರಿಂದ (ಮತ್ತ) ಅದರ ಅನುಸರಣೆಯದೇ ಉದ್ಯಮ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ದೃಷ್ಟಿಮೋಹದ ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಹೀಗಾಗುವುದರಿಂದ ಸ್ವರೂಪ ಪರಿಚಯದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಚೋತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದರಿಂದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳು ಪ್ರತಿಮಿತವಾಗುತ್ತವೆ - ನಿವೃತ್ತವಾಗುತ್ತವೆ; ಅದ್ದರಿಂದ ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ (ಅನಂತರದ ಮತ್ತು ಮೊದಲಿನ) ಬಂಧವು ವಿನಿತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ; ಇದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಬಂಧವಾಗುವ ಹೇತುತ್ವದ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಿಂದ ತಪಿಸುತ್ತಾನೆ- ಪ್ರತಾಪವಂತನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. (ಎಂದರೆ ಆ ಜೀವನು ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು ಪರಮಾನಂದ ಜ್ಞಾನಾದಿರೂಪನಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಪೂರುಂದಕುಂದಾಖಾಯ್ದೇವ ಪ್ರಣೀತ ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯವಂಗ, ಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಮದ್ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಖಾಯ್ದೇವವಿರಚಿತ ಸಮಯವ್ಯಾಪ್ತೀಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ಥಾದ್ವರ್ವಷ್ಟಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ ವರ್ಣನೆಯೆಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ರುತಸ್ಯಂಥವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪ್ರಪಂಚ ವರ್ಣನೆ

ದ್ವಿಪುಸ್ತರೂಪಪ್ರತಿಪಾದನೇನ
ಶುದ್ಧಂ ಬುಧಾನಾಮಿಹ ತತ್ಪ್ರಮುಕ್ತವ್ಯಾ ।
ಪದಾರ್ಥಭಂಗಣ ಕೃತಾವತಾರಂ
ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯಾತೇ ಸಂಪ್ರತಿ ವರ್ತ್ಯಾ ತಸ್ಯ ॥೮॥

ಅಭಿವಂದಿಖಾಣ ಸಿರಸಾ ಅಪ್ರಣಬ್ಯವಕಾರಣಂ ಮಹಾವೀರಂ ।
ತೇಸಿಂ ಪಯತ್ತಭಂಗಂ ಮಗ್ಗಂ ಮೋಕ್ಷಸ್ತ ವೋಚಾಮಿ ॥೧೦೫॥

ಅಭಿವಂದ್ಯ ಶಿರಸಾ ಅಪ್ರಣಭರವಕಾರಣಂ ಮಹಾವೀರಪ್ಯಾ ।
ಶೇಷಾಂ ಪದಾರ್ಥಭಂಗಂ ಮಾರ್ಗಂ ಮೋಕ್ಷಸ್ತ ವಕ್ಷಾಮಿ ॥೧೦೬॥

[ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರ್ಥಿ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ರುತಿಸ್ಥಂಧದಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು
ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯ ಶ್ರುತಿಸ್ಥಂಧದಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ತೀರ ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ
ಕೊಳ್ಳಿಕದ ಮುಖಾಂತರ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ :]

ಕೊಳ್ಳಿಕಾರ್ಥ :- ಇಲ್ಲಿ (ಈ ರಾಸ್ತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ರುತಿಸ್ಥಂಧದಲ್ಲಿ) ದ್ವಿಪುಸ್ತರೂಪದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ
ಯಿಂದ ಬುಧಪುರುಷರಿಗೆ (ಬುದ್ಧಿವಂತ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ) ಶುದ್ಧತತ್ಪ್ರದ (ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ಪ್ರದ) ಉಪದೇಶ ಕೊಡ
ಲಾಯಿತು. ಈಗ ಪದಾರ್ಥಭೇದದ ಮುಖಾಂತರ ಉಪೋದ್ಯಾತ ಮಾಡಿ (ನವ-ಪದಾರ್ಥರೂಪಭೇದದ

ಅಪ್ರಣಭರವದಕುರಿತು ಶ್ರೀಮಹಾವೀರರಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ಅಭಿವಂದಿಸಿ ।

ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಭೇದ ಮತ್ತು ದರಂತ ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವನೀಗ ವೇಳುವೆನು ॥೧೦೭॥

ಅದು ತಿಪ್ಪರಸ ರಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯವೋ !

ಅಮುನಾ ಹಿ ಪ್ರವರ್ತನಾನವಹಿಂಧಿತಾತೀಥಿಸ್ಯ ಮೂಲಕತ್ಯೇನಾಪುನಭರವಹಿಂಧಿತಾತೀಥಿಸ್ಯ ಭಗವತ್: ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕವಹಿಂದೇವಾಧಿದೇವತ್ತಿವಧರವಹಿಂಧಿತಾತೀಥಿಸ್ಯಾಮಿನಃ ಸಿದ್ಧಿನಿಬಂಧನಭೂತಾಂ ಭಾವಸ್ತುತಿಮಾಸೂತ್ರಾ ಕಾಲಕಿಲತಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಾಸಾಂ ಪದಾಧರವಿಕಲ್ಲೋ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಮಾರ್ಗಾಶ್ಚ ದಕ್ಷತ್ತೇನ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತ ಇತಿ ।

ಸಮೃದ್ಧಿ ಸಾಣಡುತ್ತೋ ಬಾರಿತ್ತೋ ರಾಗದೋವಪರಿಹೀಣಂ ।

ಮೋಕ್ಷ ಹವದಿ ಮಗ್ನಾ ಭವಾಣಂ ಲದ್ಭುದ್ದಿಣಂ ॥೧೦೬॥

ಸಮುದ್ರ ಜಾನಯುಕ್ತಂ ಚಾರಿತ್ರ ರಾಗದೇವಪರಿಹೀಣವೋ ।

ದೊಡ್ಡ ಭವತಿ ಮಾರ್ಗೋ ಭವ್ಯಾನಾಂ ಲಬ್ಧಿಬುದ್ದಿನಾವರ್ | ೧೦೧ |

ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿ) ಅದರ ಮಾರ್ಗದ (ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ವದ ಮಾರ್ಗದ ಎಂದರೆ ಅದರ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದ) ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

[ತಾಗ ಈ ವರದನೆಯ ಕೃತಸ್ವಂಧದಲ್ಲಿ ತೀವುದ್ದ ಭಗವತ್ಪುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯರೇವ ವಿರಚಿತ
ಗಾಧಾ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಪಾರಂಭ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ, -]

ନାଟ୍ - ୧୦୯

గాఫాఫ్ : [ఆప్యుణబ్యవకారణ] ఆప్యనభివ్యక్తి కారణాద [మహావీరం] తీమహావీరంగి [సిరసా అభివందిలొణ] తలేబాగి నమస్కరిసి, [తేణిం పయుత్థభంగం] ఆవరపదాఫ్ఫేడ (కాలసహితవాగి పంచాస్తికాయిద నవపదాఫ్ఫరాపభేద) మత్తు [మోఇష్టస్ వుగ్] మోఇష్టద మాగ్జవన్ను [ప్రోచ్చమ్] కేళువేను.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಅಪ್ಪಿರ ಸುತ್ತಿಯೋಡನೆ ವ್ಯತಿಜ್ಞಯಿದೆ.

ಪ್ರವರ್ತನಾ ಮಹಾಧರ್ಮತೀರ್ಥದ ಮೂಲಕರ್ತೃಗಳಿಂದ ಯಾರೆ ಅಪ್ಯಂಭರ್ವಾಪಕ್ಕಿಗೆ ಕಾರಣಿರ್ದಾರ್ಶ ಅಂಥ ಭಗವಾನ್, ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕ, ಮಹಾದೇವಾಧಿದೇವ ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನಸ್ತಾಮಿಯ ಸಿದ್ಧತ್ವಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತಭೂತ

ಆ ಸಮುಕ್ತ ಜ್ಞಾನಸಂಯುಕ್ತವದರಂತೆ ರಾಗದೇವಿಲ್ಲದ ಹಾರಿತ್ವವದು।

లేశాద లబుద్ధియభవజీవగళిగ మోక్షదమాగ్నివిరుపుదు ॥१०६॥

೧. ಅಪ್ಯಾನಭರವ = ಮೋಕ್ಷ. [ಪರಮಾರ್ಥದ್ವಾದ್ಯ ಭಗವಾನ ಶ್ರೀ ಪರಮಾರ್ಥ ಸಾಮಿಗಳು ಪರಮಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಾದ ಮಾತ್ರ ರತ್ನಕೃತ್ಯಾತ್ಮಕ ಮಹಾಧರ್ಮತೀರ್ಥಾದಿದೆ ಅದರ ಮೂಲ ಬ್ರಹ್ಮಿತಾದಕರಿರುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಸುವಿರೂಪ ಸುಧಾರಣದ ನೂತನೆಯುಳ - ಭವರಿಗ ಮೋಕ್ಷದ ನಿರ್ಮಿತ ಭೂತತ್ವದಜ್ಞ.]

ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ವಿವ ತಾವತ್ಸೂಭನೇಯವರ್ ।

ಸಮೃಕ್ತಜ್ಞಾನಯುಕ್ತಮೇವ ನಾಸಮೃಕ್ತಜ್ಞಾನಯುಕ್ತಂ, ಚಾರಿತ್ರಮೇವ ನಾಬಾರಿತ್ತಂ, ರಾಗದ್ವೈಪರಿಹಿಣಮೇವ ನ ರಾಗದ್ವೈಪರಿಹಿಣವರ್, ಮೋಕ್ಷಸ್ವಿವ ನ ಭಾವತೋ ಬಂಧಸ್ಯ, ಮಾರ್ಗ ಏವ ನಾಮಾರ್ಗಃ, ಭವ್ಯಾನಾಮೇವ ನಾ ಭವ್ಯಾನಾಂ, ಲಭ್ಯಬುದ್ಧಿನಾಮೇವ ನಾಲಭ್ಯಬುದ್ಧಿನಾಂ, ಕ್ಷೀಣಕಪಾಯತ್ತೇ ಭವತ್ತೇನ ನ ಕಪಾಯಸಹಿತತ್ತೇ ಭವತೀತ್ಯಪ್ರಥಾನಿಯಮೋಡತ್ತ, ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ ।

ಸಮೃತ್ತಂ ಸದ್ಗಂಧಣಂ ಭಾವಾಣಂ ತೇಸಿಮಧಿಗಮೋ ಜಾಣಂ ।

ಚಾರಿತ್ತಂ ಸಮಭಾವೋ ವಿಸಮಸು ವಿರೂಢಮಗ್ಣಣಂ ॥೧೦೯॥

ಸಮೃಕ್ತಂ ಶ್ರದ್ಧಾನಂ ಭಾವಾನಾಂ ತೇವಾಮಧಿಗಮೋ ಜ್ಞಾನವರ್ ।

ಚಾರಿತ್ತಂ ಸಮಭಾವೋ ವಿವಯೇಮು ವಿರೂಢಮಾಗಾಣಾವರ್ ॥೧೧೦॥

ಭಾವಸ್ತುತಿಮಾಡಿ, ಕಾಲಸಹಿತ ಪಂಚಾಸ್ತಕಾಯದ ಪದಾರ್ಥಭೇದ (ಎಂದರೆ ಅರು ದ್ರವ್ಯಗಳ ನವಪದಾರ್ಥರೂಪಭೇದ) ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗ ಹೇಳುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಈ ಗಾಥಾಶಾತ್ತದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಗಾಥೆ- ೧೦೯

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಸಮೃತ್ತಾಣಾಜುತ್ತಂ] ಸಮೃಕ್ತ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತವಾದಂಥ [ಚಾರಿತ್ತಂ] ಚಾರಿತ್ರವು - [ರಾಗದೋಸಪರಿಹಿಣಂ] ಯಾವುದು ರಾಗ-ದ್ವೈಪಗಳಿಂದ ರಹಿತವಿದೆ ಅದು, [ಲಭ್ಯಬುದ್ಧಿಣಂ] ಲಭ್ಯಬುದ್ಧಿಯಾಖ್ಯಾ[ಭವ್ಯಾಣಂ] ಭವ್ಯಾಚೀವರುಗಳಿಗೆ [ಮೋಕ್ಷಸ್ವ ಮಾಗೋಣ] ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವು [ಹವದಿ] ಇರುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಮೊದಲು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ್ವೇ ಶೂಳನೆಯಿದೆ.

ಸಮೃಕ್ತ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಯುಕ್ತವಾದ-ಅಸಮೃಕ್ತ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಯುಕ್ತವಲ್ಲದ, ಚಾರಿತ್ರವೇ- ಅಚಾರಿತ್ರವಲ್ಲ, ರಾಗ-ದ್ವೈಪ ರಹಿತವಾದಂಥುದೇ (ಚಾರಿತ್ರ) - ರಾಗದ್ವೈಪ ಸಹಿತವಾದಂಥುದಲ್ಲ, ಮೋಕ್ಷದ್ವೇ- ಭಾವಃಂ ಬಂಧದಲ್ಲ, ಮಾರ್ಗವೇ-ಅಮಾರ್ಗವಲ್ಲ, ಭವ್ಯಾರ್ಗೇ- ಅಭವ್ಯಾರ್ಗಲ್ಲ, ಲಭ್ಯಬುದ್ಧಿ ॥

ಭಾವಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯದು ಸಮೃಕ್ತವಿದ್ಬು ಅವುಗಳ ಬೋಧ ಜ್ಞಾನವಿದೆ ।

ಆ ವಿಶೇವರೂಢ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ವಿವಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮೃದ್ಧದು ಚಾರಿತ್ತವಿದೆ ॥೧೧೦॥

೧. ಭಾದರ್ತ : = ಭಾವಾನುಸಾರ ; ಆರ್ಥಿಕಾನುಸಾರ. [‘ಮೋಕ್ಷದ್ವೇ’ಂದು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ‘ಬಂಧದ್ವಲ್ಲ’ವಂಬ ಭಾವವು ಎಂದರೆ ಅರುವು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ ಇಳಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.]

೨. ಲಭ್ಯಬುದ್ಧಿ - ಯಾರು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಅಂಥವರು.

ಸಮೃದ್ಧಶಿಂಜಳ್ಳನಚಾರಿತಾಂ ಸೂಚನೇಯವೋ ।

ಭಾವಾ: ವಿಲು ಕಾಲಕಲಿತಪಂಚಾಸ್ತಕಾಯವಿಕಲ್ಪರೂಪಾ ನವ ಪದಾಧಾರಃ । ತೇಷಾಂ ಮಿಥಾದರ್ಶನೋದಯಾಪಾದಿತಾಶ್ರದ್ಧಾನಾಭಾವಸ್ಥಭಾವಂ ಭಾವಾಂತರಂ ಶ್ರದ್ಧಾನಂ ಸಮೃದ್ಧಶಿಂಜಳ್ಳನಂ, ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯರೂಪಾತ್ಮತ್ವವಿನಿಶ್ಚಯಬೀಜವೋ । ತೇಷಾಮೇವ ಮಿಥಾದರ್ಶನೋದಯಾನ್ಯೋಯಾನಂ ಸಂಖ್ಯಾರಾದಿ★ ಸ್ವರೂಪವಿಪಯ್ಯಾಯೀಣಾಧ್ಯವಸೀಯಮಾನಾನಾಂ ತನ್ನವೃತ್ತೋ ಸಮಂಜಸಾಧ್ಯವಸಾಯಃ ಸಮೃಗ್ಂಜಾನಂ, ಮನಾಗ್ಂಜಾನಂಚೀತನಾಪ್ರಥಾನಾತ್ಮತತ್ತೋಽಪಲಂಭಬೀಜವೋ । ಸಮೃದ್ಧಶಿಂಜಳ್ಳನಂ ಸನ್ನಿಧಾನಾದಮಾರ್ಗೇಭ್ಯಃ ಸಮಗ್ರೇಭ್ಯಃ ಪರಿಚ್ಯಾತ್ಯ ಸ್ವತತ್ತೋ ವಿಶೇಷೇಣ ರೂಢಮಾಗಾಂ ಕಾಂ ಸತಾಮಿಂದಿಯಾನಿಂದಿಯವಿಷಯಭೂತೇಪ್ಯಾಫೇಪ್ಯಾಪರ್ವಾಕವಿಕಾರಾಭಾವಾನ್ಯೋವಿಕಾರಾ-ವಚೋಧಸ್ತಭಾವಃ ಸಮಭಾವಶಾಂತಿತ್ರಂ, ತದಾತ್ಮಾಯತಿರಮಣೀಯಮನಣೀಯಸೋಽಪುನಭರವ-ಸೌಖ್ಯಸ್ವೀಕಬೀಜವೋ । ಇತ್ಯೇವ ತ್ರಿಲಕ್ಷಣೋ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಃ ಪುರಸ್ತಾನ್ಯಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಾಭ್ಯಾಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಸ್ಯತೇ । ಇಹ ತು ಸಮೃದ್ಧಶಿಂಜಳ್ಳನಯೋವಿಕಾಪಯಭೂತಾನಾಂ ನವಪದಾಧಾರನಾಮು-ಪ್ರೋದ್ಧಾತಹೇತುತತ್ವೇನ ಸೂಚಿತ ಇತಿ ।

ಯವರಿಗೇ - ಅಲಬ್ಧಬುದ್ಧಿಯವರಿಗಲ್ಲ, ಕ್ಷೇಣಕಾಯತನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಗುತ್ತದೆ - ಕಾಂಯಸಹಿತತನದಲ್ಲಿ ಅಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಇಲ್ಲ ನಿಯಮ ಸೋಽಮುದ್ರ (ಎಂದರೆ ಈ ಗಾಢಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನಂತೆ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ನಿಯಮ ಹೇಳಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು,)

ಗಾಥ - ೧೦೨

ಗಾಭಾಧರ :- [ಭಾವಾಣಂ] ಭಾವಗಳ (ನವಪದಾಧರಗಳ) [ಸದ್ಗುರುಣಂ] ಶ್ರದ್ಧೆಯು [ಸಮೃತ್ತಂ] ಅದು ಸಮೃತ್ತವಿದೆ ; [ತೇಷಿಮಧಿಗಮೋ] ಅಪುಗಳ ಅವಚೋಧವು [ಣಾಣಂ] ಅದು ಜಳ್ಳನವಿದೆ ; [ವರೂಢಮಾಗ್ಂಣಂ] (ನಿಜತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ) ಯಾವವುಗಳ ಮಾರ್ಗವ ವಿಶೇಷರೂಢವಾಗಿದೆ ಅಪುಗಳ [ವಿಸಿಷ್ಟ] ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ [ಸಮಭಾವೋ] ಸಮಭಾವವು [ಚಾರಿತ್ತಂ] ಅದು ಚಾರಿತ್ವವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧಶಿಂಜಳ್ಳನ-ಚಾರಿತ್ವದ ಸೂಚನೆಯಿದೆ.

ಕಾಲಸಹಿತ ಪಂಚಾಸ್ತಕಾಯದ ಭೇದರೂಪಗಳಾದ ನವಪದಾಧರಗಳು ಅವು ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ‘ಭಾವ’ ಗಳಿವೆ. ಅ‘ಭಾವಗಳ’ ಮಿಥಾದರ್ಶನದ ಉದಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ ಯಾವ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ ಅದರ ಅಭಾವ ಸ್ವಭಾವವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾವ ಭಾವಾಂತರ ಶ್ರದ್ಧೆ (ಎಂದರೆ ನವಪದಾಧರಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆ)ಯಿದೆ ಅದು ಸಮೃದ್ಧಶಿಂಜಳ್ಳನವಿದೆ.

೧. ಕ್ಷೇಣಕಾಯತನದಲ್ಲಿಯೇ = ಕ್ಷೇಣಕಾಯತನದಾದೊಡನೆಯೇ ; ಕ್ಷೇಣಕಾಯತನದಾಗುವುದು ಆಗಲೇ - ಸಮೃದ್ಧಶಿಂಜಳ್ಳನಯುಕ ಬಾರಿತ - ಏಕಿಂದರೆ ಅದು ರಾಗದ್ವೇಷರ್ಹಿತವಿರುವುದು..; ಲಬ್ಧಬುದ್ಧಿ ಭವ್ಯ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಕ್ಷೇಣಕಾಯತನದಾದೊಡನೆಯೇ ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

೨. ಭಾವಾಂತರ - ಭಾವವಿಶೇಷ ; ಮುಖ್ಯಭಾವ ; ವರಜನೆಯಭಾವ ; ಬೇರೆ ಭಾವ. ನವ ಪದಾಧರಗಳ ಅಶ್ರದ್ಧಾನದ ಅಭಾವವು ಯಾವುದರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅಂಥ ಭಾವಾಂತರವು (ನವಪದಾಧರಗಳ ಶ್ರದ್ಧಾನರೂಪವಾದ ಭಾವವು) ಅದು ಸಮೃದ್ಧಶಿಂಜಳ್ಳನವಿದೆ..

★ ಇಲ್ಲಿ ‘ಸಂಖ್ಯಾರಾದಿ’ಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಬಹಳ ಮಾಡಿ ‘ಸಂಖ್ಯಾರಾದಿವ’ ಇರಬೇಕಿಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಜೀವಾಜೀವಾ ಭಾವಾ ಪುಣಿಂ ಪಾಪಂ ಚ ಆಸಪಂ ತೇಸಿಂ । ಸಂಪರಣಂ ಸೆಜ್ಜರಣಂ ಬಂಧೋ ಮೋಕ್ಷೋ ಯ ತೇ ಅಟ್ಟಾ ॥೧೦೮॥

ವಿಕೆಂದರೆ ಅದು (ಸಮೃದ್ಧರ್ಥನವು) ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯರೂಪವಾದ ಆತ್ಮತತ್ವದ ವಿನಿಷ್ಠಯದಿಂದ ಬೀಜವಿದೆ, ನೌಕಾಗಮನದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರದಂತೆ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನದಲ್ಲಿದೆಯದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಯಾವ ಸ್ವರೂಪವಿಷಯಗಳನ್ನು ದೊಡನೆ ಅಧ್ಯವಿಶಿತಗಳಾಗುತ್ತವೆ (ಎಂದರೆ ವಿಪರೀತಸ್ವರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ - ಭಾವವಾಗುತ್ತವೆ) ಅಂಥ ಆ 'ಭಾವಗಳ'ದ್ವೇ (ನವಪದಾರ್ಥಗಳದ್ವೇ), ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನದಲ್ಲಿದೆಯದ ನಿವೃತ್ತಿಯಾದ ಹೀಗೆ ಯಾವ ಸಮೃದ್ಧಿ ಅಧ್ಯವಸಾಯು (ಸತ್ಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆ, ಯಥಾರ್ಥ ಅವಭಾವ, ನಿಜವಾದ ಅವಚೋಧ)ವಾಗುವುದು ಅದು ಸಮೃಗ್ಂಜಾನವಿದೆ. ವಿಕೆಂದರೆ ಅದು (ಸಮೃಗ್ಂಜಾನವು) ಕೆಲ ಅಂತಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಚೈತನ್ಯರೂಪಾನವಾದ ಆತ್ಮತತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಲಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ (ಅನುಭೂತಿಯ) ಬೀಜವಿದೆ. ಸಮೃದ್ಧರ್ಥನ ಮತ್ತು ಸಮೃಗ್ಂಜಾನದ ಸದ್ರಾಪದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಯಾರು ಸ್ವತತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಕೇಷರೂಪದಿಂದ ರೂಢಿ ಮಾರ್ಗವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಅವರಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಷಯಭೂತವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಕುರಿತು ರಾಗದ್ವೇಷಪೂರ್ವಕ ವಿಕಾರದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಯಾವ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಸಮಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಹಾರಿತ್ವವಿದೆ - ವಿಕೆಂದರೆ ಅದು (ಹಾರಿತ್ವವು) ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮುಂಬರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಮಣೀಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಅಪ್ಯಂಭರ್ವವದ (ಮೋಕ್ಷದ) ಮಹಾಸೌಖ್ಯದ ಒಂದು ಬೀಜವಿದೆ.

ಇಂಥ ಈ ತ್ರೀಲಕ್ಷಣ (ಸಮೃದ್ಧರ್ಥನ-ಜ್ಞಾನ-ಹಾರಿತ್ವತ್ವಕ) ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿಶ್ಚಯ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುವದು. ಇಲ್ಲಿಯಂತೂ ಸಮೃದ್ಧರ್ಥನ ಮತ್ತು ಸಮೃಗ್ಂಜಾನದ ವಿಷಯಭೂತ ನವಪದಾರ್ಥಗಳ ಉಪ್ಯೋದ್ಧರಣೆಯಿಂದ ಅದರ ಸೂಚನೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಜೀವ ಅಜೀವವೆಂದರೆ ಭಾವ ಅವರದರ ಪುಣಿ, ಪಾಪ ಮೇಣಾಸ್ವವ । ಸಂಪರ, ನಿಜರೆ, ಬಂಧ ಮತ್ತುದರಂತೆ ಮೋಕ್ಷವೆಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳವೆ ॥೧೦೮॥

೧. ವಿನಿಷ್ಠಯ = ನಿಶ್ಚಯ ; ದೃಢವಾದ ನಿಶ್ಚಯ.

೨. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ನೌಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಂಥ ಯಾವುದೇ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನೌಕಿಯ ಗಡಿಯ ಸಂಸ್ಕಾರ ಪರದಿಂದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ವಿಪರೀತ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ (ಎಂದರೆ ತಾನು ಗತಮಾನಿನಿದ್ದರೂ ಸ್ವರವಿದ್ಯೇನೆಂದು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿ ಪರವರ ಮೊದಲಾದವು ಸ್ವಿರವಿದ್ದರೂ ಗತಮಾನವಾಗಿ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ) ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವನಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನದಲ್ಲಿದೆ ನವಪದಾರ್ಥಗಳು ವಿಪರೀತ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ.

೩. ರೂಢಿ = ಗಟ್ಟಿ ; ಪರಿಷಯದಿಂದ ದೃಢವಾದ (ಸಮೃಗ್ಂಜಾನದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಯಾವ ಸ್ವತತ್ವಗತ ಮಾರ್ಗವು ಏಕೆಂದರೆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ ಅವರಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಷಯಗಳ ಕುರಿತು ರಾಗದ್ವೇಷದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವಿಯಾದ ಸಮಭಾವವು ಅದು ಹಾರಿತ್ವವಿದೆ.)

೪. ಉಪ್ಯೋದ್ಧರಣ = ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ. [ಸಮೃದ್ಧರ್ಥನ-ಜ್ಞಾನ-ಹಾರಿತ್ವವು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ. ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಘಮ ಎರಡು ಅಂಗಗಳಾದ ಸಮೃದ್ಧರ್ಥನ ಮತ್ತು ಸಮೃಗ್ಂಜಾನಗಳ ವಿಷಯವು ನವಪದಾರ್ಥಗಳಾಗಿ ; ಅದ್ದರಿಂದ ಈಗ ಮುಂದಿನ ಗಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನವಪದಾರ್ಥಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ವಿಷಯವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಇಲ್ಲಿಯಂತೂ ನವಪದಾರ್ಥಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯ ಹೇತುರೂಪದಿಂದ ಕೇವಲ ಅದರ ಸೂಚನೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.]

ಜೀವಾಜೀವೈ ಭಾವಾ ಪುಣಿಂ ಪಾಪಂ ಶಾಸ್ರವಸ್ತುಯೋಃ ।
ಸಂವರನಿಜರಬಂಧಾ ಮೋಕ್ಷಾಶ್ಚ ಭವಂತಿ ತೇ ಅಧಾರಃ ॥೧೦೮॥

ಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ನಾಮಸ್ತರೂಪಾಭಧಾನಮೇತತ್ ।

ಜೀವಃ, ಅಜೀವಃ, ಪುಣಿಂ ಪಾಪಂ, ಆಸ್ರವಃ, ಸಂವರಃ, ನಿಜರಾ, ಬಂಧಃ, ಮೋಕ್ಷ ಇತಿನವಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ನಾಮಾನಿ । ತತ್ತ, ಚೈತನ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಾಂಜೋ ಜೀವಾಸ್ತಿಕ ಏವೇಹ ಜೀವಃ । ಚೈತನ್ಯ-
ಭಾವಲಕ್ಷ್ಯಾಂಜೋಽಜೀವಃ । ಸ ಪಂಚಧಾ ಪೂರ್ವಾರ್ತೆ ಏವ - ಪುದ್ಗಲಾಸ್ತಿಕಃ, ಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಃ, ಅಧರ್ಮಾ-
ಸ್ತಿಕಃ, ಆಕಾಶಾಸ್ತಿಕಃ, ಕಾಲದ್ರವ್ಯಂ ಚೇತಿ । ಇವರೌ ಹಿ ಜೀವಾಜೀವೈ ಪ್ರಥಗ್ರಾತಾಸ್ತಿತ್ವನಿವ್ಯತ್ತತ್ವೇನ
ಭಿನ್ನಸ್ವಭಾವಭೂತೌ ಮೂಲಪದಾರ್ಥೌ । ಜೀವಪುದ್ಗಲಸಂಯೋಗಪರಿಣಾಮವನಿವ್ಯತ್ತಾಃ ಸಪ್ತಾ-
ನ್ಯೇ ಪದಾರ್ಥಾಃ । ಶುಭಪರಿಣಾಮೋ ಜೀವಸ್ಯ, ತನ್ನಮಿತ್ರಃ ಕರ್ಮಪರಿಣಾಮಃ ಪುದ್ಗಲಾನಾಂ ಚ

ಗಾಢ - ೧೦೯

ಗಾಢಾರ್ಥ :- [ಜೀವಾಜೀವಾ ಭಾವಾ] ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವವೆಂಬೆರಡು ಭಾವಗಳು (ಎಂದರೆ ಮೂಲಪದಾರ್ಥಗಳು) ಹಾಗೂ [ತೇಸಿಂ] ಅವರಡರ [ಪುಣಿಂ] ಪುಣಿ, [ಪಾಪಂ ಚ] ಪಾಪ, [ಆಸ್ರವಂ]
ಆಸ್ರವ [ಸಂವರಣಂ ಸಜ್ಜರಣಂ ಬಂಧಾಂಜೋ] ಸಂವರ, ನಿಜರೆ, ಬಂಧ [ಯ] ಮತ್ತು [ಮೋಕ್ಷಾಂ]
ಮೋಕ್ಷ [ತೇ ಅಟ್ಯಾ] ಅವು (ಒಂಭತ್ತು) ಪದಾರ್ಥಗಳವೇ.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪದ ಕಥನವಿದೆ.

ಜೀವ-ಅಜೀವ, ಪುಣಿ, ಪಾಪ, ಆಸ್ರವ, ಸಂವರ, ನಿಜರೆ, ಬಂಧ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಇವು
ಒಂಭತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಹೆಸರುಗಳವೇ.

ಅಪುಗಳಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯವು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅಂಥ ಜೀವಾಸ್ತಿಕವೇ (ಜೀವಾಸ್ತಿಕಾಯವೇ) ಇಲ್ಲಿ
ಜೀವವಿದೆ. ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವು ಚೈತನ್ಯದ ಅಭಾವವಿದೆ ಅದು ಅಜೀವವಿದೆ ಅದು (ಅಜೀವವು) ಪುದ್ಗಲಾಸ್ತಿ,
ಧರ್ಮಾಸ್ತಿ, ಅಧರ್ಮಾಸ್ತಿ, ಆಕಾಶಾಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಾಲದ್ರವ್ಯ - ಹೀಗೆ ಒದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆಯಂದು ಈ
ಮೊದಲೇ ಜೀವಾಗಿದೆ. ಈ ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವಗಳು (ಎರಡೂ) ಪ್ರಥಕ್ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಮುಖಾಂತರ
ನಿಷ್ಪನ್ನವಿರುವುದರಿಂದ ಭಿನ್ನಸ್ವಭಾವ ಹೊಂದಿರುವ ಅವರಡು ಮೂಲಪದಾರ್ಥಗಳವೇ.

ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುದ್ಗಲದ ಸಂಯೋಗಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಜೀರೆ ಏಳು ಪದಾರ್ಥಗಳವೇ.
(ಅಪುಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸ್ವರೂಪವು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ-) ಜೀವದ ಶುಭಪರಿಣಾಮಗಳು (ಅದು ಪುಣಿವಿದೆ) ಹಾಗೂ
ಅವು (ಶುಭಪರಿಣಾಮಗಳು) ಯಾವುದುಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿವೆ ಅಂಥ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಕರ್ಮಪರಿಣಾಮಗಳು (ಶುಭ
ಕರ್ಮರೂಪಪರಿಣಾಮಗಳು) ಅದು ಪುಣಿವಿದೆ. ಜೀವದ ಅಶುಭಪರಿಣಾಮಗಳು (ಅದು ಪಾಪವಿದೆ) ಹಾಗೂ
(ಅವು ಅಶುಭಪರಿಣಾಮಗಳು) ಯಾವುದುಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿವೆ ಅಂಥ ಪುದ್ಗಲಗಳ ಕರ್ಮಪರಿಣಾಮಗಳು (ಅಶುಭ
ಕರ್ಮರೂಪಪರಿಣಾಮಗಳು) ಅದು ಪಾಪವಿದೆ. ಜೀವದ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷರೂಪಪರಿಣಾಮಗಳು (ಅದು
ಆಸ್ರವವಿದೆ) ಹಾಗೂ ಅವು (ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಷರೂಪಪರಿಣಾಮಗಳು) ಯಾವುದುಗಳ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿವೆ ಅಂಥ

ಪುಣ್ಯವ್ಯಾ | ಅಶಿಭರಿಣಾಮೋ ಜೀವಸ್ಯ, ತನ್ನಿಮಿತ್ತಃ ಕರ್ಮಪರಿಣಾಮಃ ಪುದ್ದಲಾನಾಂ ಚ ಪಾಪವ್ಯಾ | ಮೋಹರಾಗದ್ವೈಪರಿಣಾಮೋ ಜೀವಸ್ಯ, ತನ್ನಿಮಿತ್ತಃ ಕರ್ಮಪರಿಣಾಮೋ ಯೋಗದ್ವಾರೇಣ ಪ್ರವಿಶತಾಂ ಪುದ್ದಲಾನಾಂಬಾಸ್ರವಃ | ಮೋಹರಾಗದ್ವೈಪರಿಣಾಮನಿರೋಧೋ ಜೀವಸ್ಯ, ತನ್ನಿಮಿತ್ತಃ ಕರ್ಮಪರಿಣಾಮನಿರೋಧೋ ಯೋಗದ್ವಾರೇಣ ಪ್ರವಿಶತಾಂ ಪುದ್ದಲಾನಾಂ ಚ ಸಂಪರಃ | ಕರ್ಮವೀಯಾಶಾತನಸಮಫೋರೇ ಬಹಿರಂಗಾಂತರಂಗತಪೋಭಿಬ್ರಂಹಿತಶುದ್ಭೋಽಪಯೋಗೋ ಜೀವಸ್ಯ, ತದನುಭಾವನಿರೇಖಿಭಾತಾನಾಮೇಕದೇಶಸಂಕ್ಷಯಃ ಸಮುಖಾತ್ಕರ್ಮಪುದ್ದಲಾನಾಂ ಚ ನಿಜರಾ | ಮೋಹರಾಗದ್ವೈಪಸ್ಸಿಗ್ರಹಿಣಾಮೋ ಜೀವಸ್ಯ, ತನ್ನಿಮಿತ್ತೇನ ಕರ್ಮತ್ವಪರಿಣಾಮಾನಾಂ ಜೀವೇನ ಸಹಾನ್ಯೋನ್ಯಸಂಮೂಳ್ಯಾನಂ ಪುದ್ದಲಾನಾಂ ಚ ಬಂಧಃ | ಅತ್ಯಂತಶುದ್ಭೋಽಪಲಂಭೋ ಜೀವಸ್ಯ, ಜೀವೇನ ಸಹಾತ್ಯಂತವಿಶ್ಲೇಷಃ ಕರ್ಮಪುದ್ದಲಾನಾಂ ಚ ಮೋಕ್ಷ ಇತಿ |

ಅಥ ಜೀವವದಾರಾನಾಂ ವಾಖ್ಯಾನಂ ಪ್ರಪಂಚಯತಿ |

**ಜೀವಾ ಸಂಸಾರತಾಃ ಜೀವಾದಾ ಜೀವಣಪ್ರಗಾದುವಿಹಾ |
ಉವಟಿಗಲಕ್ಷಣಾ ವಿಯ ದೇಹದೇಹಪ್ರವೀಚಾರಾ ॥೧೦೯॥**

ಅ ಯೋಗದಿಂದ ಪ್ರವಿಷ್ಯವಾಗುವಂಥ ಪುದ್ದಲಗಳ ಕರ್ಮಪರಿಣಾಮವು ಅದು ಆಸ್ತವಿದೆ. ಜೀವದ ಮೋಹರಾಗದ್ವೈಪರಿಣಾಮಗಳ ನಿರೋಧವು (ಅದು ಸಂಪರಿದ) ಹಾಗೂ ಅದು (ಮೋಹರಾಗದ್ವೈಪರಿಣಾಮಗಳ ನಿರೋಧವು) ಯಾವುದರ ನಿಮಿತ್ತವಿದ ಅಂಥ ಆ ಯೋಗದಿಂದ ಪ್ರವಿಷ್ಯವಾಗುವಂಥ ಪುದ್ದಲಗಳ ಕರ್ಮಪರಿಣಾಮದ ನಿರೋಧವು ಅದು ಸಂಪರಿದ. ಕರ್ಮವೀಯಾದ (ಕರ್ಮಶಕ್ತಿಯ) ಶಾತನಂ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದಂಥ ಯಾವ ಬಹಿರಂಗ ಮತ್ತು ಅಂತರಂಗ (ಘನ್ಯರದು ಪ್ರಕಾರದ) ತಪಸ್ಸುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ವ್ಯಾದಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಜೀವದ ಶುದ್ಭೋಷಯೋಗವು (ಅದು ನಿಜರೆಯಿದ) ಹಾಗೂ ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ (ವ್ಯಾದಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಶುದ್ಭೋಷಯೋಗದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ) ನೀರಂದಾದಂಥ ಉಪಾಜಿತ ಕರ್ಮಪುದ್ದಲಗಳ ಏಕದೇಶ ಸಂಕ್ಷಯವು ಅದು ನಿಜರೆಯಿದೆ. ಜೀವದ ಮೋಹರಾಗದ್ವೈಪರಿಣಾಮಗಳು (ಅದು ಬಂಧವಿದೆ) ಹಾಗೂ ಅಪ್ಯಾಗ (ಸ್ವಿಗ್ರಹಿಣಾಮಗಳು) ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಕರ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸಿದ ಪುದ್ದಲಗಳ ಜೀವದೊಡನಿರುವ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಅವಗಾಹನವು (ವಿಶ್ವರಕ್ಷಿಸಹಿತ ಏಕಕ್ಷೇತ್ರಾವಗಾಹ ಸಂಬಂಧವು) ಅದು ಬಂಧವಿದೆ. ಜೀವದ ತೀರಂತರ್ಥ ಅತ್ಮೋಷಲಬ್ದಿಯು (ಅದು ಮೋಕ್ಷವಿದೆ) ಹಾಗೂ ಜೀವದಿಂದ ಕರ್ಮಪುದ್ದಲಗಳ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶ್ಲೇಷವು (ವಿಯೋಗವು) ಅದು ಮೋಕ್ಷವಿದೆ.

ಆಗ ಜೀವ ಪದಾರ್ಥದ ವಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಪೂರ್ವಕ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಜೀವ ಸಂಸಾರಿ ಸಿದ್ಧಪೆಂದರೆದು ತೆರ, ಅವರೆದು ಜೀತನಾತ್ಮಕವಂತೆ |

ಅವರೆದು ಉವಯೋಗ ಲಕ್ಷಣವಿದ್ಬ್ಧಂದು ಸದೇಹವಿನ್ಯಾಂದದೇಹವಿದೆ ॥೧೧೦॥

೧. ಶಾತನ ಮಾಡುವುದು = ತೀರುವ ಮಾಡುವುದು ; ಒಂದೆ ಮಾಡುವುದು ; ಕ್ಷೇತ್ರ ಮಾಡುವುದು ; ನಷ್ಟ ಮಾಡುವುದು.

೨. ಸಂಕ್ಷಯ ಸಮ್ಮಾ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕ್ಷಯ.

ಜೀವಾ� ಸಂಸಾರಸ್ಥಾ ನಿವೃತ್ತಾ� ಚೀತನಾತ್ಮಕಾ ದ್ವಿವಿಧಾ� ।

ಉಪಯೋಗಲಕ್ಷ್ಯಕಾ ಅಪಿ ಚ ದೇಹದೇಹಪ್ರವೀಚಾರಾ� ॥೧೦೯॥

ಜೀವಸ್ತರೂಪೋದ್ಯೈತೋಽಯವ್ಯಾ ।

ಜೀವಾ� ಹಿ ದ್ವಿವಿಧಾಃ, ಸಂಸಾರಸ್ಥಾ ಅಶುದ್ಧಾ, ನಿವೃತ್ತಾ� ಶುದ್ಧಾತ್ಮಕಾ । ತೇ ವಿಲೂಭಯೋಡಿ ಚೀತನಾಸ್ತಿಭಾವಾಃ, ಚೀತನಾಪರಿಣಾಮಲಕ್ಷ್ಯಕೇನೋಪಯೋಗೀನ ಲಕ್ಷ್ಯಣೋಯಾಃ । ತತ್ತ ಸಂಸಾರಸ್ಥಾ ದೇಹಪ್ರವೀಚಾರಾಃ, ನಿವೃತ್ತಾಃ ಅದೇಹಪ್ರವೀಚಾರಾ ಇತಿ ।

**ಪ್ರಥಮೀ ಯ ಉದಗಮಗಣೇ ವಾಳ ವಣಪ್ರದಿ ಜೀವಸಂಸಿದಾ ಕಾಯಾ ।
ದೇಂತಿ ವಿಲು ಮೋಹಬಹುಲಂ ಘಾಸಂ ಬಹುಗಾ ಏ ತೇ ತೇಸಿಂ ॥೧೧೦॥**

ಗಾಥೆ - ೧೦೯

ಗಾಥಾಫ್ರ : - [ಸಂಸಾರತ್ವಾ ಣವ್ವಾದಾ] ಸಂಸಾರಿ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಪರಂದು [ಜೀವಾ ದುವಿಹಾ] ಜೀವಗಳು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿವೆ. [ಚೀದಣಹ್ವಾ] ಅವು ಚೀತನಾತ್ಮಕ (ಚೀತನಸ್ತಿಭಾವವ್ಯಾಖ್ಯ) [ಎ ಯ] ಹಾಗೂ [ಉಪಯೋಗಲಕ್ಷ್ಯಕಾ] ಉಪಯೋಗಲಕ್ಷ್ಯಾವ್ಯಾಪ್ಯಗಳಿವೆ. [ದೇಹದೇಹಪ್ರವೀಚಾರಾ] ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಗಳು ದೇಹದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವಂಥ ಎಂದರೆ ದೇಹಸಹಿತವಿವೆ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಜೀವಗಳು ದೇಹದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸದಂಥ ಎಂದರೆ ದೇಹರಹಿತವಿವೆ.

ತೀಕೆ : - ಇದು ಜೀವ ಸ್ತರೂಪದ ವಣಿಕನೆಯಿದೆ.

೧) ಸಂಸಾರಿ ಎಂದರೆ ಅಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ೨) ಸಿದ್ಧ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧವರಂದು ಜೀವಗಳು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿವೆ. ಅವೆರಡೂ ವಾಸ್ತವದಲ್ಲಿ ಚೀತನಾಸ್ತಿಭಾವವ್ಯಾಪ್ಯಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಚೀತನಾ ಇ ಪರಿಣಾಮಸ್ತರೂಪ ಉಪಯೋಗದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯತವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯ (ಗುರುತಿಸಲಾಗಲು ಯೋಗ್ಯ)ವಿವೆ. ಅಪ್ಯಾಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಗಳು ದೇಹದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವಂಥ ಎಂದರೆ ದೇಹಸಹಿತವಿವೆ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಜೀವಗಳು ದೇಹದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸದಂಥ ಎಂದರೆ ದೇಹರಹಿತವಿವೆ.

ಗಾಥೆ - ೧೧೦

ಗಾಥಾಫ್ರ : - [ಪ್ರಥಮೀ] ಪೃಥ್ವೀಕಾಯ, [ಉದಗಂ] ಅಪಕಾಯ, [ಅಗಣೀ] ಅಗ್ನಿಕಾಯ [ವಾಳ] ವಾಯುಕಾಯ, [ಯ] ಮತ್ತು [ವಣಪ್ರದಿ] ವನಸ್ಪತಿಕಾಯ - [ಕಾಯಾ] ಈ ಕಾಯಗಳು [ಜೀವಸಂಸಿದಾ] ಜೀವಸಹಿತವಿವೆ. [ಬಹುಗಾ ಏ ತೇ] (ಅವಾಂತರಜಾತಿಗಳ ಅವೇಕ್ಷಣೆಯಂದ) ಅಪ್ಯಾಗ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಚ್ಚಿದ್ದರೂ

**ಭೂಮಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ವನಸ್ಪತಿಕಾಯವೆಲ್ಲ ಜೀವಸಹಿತವಿವೆ ।
ಅಮಿತಕಾಯಗಳವು ಅತಮೋಹಸಂಯುಕ್ತ ಸ್ವರ್ತಕೋಡುವವು ಜೀವಕೆ ॥**

೧. ಚೀತನದ ಪರಿಣಾಮವು ಅದು ಉಪಯೋಗವಿದೆ. ಆ ಉಪಯೋಗವು ಜೀವರೂಪ ಲಕ್ಷ್ಯದ ಲಕ್ಷ್ಯಾದಿದೆ.

ಪೃಥಿವೀ ಜೋಡಕಮಗ್ನಿವಾಯಾಯುರ್ವಸ್ತುತಿಃ ಜೀವಸಂಸ್ಕಿರ್ತಾಃ ಕಾಯಾಃ ।
ದದತಿ ವಿಲು ಮೋಹಬಹುಲಂ ಸ್ವರ್ತಣ ಬಹುಕಾ ಅಪಿ ತೇತೇಷಾವರ್ಮ ॥೧೧೦॥

ಪೃಥಿವೀಕಾಯಿಕಾದಿಪಂಚಭೇದೋದ್ದೇಶೋಽಯವರ್ಮ ।

ಪೃಥಿವೀಕಾಯಾಃ, ಆಪ್ಯಾಕಾಯಾಃ, ತೇಜಃಕಾಯಾಃ, ವಾಯುಕಾಯಾಃ, ವಸಸ್ತಿಕಾಯಾಃ ಇತ್ಯೇತೇ ಪ್ರದ್ಯಲಪರಿಣಾಮಾ ಬಂಧವಶಾಜ್ಞೀವಾನುಸಂಶ್ರಿತಾಃ, ಅವಾಂತರಜಾತಿಭೇದಾದ್ವಹುಕಾ ಅಪಿ ಸ್ವರ್ತಣ-ನೇಂದ್ರಿಯಾವರಣಕ್ಷಯೋಪಶಕಮಭಾಜಾಂ ಜೀವಾನಾಂ ಬಹಿರಂಗಸ್ವರ್ತಣನೇಂದ್ರಿಯನಿವೃತ್ತಿಭೂತಾಃ ಕರ್ಮಾಫಲಚೇತನಾಪ್ರಧಾನತ್ವಾನ್ಮೌಹಬಹುಲಮೇವ ಸ್ವಶೋರ್ವಲಂಭಂ ಸಂಪಾದಯಂತಿತಿ ।

ಕೂಡ ಅಪೆಲ್ಲವು [ತೇಸಿಂ] ಅಪ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವಂಥ ಜೀವಗಳಿಗೆ [ವಿಲು] ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ [ಮೋಹಬಹುಲಂ] ಅತ್ಯಂತ ಮೋಹದಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿ [ಫಾಸಂ ದೇಂತಿ] ಸ್ವರ್ತಣಕೊಡುತ್ತದೆ. (ಎಂದರೆ ಸ್ವರ್ತಣಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತಪ್ರಾಗುತ್ತದೆ.)

ಟೀಕೆ :- ಇದು (ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಗಳ ಭೇದಗಳೊಳಗಿಂದ) ಪೃಥಿವೀಕಾಯಿಕ ಮೋಹಲಾದ ಇದು ಭೇದಗಳ ಕಥನವಿದೆ.

ಪೃಥಿವೀಕಾಯು ಗ, ಆಪ್ಯಾಕಾಯ, ಅಗ್ನಿಕಾಯ, ವಾಯುಕಾಯ ಮತ್ತು ವಸಸ್ತಿಕಾಯದಂಥ ಈ ಪ್ರದ್ಯಲಪರಿಣಾಮಗಳು ಬಂಧವಶದಿಂದ (ಬಂಧದ ಕಾರಣವಾಗಿ) ಜೀವಸಹಿತವಾಗಿವೆ. ಅವಾಂತರ ಜಾತಿಗೆ ರೂಪಭೇದ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅಪ್ಯ ಅನೇಕವಾದರೂ ಅಪೆಲ್ಲವು (ಪ್ರದ್ಯಲಪರಿಣಾಮಗಳು) ಸ್ವರ್ತಣನೇಂದ್ರಿಯಾವರಣದ ಕ್ಷಯೋಪಶಕಮಪ್ಲಜ್ಞ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಬಹಿರಂಗ ಸ್ವರ್ತಣನೇಂದ್ರಿಯದ ರಚನಾಭೂತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಕರ್ಮಾಫಲ ಚೇತನದ ಪ್ರಾರ್ಥಾನ್ಯತ್ವದ ಕಾರಣ ಅತ್ಯಂತ ಮೋಹಸಹಿತವೇ ಸ್ವಶೋರ್ವಲಬ್ದಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ.

೧. ಕಾಯ, ತರೀರ, (ಪೃಥಿವೀಕಾಯ ಮೋಹಲಾದ ಕಾಯಗಳು ಪ್ರದ್ಯಲಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದ; ಜೀವದೊಡನೆ ಅಪ್ಯಗಳ ಬಂಧವಾಗುವ ಕಾರಣ ಅಪ್ಯ ಜೀವಸಹಿತವಿರುತ್ತದೆ).

೨. ಅವಾಂತರ ಜಾತಿ = ಅಂತಗರ್ತ - ಜಾತಿ. (ಪೃಥಿವೀಕಾಯ, ಆಪ್ಯಾಕಾಯ, ಅಗ್ನಿಕಾಯ ಮತ್ತು ವಾಯುಕಾಯ - ಈ ನಾಲ್ಕುರಿಂದೆಂದ್ರಿಯೋಂದಕ್ಕೆ ಅಂತಗರ್ತ - ಜಾತಿರೂಪ ಭೇದಗಳು ಏಳು ಲಕ್ಷ ಇವೆ; ವಸಸ್ತಿಕಾಯಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ ಭೇದಗಳಿಂದ.)

೩. ಸ್ವಶೋರ್ವಲಬ್ದಿ - ಸ್ವರ್ತಣದ ಉಪಲಬ್ದಿ; ಸ್ವರ್ತಣದ ಜ್ಞಾನ; ಸ್ವರ್ತಣದ ಅನುಭವ. [ಪೃಥಿವೀಕಾಯಿಕ ಮೋಹಲಾದ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಸ್ವರ್ತಣನೇಂದ್ರಿಯಾವರಣದ (ಭಾವ ಸ್ವರ್ತಣನೇಂದ್ರಿಯ ಅವರಣದ) ಕ್ಷಯೋಪಶಕವಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಯಾ ಕಾಯಗಳು ಭಾಷ್ಯಸ್ವರ್ತಣನೇಂದ್ರಿಯದ ರಚನಾರೂಪವಿರುವುದರಿಂದ ಅಯಾ ಕಾಯಗಳು ಅಯಾ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಸ್ವರ್ತಣದ ಉಪಲಬ್ದಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತಭೂತವಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಆಗುಂಭಂ ಆ ಸ್ವಶೋರ್ವಲಬ್ದಿಯು ಪ್ರಬಲ ಮೋಹಸಹಿತದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಜೀವಗಳು ಕರ್ಮಾಫಲಚೇತನಾಪ್ರಧಾನವಿರುತ್ತದೆ.]

ತಿ ಶ್ವಾವರತನುಚೋಗಾ ಅಣಲಾಣಲಕಾಜಯಾ ಯ ತೇಸು ತಸಾ |
ಮಣಪರಿಣಾಮವಿರಹಿದಾ ಜೀವಾ ಏಜಂದಿಯಾ ಕೇಯಾ ||೧೦||

ತ್ರಯಃ ಸ್ವಾವರತನುಯೋಗಾ ಅನಿಲಾನಲಕಾಯಿಕಾಶ್ಚ ತೇಸು ತಸಾಃ |
ಮನಸಃಪರಿಣಾಮವಿರಹಿತಾ ಜೀವಾ ಏಕೇಂದಿಯಾ ಜ್ಞೇಯಾಃ ||೧೦||

ಎದೇ ಜೀವಣೆಕಾಯಾ ಪಂಚವಿಥಾ ಪುಢವಿಕಾಜಯಾದೀಯಾ |
ಮಣಪರಿಣಾಮವಿರಹಿದಾ ಜೀವಾ ಏಗೇಂದಿಯಾ ಭಣೆಯಾ ||೧೦||

ಎತೇ ಜೀವನಿಕಾಯಾಃ ಪಂಚವಿಥಾಃ ಪೃಥ್ವಿವೀಕಾಯಿಕಾದ್ಯಾಃ |
ಮನಸಃಪರಿಣಾಮವಿರಹಿತಾ ಜೀವಾ ಏಕೇಂದಿಯಾ ಭಣೆತಾಃ ||೧೦||

ಗಾಥೆ - ೧೦೧

ಗಾಥಾಭ್ರ : - [ತೇಸು] ಅಪುಗಳಲ್ಲಿ [ತಿ] ಮೂರು (ಪೃಥ್ವಿಕಾಯಿಕ, ಅಪೋಕಾಯಿಕ ಮತ್ತು ವನಸ್ಪತಿಕಾಯಿಕ) ಜೀವಗಳು [ಶ್ವಾವರತನುಚೋಗಾ] ಶ್ವಾವರತೀರದ ಸಂಯೋಗಪುಷ್ಟಪುಗಳಿವೆ [ಯ] ಮತ್ತು [ಅಣಲಾಣಲಕಾಜಯಾ] ವಾಯುಕಾಯಿಕ ಹಾಗೂ ಅಗ್ನಿಕಾಯಿಕ ಜೀವಗಳು [ತಸಾ] ತ್ರಸವಿವೇ ; [ಮಣಪರಿಣಾಮವಿರಹಿದಾ] ಅವೆಲ್ಲವು ಮನಪರಿಣಾಮವಿಲ್ಲದ [ಏಜಂದಿಯಾ ಜೀವಾ] ಏಕೇಂದಿಯ ಜೀವಗಳಿಂದು [ಕೇಯಾ] ತಿಳಿಯುವುದು.

ಗಾಥೆ - ೧೦೨

ಗಾಥಾಭ್ರ : - [ಎದೇ] ಇವು [ಪುಢವಿಕಾಜಯಾದೀಯಾ] ಪೃಥ್ವಿಕಾಯಿಕ ಮೊದಲಾದ [ಪಂಚವಿಥಾ] ಬದು ಪ್ರಕಾರದ [ಜೀವಣೆಕಾಯಾ] ಜೀವನಿಕಾಯಗಳಿಗೆ [ಮಣಪರಿಣಾಮವಿರಹಿದಾ] ಮನಪರಿಣಾಮವಿಲ್ಲದ [ಏಗೇಂದಿಯಾ ಜೀವಾ] ಏಕೇಂದಿಯ ಜೀವಗಳಿಂದು [ಭಣೆಯಾ] ಸರ್ವಜ್ಞರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅಪುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜೀವ ಸ್ವಾವರಕಾಯುವಿದ್ದು ಅಗ್ನಿ-ವಾಯು ಜೀವ ತ್ರಸವಿವೇ |
ಅವೆಲ್ಲವು ಮನಪರಿಣಾಮಗಳಿಲ್ಲದ ಏಕೇಂದಿಯ ಜೀವವೆಂದರಿವುದು ||೧೦||
ಇವೆಲ್ಲ ಪೃಥ್ವಿಕಾಯಿಕ ಮೊದಲಾದ್ಯೆದು ಪ್ರಕಾರದ ಜೀವನಿಕಾಯಗಳಿಗೆ |
ಅವಗಂ ಮನಪರಿಣಾಮಗಳಿಲ್ಲದ ಏಕೇಂದಿ, ಜೀವಗಳಿಂದು ಪೇಳಿದೆ ||೧೦||

3. ವಾಯುಕಾಯಿಕ ಹಾಗೂ ಅಗ್ನಿಕಾಯಿಕ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಚಲನ ತ್ರಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಪೃಥ್ವಿಕಾರದಿಂದ ತ್ರಸವಿಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಶ್ಚಯಿಂದಂತೂ ಅಪ್ರಾ ಶ್ವಾವರಸಾಂಪುರಣಾಧಿನತೆಯ ಕಾರಣ-ಪೃಥ್ವಿಕಾರದಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಚಲನೆಯಿದ್ದರೂ-ಶ್ವಾವರವೇ ಇದೆ.

ಪೃಥಿವೀಕಾಯಿಕಾದೀನಾಂ ಪಂಚಾನಾಮೇಕೇಂದ್ರಿಯತ್ವನಿಯಮೋಕ್ಷಯವ್ರಾಂತಿಯವ್ರಾಂತಿಯವ್ರಾಂತಿ ।

ಪೃಥಿವೀಕಾಯಿಕಾದೀನಾಂ ಹೀಗೆ ಸ್ವರ್ವರ್ಥನೇಂದ್ರಿಯಾವರಣಕ್ಕು ಯೋಜಿಸಿದ್ದರೂ ತೇವೇಂದ್ರಿಯಾವರಣಕ್ಕೊಡಯೇ ನೋಜಿಂದಿ, ಯಾವರಣಕ್ಕೊಡಯೇ ಚ ಸತ್ಯೇಕೇಂದ್ರಿಯಾ ಅವಾನಮೋಭವಂತೀತಿ ।

**ಅಂದೇಸು ಪವದ್ಯಂತಾ ಗಬ್ಬತ್ತಾ ಮಾಣಸಾ ಯ ಮುಖ್ಯಗಯಾ ।
ಜಾರಿಸಯಾ ತಾರಿಸಯಾ ಜೀವಾ ಏಗೇಂದಿಯಾ ನೇಯಾ ॥೧೦೩॥**

ಅಂದೇಮು ಪ್ರವರ್ಥಮಾನಾ ಗಭರಸ್ತಾ ಮಾನುವಾಶ್ಚ ಮೂಳಾಭ್ರಂ ಗತಾಃ ।
ಯಾದೃಶಾಸ್ತಾದೃಶಾ ಜೀವಾ ಏಕೇಂದ್ರಿಯಾ ಚ್ಹೇಯಾಃ ॥೧೦೪॥

ಏಕೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಚೈತನ್ಯಸ್ತಿತೇ ದೃಷ್ಟಾಂತೋಪನ್ಯಾಸೋಕ್ಷಯವ್ರಾಂತಿಯವ್ರಾಂತಿ ।

ಅಂದಾತಲ್ಲೇನಾನಾಂ ಗಭರಸ್ತಾನಾಂ ಮೂಳಭ್ರಂತಾನಾಂ ಚ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವ್ಯಾಪಾರಾ-
ದರ್ಶಕನೇತಹಿ ಯೀನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಜೀವತ್ತಂ ನಿಶ್ಚಯತೇ, ತೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣಕೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಮಹಿ,
ಉಭಯೇವಾಮಹಿ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವ್ಯಾಪಾರಾದರ್ಶನಸ್ಯ ಸಮಾನತ್ವादಿತಿ ।

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಪೃಥಿವೀಕಾಯಿಕ ಮೋದಲಾದ ಐದು (ಇದು ವಿಧ) ಜೀವಗಳಿಗೆ ಏಕೇಂದ್ರಿಯತನದ
ನಿಯಮವಿದೆ.

ಪೃಥಿವೀಕಾಯಿಕ ಮೋದಲಾದ ಜೀವಗಳು ಸ್ವರ್ವರ್ಥನೇಂದ್ರಿಯದ (ಭಾವಸ್ವರ್ವರ್ಥನೇಂದ್ರಿಯದ) ಆವರಣದ
ಕ್ಷಯೋಪಶಮದ ಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ (ನಾಲ್ಯಭಾವೇಂದ್ರಿಯಗಳ) ಆವರಣದ ಉದಯ
ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸಿನ (ಭಾವಮನಸ್ಸಿನ) ಆವರಣದ ಉದಯವಿರುವುದರಿಂದ ಮನರಹಿತ ಏಕೇಂದ್ರಿಯಗಳಿವೆ.

ಗಾಥೆ - ೧೦೫

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಅಂದೇಸು ಪವದ್ಯಂತಾ] ಮೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವಂಥ ಪ್ರಾಣ, [ಗಬ್ಬತ್ತಾ]
ಗಭರದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣ [ಯ] ಮತ್ತು [ಮುಖ್ಯಗಯಾ ಮಾಣಸಾ] ಮೂಳಭ್ರಂತೋದ ಮನುಷ್ಯರು
[ಜಾರಿಸಯಾ] ಹೇಗೆ (ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ವ್ಯಾಪಾರರಹಿತ) ಇರುತ್ತಾರೆ, [ತಾರಿಸಯಾ] ಹಾಗೆ [ಏಗೇಂದಿಯಾ
ಜೀವಾ] ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳಿಂದು [ಜೇಯಾ] ತಿಳಿಯುವುದು.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಏಕೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಚೈತನ್ಯಸ್ತದ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿರುವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಾಂತದ ಕಥನವಿದೆ.

ಹೇಗೆ ಮೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ, ಗಭರದಲಿರುವ ಮೇಣ್ಣುಭ್ರಂತಾದ ಹೋದ ಮನುಷ್ಯರಿರುವರು ।
ಹಾಗೆ ಇವಲ್ಲ ಐದು ವಿಧದೇಕೇಂದ್ರಿ, ಜೀವಗಳವಯೇಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ॥೧೦೫॥

ಸಂಬುಕ್ಕಮಾದುವಾಹಾ ಸಂಖಾ ಸಿಟ್ಟೀ ಅಪಾದಗಾ ಯ ಕಿಮಿ ।
ಜಾಣಂತಿ ರಸಂ ಫಾಸಂ ಜೇ ತೇ ಬೇಳಂದಿಯಾ ಜೇವಾ ॥೧೧೪॥

ಶಂಬುಕವೂತ್ವಾಹಾಃ ಶಂಖಾಃ ತುಕ್ತಯೋತಪಾದಕಾಃ ಚ ಕೃಮಯಃ ।
ಜಾನಂತಿ ರಸಂ ಸ್ವರ್ಥಂ ಯೇ ತೇ ದ್ವೀಂದಿಯಾಃ ಜೇವಾಃ ॥೧೧೪॥

ದ್ವೀಂದಿಯಪ್ರಕಾರಸೂಚನೇಯವೋ ।

ಎತೇ ಸ್ವರ್ಥನರಸನೇಂದಿಯಾವರಣಕ್ಕಯೋಪತಮಾತ್ರ ಶೇಷೇಂದಿಯಾವರಣೋದಯೇ ನೋ -

ಮೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿರುವ, ಗಭರಸ್ತು ಮತ್ತು ಮೂರ್ಖ ಹೋದ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ವ್ಯಾಪಾರವು ಕಂಡುಬಾರದಿದ್ದರೂ ಅಪ್ರಗಳಿಗೆ ಜೀವತ್ವವಿದೆಯೆಂಬುದರ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನ ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪಕೇಂದಿಯಗಳ ಜೀವತ್ವದ್ವಾ ನಿಶ್ಚಯವಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ; ಪಕೆಂದರೆ ಏರಡರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ವ್ಯಾಪಾರದ ಅದರೆನ್ನು ನಿರ್ಮಾನವಿದೆ.

ಭಾಷಾಭಾಷಾ :- ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಗಭರಸ್ತ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದ ಅಭಾವವಿದ್ದರೂ ಈಹಾಪೂರ್ವಕ ಜೀವತ್ವಪ್ರ ಇದ್ದೇ ಇದೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪಕೇಂದಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಈಹಾಪೂರ್ವಕ ವ್ಯವಹಾರದ ಅಭಾವವಿದ್ದರೂ ಜೀವತ್ವಪ್ರ ಇದ್ದೇ ಇದೆಯೆಂದು ಆಗಮ, ಅನುಮಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ನಿಶ್ಚಯವಿಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಜೀವವು ಪರಮಾಭಾಷಾದಿಂದ ಸ್ತಾಂಧೀನವೂ ಅನಂತಜ್ಞನ ಮತ್ತು ಸೌಖ್ಯಸಹಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅಜ್ಞನದಿಂದ ಪರಾಧೀನವೂ, ಇಂದಿಯಸುಖಿದಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತವೂ ಆಗಿ ಯಾವ ಕರ್ಮಬಂಧ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಅದರ ನಿರ್ಮಿತದಿಂದ ತನ್ನನ್ನ ಏಕೇಂದಿಯ ಮತ್ತು ದುಃখಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆಯೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಬೇಕು.

ಗಾಥೆ - ೧೧೪

ಗಾಥಾಭಾಷಾ :- [ಸಂಬುಕ್ಕಮಾದುವಾಹಾ] ಬಸವನಹುಳ, ಮಾತ್ವಾಹ, [ಸಂಖಾ] ಶಂಕ, [ಸಿಟ್ಟೀ] ಸಿಂಪ್ರ [ಯ] ಮತ್ತು [ಅಪಾದಗಾ ಕಿಮಿ] ಕಾಲಿಲ್ಲದ ಹುಳಗಳು [ಜೇ] ಯಾವ [ರಸಂ ಫಾಸಂ] ರಸ ಮತ್ತು ಸ್ವರ್ಥವನ್ನು [ಜಾಣಂತಿ] ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ [ತೇ] ಅಪ್ರ - [ಬೇಳಂದಿಯಾ ಜೇವಾ] ದ್ವೀಂದಿಯ ಜೇವಗಳಿಂದ.

ಟಿಕೆ :- ಇದು ದ್ವೀಂದಿಯ ಜೇವಗಳ ಪ್ರಕಾರದ ಸೂಚನೆಯಿದೆ.

ಬಸವನಹುಳ, ಮಾತ್ವಾಹ, ಶಂಕ, ಸಿಂಪ್ರ ಮೇಣ್ಣ ಕಾಲಿಲ್ಲದ ಕ್ರಿಮಿಗಳಿವು ।
ರಸಮೇಣ್ಣ ಸ್ವರ್ಥವನು ತಿಳಿಯುವದರಿಂದವು ದ್ವೀಂದಿಯ ಜೇವಗಳಿವೆ ॥೧೧೪॥

ಇಂದ್ರಿಯಾವರಣೋದಯೀ ಚ ಸತಿ ಸ್ವರ್ತರಸಯೋಃ ಪರಿಷ್ಠಿತಾರ್ಥರೋ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಾ ಅಮನಸೋ ಭವಂತಿತಿ ।

ಜೂಗಾಗುಂಭೀಮಕ್ಕಣಪಿಹೀಲಿಯಾ ವಿಚ್ಛಯಾದಿಯಾ ಕೀಡಾ ।

ಜಾಣಂತಿ ರಸಂ ಘಾಸಂ ಗಂಧಂ ತೇಜಂದಿಯಾ ಜೀವಾ ॥೧೧೫॥

ಯೂಕಾಕುಂಭೀಮತ್ತುಣಪಿಹೀಲಿಕಾ ವೈಶಿಕಾದಯಃ ಕೀಡಾಃ ।

ಜಾನಂತಿ ರಸಂ ಸ್ವರ್ತಂ ಗಂಧಂ ಶ್ರೀಂದ್ರಿಯಾಃ ಜೀವಾಃ ॥೧೧೬॥

ಶ್ರೀಂದ್ರಿಯಪ್ರಕಾರಸೂಚನೇಯವ್ಯಾ ।

ಎತ್ತೇ ಸ್ವರ್ತನರಸನಘಾರ್ತೇಂದ್ರಿಯಾವರಣಕ್ಕೊಂಡಿಪ್ರಶಾತ್ ಶೇಷೇಂದ್ರಿಯಾವರಣೋದಯೀ ನೋಜಂದ್ರಿಯಾವರಣೋದಯೀ ಚ ಸತಿ ಸ್ವರ್ತರಸಗಂಧಾನಾಂ ಪರಿಷ್ಠಿತಾರ್ಥೀಂದ್ರಿಯಾ ಅಮನಸೋ ಭವಂತಿತಿ ।

ಸ್ವರ್ತನೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ರಸನೇಂದ್ರಿಯದ (ಇವರದು ಭಾವೇಂದ್ರಿಯಗಳ) ಆವರಣದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮದ ಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ (ಮೂರು ಭಾವೇಂದ್ರಿಯಗಳ) ಆವರಣದ ಉದಯ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ (ಭಾವಮನದ) ಆವರಣದ ಉದಯವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ತ ಮತ್ತು ರಸವನ್ನ ತಿಳಿಯುವಂಥ ಈ (ಬಸವನಮಳ ಮೊದಲಾದ) ಜೀವಗಳು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳಿವೆ.

ಗಾಥ - ೧೧೫

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಜೂಗಾಗುಂಭೀಮಕ್ಕಣಪಿಹೀಲಿಯಾ] ಹೇನು, ಕೆಂಪು ಇರುವೆ, ತಗಣೆ, ಇರುವೆ ಮತ್ತು [ಬಿಚ್ಛಯಾದಿಯಾ] ಚೀಳು ಮೊದಲಾದ [ಕೀಡಾ] ಪ್ರಾಣಿಗಳು [ರಸಂ ಘಾಸಂ ಗಂಧಂ] ರಸ, ಸ್ವರ್ತ ಮತ್ತು ಗಂಧವನ್ನು [ಜಾಣಂತಿ] ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ; [ತೇಜಂದಿಯಾ ಜೀವಾ] ಅವು ಶ್ರೀಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳಿವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಶ್ರೀಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳ ಪ್ರಕಾರದ ಸೂಚನೆಯಿದೆ.

ಸ್ವರ್ತನೇಂದ್ರಿಯ, ರಸನೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಘಾರ್ತೇಂದ್ರಿಯ ಆವರಣದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮದ ಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಆವರಣದ ಉದಯ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಆವರಣದ ಉದಯವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ತ, ರಸ ಮತ್ತು ಗಂಧವನ್ನ ತಿಳಿಯುವಂಥ ಈ (ಹೇನು ಮೊದಲಾದ) ಜೀವಗಳು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಶ್ರೀಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳಿವೆ.

ಹೇನು, ಕೆಂಪು ಇರುವೆ, ತಗಣೆ, ಇರುವೆ ಮೇಣ್ಣು ಚೀಳು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ।
ತಾನೆ ರಸ, ಗಂಧ ಮೇಣ್ಣು ಸ್ವರ್ತವನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದವು ಶ್ರೀಂದ್ರಿಯವಿವೆ ॥೧೧೫॥

ಉದ್ದಂಷಮಸಯಮಕ್ಕಿಯಮಧುಕರಿಭಮರಾ ಪಯಂಗಮಾದೀಯಾ ।
ರೂಪಂ ರಸಂ ಚ ಗಂಥಂ ಘಾಸಂ ಪುಣ ತೇ ವಿಜಾಣಂತಿ ॥೧೦೬॥

ಉದ್ದಂಶಮಸಯಮಕ್ಕಿಕಾಮಧುಕರಿಭಮರಾಃ ಪತಂಗಾದ್ಯಾಃ ।
ರೂಪಂ ರಸಂ ಚ ಗಂಥಂ ಸ್ವರ್ತಂ ಪುನಸ್ತೇ ವಿಜಾನಂತಿ ॥೧೦೬॥

ಚತುರಿಂದಿಯಪ್ರಕಾರಸೂಚನೇಯಮಾ ।

ವತೇ ಸ್ವರ್ತನರಸನಫಾ, ನಾಂಚಕ್ಕಿರಿಂದಿಯಾವರಣಕ್ಕಿಯೋಪಶಮಾತ್ರ ಶ್ಲೋತ್ತೇಂದ್ರಿಯಾವ-
ರಣೋದಯೀ ಸೋಜಿಂದಿಯಾವರಣೋದಯೀ ಚ ಸತಿ ಸ್ವರ್ತರಸಗಂಧವಣಾನಾಂ ಪರಿಷ್ಕೀ-
ತ್ತಾರಶ್ಚತುರಿಂದಿಯಾ ಅಮನಸೋ ಭವಂತಿತಿ ।

ಸುರಣರಣಾರಯತಿರಿಯಾ ವಣ್ಣರಸಪ್ರಾಸಗಂಧಸದ್ದಣ್ಣಾ ।

ಜಲಚರಘಲಚರವಿಚರಾ ಬಲಿಯಾ ಪಂಚೇಂದಿಯಾ ಜೇವಾ ॥೧೦೭॥

ಗಾಥೆ - ೧೦೮

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಪುಣ] ಪುನಃ [ಉದ್ದಂಷಮಸಯಮಕ್ಕಿಯಮಧುಕರಿಭಮರಾ] ದೋಮೆ, ಮೊಳೆ,
ನೊಣ, ಜೇನುನೊಣ, ದುಂಬಿ ಮತ್ತು [ಪಯಂಗಮಾದೀಯಾ ತೇ] ದೀಪದ ಹುಳ ಮೊದಲಾದ ಜೇವಗಳು
[ರೂಪಂ] ರೂಪ, [ರಸಂ] ರಸ, [ಗಂಥಂ] ಗಂಥ [ಚ] ಮತ್ತು [ಘಾಸಂ] ಸ್ವರ್ತವನ್ನು [ವಿಜಾಣಂತಿ]
ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. (ಅವು ಚತುರಿಂದಿಯ ಜೇವಗಳಿಂದ.)

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಚತುರಿಂದಿಯ ಜೇವಗಳ ಪ್ರಕಾರದ ಸೂಚನೆಯಿದೆ.

ಸ್ವರ್ತನೇಂದ್ರಿಯ, ರಸನೇಂದ್ರಿಯ, ಘಾಸೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಚಕ್ಕಿರಿಂದಿಯದ ಆವರಣದ ಕ್ಷಯೋ-
ಪಶಮಾದಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಶ್ಲೋತ್ತೇಂದ್ರಿಯ ಆವರಣದ ಉದಯ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಆವರಣದ
ಉದಯವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ತ, ರಸ, ಗಂಥ ಮತ್ತು ವಣಾವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಈ (ದೋಮೆ ಮೊದಲಾದ)
ಜೇವಗಳು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಚತುರಿಂದಿಯ ಜೇವಗಳಿಂದ.

ಯಾವ ದೋಮೆನೊಳೆ ನೊಣ ಜೇನುನೊಣದುಂಬಿಮೇಣ್ಣೇವದಹುಳ ಇತ್ತಾದಿ ।

ಜೇವಗಳವು ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಥವದರಂತೆ ಸ್ವರ್ತವನು ತಿಳಿಯುವವು ॥೧೦೮॥

ಆವಣ, ರಸ, ಸ್ವರ್ತ, ಗಂಥಮೇಣ್ಣೇತಬ್ಬ ತಿಳಿವ ಸುರ-ನರ-ನಾರಕ-ತಿಯಂಚ ।

ಅವು-ಜಲಚರ, ಭೂಚರ, ಖೀಚರವಿವ - ಬಲಿಪ್ಪ ಪಂಚೇಂದಿ, ಜೇವಗಳಿವ ॥೧೦೮॥

ಸುರನರನಾರಕತಿಯಂಚೋ ವರ್ಣರಸಸ್ತರಗಂಧಬ್ದಜ್ಞಾಃ ।
ಜಲಚರಸ್ತಲಚರವಿಚರಾ ಬಲಿನಃ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾ ಜೀವಾಃ ॥೧೦೭॥
ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಪ್ರಕಾರಸೂಚನೇಯವೋ ।

ಅಥ ಸ್ತರ್ವನೇರಸನಾಂತಾಂಜಾಂಚಕ್ಷುಃ ಶೋತ್ತೇತ್ತೇಂದ್ರಿಯಾವರಣಕ್ಷಯೋಪಶರ್ವಾತ್
ನೋಽಂದಿಯಾವರಣೋದಯೋ ಸತಿ ಸ್ತರ್ವರಸಗಂಧವರ್ಣಶಬ್ದಾನಾಂ ಪರಿಚೈತಾತ್ರಃ
ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾ ಅವುನಾಂತಾಃ । ಕೇಂಜಿತ್ತು ನೋಽಂದಿಯಾವರಣಾಂಪಿ ಕ್ಷಯೋಪಶರ್ವಾತ್
ಸವುನಾಂತಾಃ ಭವಂತಿ । ತತ್ತ ದೇವಪುನುಷ್ಟನಾರಕಾಃ ಸವುನಾಂತಾಃ ಏವ, ತಿಯಂಚ
ಉಭಯಜಾತೀಯಾ ಇತಿ ।

ದೇವಾ ಚಲಣಣ್ಣಾಯಾ ಮಣಾಯಾ ಪ್ರಣ ಕಮ್ಮಣಿಂಗಭೂಮಿಯಾ ।
ತಿರಿಯಾ ಬಹುಪ್ರಯಾರಾ ಜೀರಣಾಯಾ ಪ್ರಧವಿಭೇಯಗದಾ ॥೧೦೮॥

ದೇವಾಶ್ಚತುಂಕಾಯಾಃ ಮನುಜಾಃ ಪ್ರಣಃ ಕಮ್ಮಣಿಂಗಭೂಮಿಜಾಃ ।
ತಿಯಂಚಃ ಬಹುಪ್ರಕಾರಾಃ ನಾರಕಾಃ ಪ್ರಧಿವಿಭೇದಗತಾಃ ॥೧೦೯॥

ಗಾಥೆ - ೧೧೨

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ವಣ್ಣರಸಪ್ವಾಸಗಂಧಸದ್ಭಣ್ಣ] ವರ್ಣ, ರಸ, ಸ್ತರ್ವ, ಗಂಧ ಮತ್ತು ಶಬ್ದವನ್ನು
ತಿಳಿಯುವಂಥ [ಸುರಣರಕಾರಯತಿರಿಯಾ] ದೇವ-ಮನುಷ್ಟ-ನಾರಕ-ತಿಯಂಚಗಳು-
[ಜಲಚರಭಲಚರವಿಚರಾ] ಯಾವ ಜಲಚರ, ಸ್ತಲಚರ, ಖೀಡರವಾಗುತ್ತವೆ ಅವು [ಬಲಿಯಾ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾ
ಜೀವಾ] ಬಲಿಷ್ಠ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳಿವೆ.

ಹೀಕೆ :- ಇದು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳ ಪ್ರಕಾರದ ಸೂಚನೆಯಿದೆ.

ಸ್ತರ್ವನೇಂದ್ರಿಯ, ರಸನೇಂದ್ರಿಯ, ಘಾರಣೇಂದ್ರಿಯ ಚಕ್ಷುರಿಂದಿಯ ಮತ್ತು ಶೋತ್ತೇಂದ್ರಿಯದ
ಅವರಣದ ಕ್ಷಯೋಪಶರ್ವಮದ ಕಾರಣ ಮನಸ್ಸಿನ ಆವರಣದ ಉದಯವಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ತರ್ವ, ರಸ, ಗಂಧ,
ವರ್ಣ ಮತ್ತು ಶಬ್ದವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಜೀವಗಳು ಮನವಿಲ್ಲದ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳಿವೆ; ಕೆಲ
(ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವ)ವಂತೂ ಅವಕ್ಷೇಪಣಿಸಿನ ಆವರಣದ್ವಾರ್ಥ ಕ್ಷಯೋಪಶರ್ವಾಗಿರುವುದರಿಂದ
ಮನಸ್ಸುಸಹಿತ (ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳು) ಇರುತ್ತವೆ.

ಅಪುಗಳಲ್ಲಿ ದೇವ, ಮನುಷ್ಟ ಮತ್ತು ನಾರಕಿಗಳು ಮನಸ್ಸು ಸಹಿತವೇ ಇರುತ್ತವೆ; ತಿಯಂಚಗಳು
ಎರಡೂ ಜಾತಿಯ (ಎಂದರೆ ಮನರಹಿತ ಹಾಗೂ ಮನಸಹಿತ) ಇರುತ್ತವೆ.

ಸುರನಾಲ್ಯಾಪ್ರಕಾರನರ ಕಮ್ಮಣಿಂಗಭೂಮಿಜ ಖೀಡರವಿಚರವೆ ।
ತಿರಿಯಂಚ ಪಲತೆರನಾರಕಿಗಳದಪುಗಳ ಪ್ರಧಿಭೇದದಷ್ಟಿವೆ ॥೧೧೦॥

ಇಂದಿಯಭೇದನೋಕ್ತಾನಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಚತುರ್ಗತಿಸಂಬಂಧತ್ವೇನೋಪಸಂಹಾರೋಽಯವೋ ।

ದೇವಗತಿನಾಮೋಽ ದೇವಾಯುಷಶ್ಲೋದಯಾದ್ಯೇವಾಃ, ತೇ ಚ ಭವನವಾಸಿವ್ಯಂತರ-
ಜ್ಯೋತಿಷ್ಟವೈವಾನಿಕಾಯಭೇದಾಚ್ಚತುಧಾರ್ । ಮನುಷ್ಯಗತಿನಾಮೋಽ ಮನುಷ್ಯಾಯುಷಶ್ಲೋ
ಉದಯಾನ್ಯನುಷ್ಯಾಃ । ತೇ ಕರ್ಮಭೋಗಭೂಮಿಜಭೇದಾತ್ ದ್ಯೇಧಾ । ತಿಯರ್ಥತಿನಾಮ್ಯಾಸ್ತಿಯರ್ಥ-
ಗಾಯುಷಶ್ಲೋ ಉದಯಾತ್ತಿರ್ಥಂಚಃ । ತೇ ವೃಧಿವೀಶಂಬೂಕಯೂಕೋದ್ದಂತಜಲಚರೋರಗಪಕ್ಷ-
ಪರಿಸರ್ವಚತುಷ್ಪದಾದಿಭೇದಾದನೇಷಧಾ । ನರಕಗತಿನಾಮೋಽನರಕಾಯುಷಶ್ಲೋ ಉದಯಾನ್ಯಾರಂಚಾಃ ।
ತೇ ರತ್ನಶರ್ಕರಾವಾಲುಕಾಪಂಕಧಾಮವತಮೋಮಹಾತಮಃಪ್ರಭಾಭೂಮಿಜಭೇದಾತ್ಪ್ರದಾ । ತತ್ತ,
ದೇವಮನುಷ್ಯನಾರಕಾಃ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾ ಏವ । ತಿರ್ಥಂಚಸ್ತು ಕೇಂಚತ್ವಂಚೇಂದ್ರಿಯಾಃ, ಕೇಂಚದೇಕ-
ದ್ವಿ-ತ್ರಿ-ಚತುರಿಂದ್ರಿಯಾ ಅಪೀತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೧೧೮

ಗಾಥಾರ್ಥ : - [ದೇವಾ ಚಲಣ್ಣಿಕಾಯಾ] ದೇವತೆಗಳ ನಾಲ್ಕು ನಿಕಾಯವಿವೆ, [ಮಣಿಯಾ
ಕವ್ಯಭೋಗಭೂಮಿಯಾ] ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಭೂಮಿಜ ಮತ್ತು ಭೋಗಭೂಮಿಜವೆಂದು ಎರಡು
ಪ್ರಕಾರವಿವೆ, [ತರಿಯಾ ಬಹುಪ್ರಯಾರಾ] ತಿರ್ಥಂಚದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಿವೆ [ಪುಣಿ] ಮತ್ತು
[ಣೇರಜಯಾ ಪುಢವಿಭೇಯಗದಾ] ನಾರಕಿಗಳ ಭೇದವು ಅವುಗಳ ಪೃಥ್ವಿಗಳ ಭೇದದಷ್ಟಿವೆ.

ಟೀಕೆ : - ಇದು ಇಂದಿಯಗಳ ಭೇದದ ಅವೇಕ್ಷಣೆಯಂದ ಹೇಳಲಾದ ಜೀವಗಳ ಚತುರ್ಗತಿ - ಸಂಬಂಧ
ವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಉಪಸಂಹಾರಿವಿದೆ. (ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ - ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಾದಿರೂಪ ಜೀವಭೇದಗಳ
ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಗತಿಯೋಡನೆ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಆ ಜೀವಭೇದಗಳ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.)

ದೇವಗತಿನಾಮ ಮತ್ತು ದೇವಾಯುವಿನ ಉದಯದಿಂದ (ಎಂದರೆ ದೇವಗತಿವಾಮಕರ್ಮ ಮತ್ತು ದೇವಾಯು
ಕರ್ಮದ ಉದಯದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ) ದೇವವಾಗುತ್ತವೆ; ಅವು ಭವನವಾಸಿ, ವ್ಯಂತರ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ವೈಮಾ-
ನಿಕವೆಂದು ನಿಕಾಯಗಳ ಭೇದಗಳ ಕಾರಣ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರವಿವೆ. ಮನುಷ್ಯಗತಿನಾಮ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯಾಯುವಿನ
ಉದಯದಿಂದ ಮನುಷ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ; ಅವು ಕರ್ಮಭೂಮಿಜ ಮತ್ತು ಭೋಗಭೂಮಿಜದಂಥ ಭೇದಗಳ ಕಾರಣ
ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಿವೆ. ತಿರ್ಥಂಚಗತಿನಾಮ ಮತ್ತು ತಿರ್ಥಂಚಕಾಯುವಿನ ಉದಯದಿಂದ ತಿರ್ಥಂಚವಾಗುತ್ತವೆ;
ಅವು ಪೃಥ್ವೀ, ಬಸವನಹುಳ, ಹೇನು, ದೋಮೆ, ಜಲಚರ, ಸರ್ವ, ಪಕ್ಷಿ, ಪರಿಸರ್ವ ಚತುಷ್ಪಾದ ಇತ್ಯಾದಿ ಭೇದಗಳ
ಕಾರಣ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಿವೆ. ನರಕಗತಿನಾಮ ಮತ್ತು ನರಕಾಯುವಿನ ಉದಯದಿಂದ ನಾರಕಿಯಾಗುತ್ತವೆ; ಅವು
ರತ್ನಪ್ರಭಾಭೂಮಿಜ, ಶರ್ಕರಾಪ್ರಭಾಭೂಮಿಜ, ವಾಲುಕಾಪ್ರಭಾಭೂಮಿಜ, ಪಂಕಪ್ರಭಾಭೂಮಿಜ, ಧೂಮಪ್ರಭಾ-
ಭೂಮಿಜ, ತಮಃಪ್ರಭಾಭೂಮಿಜ ಮತ್ತು ಮಹಾತಮಃಪ್ರಭಾಭೂಮಿಜವೆಂಬ ಭೇದಗಳ ಕಾರಣ ಏಳು ಪ್ರಕಾರದ್ವಿದೆ.

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ನಾರಕಿಗಳು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವೇ ಇರುತ್ತವೆ. ತಿರ್ಥಂಚವಂತೂ
ಕೆಲವು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವಿರುತ್ತವೆ ಕೆಲವು ಏಕೇಂದ್ರಿಯ, ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ, ತ್ರೀಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಚತುರಿಂದ್ರಿಯಗಳೂ
ಇರುತ್ತವೆ.

ಖೀಳೆ ಪುವ್ಯಣಬದ್ದೇ ಗದಿಣಾಮೇ ಆಲುನೇ ಯ ತೇ ವಿಲು ।
ಪಾಲಿಣ್ಣಂತಿ ಯ ಅಣ್ಣಂ ಗದಿಮಾಲಿಸ್ಸಂ ಸಲೇಸ್ಸವಸಾ ॥೧೦೮॥

ಕ್ಷೀಳೆ ಪೂರ್ವನಿಬದ್ದೇ ಗತಿನಾಮ್ಮಿ ಆಯುಹಿ ಚ ತೇಡಪಿ ವಿಲು ।
ಪ್ರಾಘ್ರಂಬಂತಿ ಚಾನ್ನಾಂ ಗತಿಮಾಯುಷ್ಟಂ ಸ್ವಲೇಶ್ಯಾವಶಾತ್ ॥೧೦೯॥

ಗತ್ಯಾಯುನಾರ್ವೋದಯನಿವ್ರ್ಯತ್ತತಾದ್ದೇವತ್ಯಾದೀನಾಪುನಾತ್ಸ್ವಭಾವತ್ಯೋದ್ಯೋತನ-
ಮೇತತ್ ॥

ಕ್ಷೀಯತೇ ಹಿ ಕ್ರಮೇಣಾರಬ್ಧಫಲೋ ಗತಿನಾಮವಿಶೇಷ ಆಯುರ್ವಿಶೇಷಶ್ಚ ಜೀವಾನಾಮ್ ।
ಏವಮಾಪಿ ತೇಷಾಂ ಗತ್ಯಂತರಸ್ಯಾಯುರಂತರಸ್ಯ ಚ ಕರ್ಮಾಯಾನುರಂಡಿತಾ ಯೋಗಪ್ರಪೃತಿಲೇಶ್ಯಾ
ಭವತಿ ಬೀಜಂ, ತತಸ್ತದುಬಿತಮೇವ ಗತ್ಯಂತರಮಾಯುರಂತರಂ ಚ ತೇ ಪ್ರಾಘ್ರಂಬಂತಿ । ಏಂದಂ ಕ್ಷೀಣಾ-
ಕ್ಷೀಣಾಭಾಯಾಪಿ ಪುನಃ ಪುನರ್ವಿಭೂತಾಭಾಂ ಗತಿನಾಮಾಯುಃಕರ್ಮಾಭಾಯನಾತ್ಸ್ವಭಾವ-
ಭೂತಾಭಾಯಾಪಿ ಉರುಮನುಗಮ್ಯವಾನಾಃ ಸಂಸರಂತ್ಯಾತ್ವಾನಮಂಡಿತಯವಾನಾ ಜೀವಾ ಇತಿ ।

ಭಾವಾರ್ಥ :- ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಏಲಕ್ಕಣಿ ಮತ್ತು ಸ್ವತ್ಯಾಪಲಬ್ದಿ ಲಕ್ಷಣಯುತ್ವವಾದಂಥ ಯಾವ
ಸಿದ್ಧಗತಿಯಿದೆ ಅದರ ಭಾವನೆಯಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಜೀವಗಳು ಅಭಿವಾ ಸಿದ್ಧಸದ್ಯತ ನಿಜಶುದ್ಧತ್ವನ ಭಾವನೆ-
ಯಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಜೀವಗಳು ಯಾವ ಚರ್ತುಗ್ರಾತಿನಾಮಕರ್ಮವನ್ನು ಉಪಾಜಿನ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಅದರ
ಲುದಯ ವರದಿಂದ ಅವು ದೇವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸನ್ವಾಗುತ್ತವೆಯಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣಿ ಮಾಡಬೇಕು.

ಗಾಥೆ - ೧೧೯

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಪುವ್ಯಣಬದ್ದೇ] ಮೊದಲು ಬದ್ದವಾದ [ಗದಿಣಾಮೇ ಆಲುನೇ ಯ] ಗತಿನಾಮ
ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಆಯುಷ್ಟಕರ್ಮಗಳು [ಖೀಳೆ] ಕ್ಷೀಣಾವಾಗುವುದರಿಂದ [ತೇ ವಿ] ಜೀವಗಳು [ಸಲೇಸ್ಸವಸಾ]
ತಮ್ಮ ಲೇಶ್ಯಯ ವರದಿಂದ [ವಿಲು] ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ [ಅಣ್ಣಂ ಗದಿಮಾಲಿಸ್ಸಂ ಯ] ಬೇರೆ ಗತಿ ಮತ್ತು
ಆಯುಷ್ಟವನ್ನು [ಪಾಲಿಣ್ಣಂತಿ] ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತ್ತವೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ ಗತಿನಾಮಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಆಯುಕರ್ಮದ ಲುದಯದಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ
ದೇವತಾದಿಗಳು ಅನಾತ್ಸ್ವಭಾವಭೂತವಾಗಿವೆ (ಎಂದರೆ ದೇವತ್ವ ಮನುಷ್ಯತ್ವ ತಿರ್ಯಂಚತ್ವ ಮತ್ತು
ನಾರಕತ್ವಗಳು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವಗಳಲ್ಲ) ಎಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಯಾವ ಪೂರ್ವನಿಬದ್ದು ಗತಿನಾಮ ಮೇಣಾಯುಕರ್ಮ ಕ್ಷೀಣಾವಾಗುವುದರಿಂದ ।
ಜೀವ ತನ್ನ ಲೇಶ್ಯಾವರದಿಂದ ಬೇರೆಗತಿ ಮೇಣಾಯುಷ್ಟವನು ಪಡೆಯುವುದು ॥೧೧೯॥

ಎದೇ ಜೀವಣಿಕಾಯಾ ದೇಹಪ್ರವಿಚಾರಮಸ್ಸಿದಾ ಭಣಿದಾ ।
ದೇಹವಿಹೊಣಾ ಸಿದ್ಧಾ ಭವ್ಯಾ ಸಂಸಾರಿಣೋ ಅಭವ್ಯಾಯ ॥೧೧೦॥

ಎತೇ ಜೀವನಿಕಾಯಾ ದೇಹಪ್ರವಿಚಾರಮಾಶ್ಚಾಃ ಭಣಿತಾಃ ।

ದೇಹವಿಹೀನಾಃ ಸಿದ್ಧಾಃ ಭವ್ಯಾಃ ಸಂಸಾರಿಣೋಽಭವ್ಯಾಶ್ಚ ॥೧೧೦॥

ಜೀವಗಳಿಗೆ ಯಾವುದರ ಫಲವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಬಿಡುವಂಥ ಅಂಥ ಗತಿನಾಮಕಮ್ರ ಮತ್ತು ಅಂಥ ಆಯು-ಕಮ್ರಗಳು ಕ್ರಮದಿಂದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾದರೂ ಕೂಡ ಅವಕ್ಕೆ ಕಷಾಯಾನುರಂಜಿತೆ ಯೋಗವ್ಯವಸ್ತಿರೂಪ ಲೇತ್ಯೇಯ ಚೇರೆ ಗತಿ ಮತ್ತು ಚೇರೆ ಆಯುವಿನ ಬೀಜವಿರುತ್ತದೆ, (ಎಂದರೆ ಲೇತ್ಯೇಯು ಚೇರೆ ಗತಿನಾಮಕಮ್ರ ಮತ್ತು ಚೇರೆ ಆಯುಕಮ್ರದ ಕಾರಣವಿರುತ್ತದೆ) ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಕ್ಕನುಸರಿಸಿಯೇ ಚೇರೆ ಗತಿ ಮತ್ತು ಚೇರೆ ಆಯುವನ್ನು ಅವು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕ್ಷೇಣ-ಅಕ್ಷೇಣತತ್ಕ್ಷಾ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಪ್ರಂಬಂಧಿಸಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಗತಿನಾಮಕಮ್ರ ಮತ್ತು ಆಯುಕಮ್ರಗಳು (ಪ್ರವಾಹರೂಪದಿಂದ) - ಅವು ಅನಾತ್ಮಸ್ವಭಾವಭೂತವಿದ್ಬಾಗ್ನ್ಯ ಚಿರಕಾಲ (ಜೀವಗಳ) ಜೊತೆ-ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿತರೂಪದರಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಜೀವಗಳು ಸಂಸರಣ ಮಾಡುತ್ತವೆ (ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವ ಮಾಡದಂಥ ಜೀವಗಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತವೆ).

ಭಾವಾಭ್ರ : - ಜೀವಗಳಿಗೆ ದೇವತಾದಿಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೌದ್ದಲಿಕ ಕಮ್ರಗಳು ನಿರ್ವಿತ್ತ ಭೂತವಿರುವುದರಿಂದ ದೇವತಾದಿಗಳು ಜೀವದ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲ.

[ದೇವನು ಸತ್ತು ದೇವನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನು ಸತ್ತು ಮನುಷ್ಯನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆಂಬ ಮನುಷ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧವಾಯಿತು. ಜೀವಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಲೇಶಾಯೋಗ್ಯವೇ ಗತಿನಾಮಕಮ್ರ ಮತ್ತು ಆಯುಕಮ್ರದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೇ ಚೇರೆ ಗತಿ - ಆಯುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.]

ಗಾಥೆ - ೧೧೦

ಗಾಥಾಭ್ರ : - [ಎದೇ ಜೀವಣಿಕಾಯಾ] ಈ (ಮೊದಲು ಜೇಳಿದ) ಜೀವನಿಕಾಯವು [ದೇಹಪ್ರವಿಚಾರಮಸ್ಸಿದಾ] ದೇಹದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವಂಥ ಎಂದರೆ ದೇಹಸಹಿತವೆಂದು [ಭಣಿದಾ] ಹೇಳಲಾಗಿದೆ; [ದೇಹವಿಹೊಣಾ ಸಿದ್ಧಾ] ದೇಹರಹಿತರಾದಂಥವರು ಸಿದ್ಧರಿದ್ದಾರೆ. [ಸಂಸಾರಿಣೋ] ಸಂಸಾರಿಗಳಲ್ಲಿ [ಭವ್ಯಾ ಅಭವ್ಯಾಯ] ಭವ್ಯ ಮತ್ತು ಅಭವ್ಯವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ.

ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಜೀವನಿಕಾಯವಲ್ಲಿ ದೇಹಸಹಿತವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ।

ಅದೇಹರು ಸಿದ್ಧರಿದ್ದು ಸಂಸಾರಿ ಭವ್ಯ - ಅಭವ್ಯವೆಂದೆರಡು ತೆರವಾಗಿವೆ ॥೧೧೦॥

೧. ಕಷಾಯಾನುರಂಜಿತ = ಕಷಾಯರಂಜಿತ; ಕಷಾಯದಿಂದ ಆಸಕ್ತವಾದ. (ಕಷಾಯದಿಂದ ಅನುರಂಜಿತಯೋಗ ಪ್ರಪ್ತಿಯು ಅದು ಲೇತ್ಯೇಯಿದೆ.)

೨. ಮೊದಲಿನ ಕಮ್ರಗಳು ಕ್ಷೇಣವಾಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅನಂತರದವು ಅಕ್ಷೇಣರೂಪದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ಉತ್ತರದೇವಪ್ರಪಂಚೋಪಸಂಹಾರೋದಯವ್ಯಾ |

ಏತೇ ಹೃಕ್ತಪ್ರಕಾರಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಂಸಾರಿಣೋ ದೇಹಪ್ರವೀಚಾರಾಃ, ಅದೇಹಪ್ರವೀಚಾರಾ ಭಗವಂತಃ ಸಿದ್ಧಾಃ ಶುದ್ಧಾ ಜೀವಾಃ | ತತ್ತ ದೇಹಪ್ರವೀಚಾರತ್ವದೇಹಪ್ರಕಾರತ್ವೀಕಾಂ ಸಂಸಾರಿಣೋ ದ್ವಿಪ್ರಕಾರಾಃ ಭವ್ಯಾ ಅಭವ್ಯಾತ್ಚ್ಚಾ | ತೇ ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪೋಪಲಂಭತಕ್ತಿಸದ್ವಾವಾಸದ್ವಾವಾಭ್ಯಾಂ ವಾಚ್ಯಾಪಾಚ್ಯಾಮುದ್ಭವದಭಧಿಯಂತ ಇತಿ |

ಈ ಇಂದಿಯಾಣಿ ಜೀವಾ ಕಾಯಾ ಪ್ರಣಾ ಭವ್ಯಾಯಾರ ಪಣ್ಣತ್ತಾ |

ಜಂ ಹವದಿ ತೇಸು ಕ್ಣಾಣಂ ಜೀವೋ ತ್ತಿ ಯ ತಂ ಪರೂವೇಂತಿ ||೧೨೧||

ನ ಹೀಂದಿಯಾಣಿ ಜೀವಾಃ ಕಾಯಾಃ ಪ್ರನಃ ಪಚಾಪ್ರಕಾರಾಃ ಪ್ರಜಾಪ್ತಾಃ |

ಯದ್ವಧತಿ ತೇಸು ಜ್ಞಾನಂ ಜೀವ ಇತಿ ಚ ತತ್ಪರಾಪಯಂತಿ ||೧೨೨||

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಉತ್ತರ (ಮೊದಲು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿ) ಜೀವವಿಶ್ವಾರದ ಉಪಸಂಹಾರವಿದೆ.

ಯಾವವುಗಳ ಪ್ರಕಾರ (ಮೊದಲು) ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿಂಥ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಗಳು ದೇಹದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವಂಥವು (ಎಂದರೆ ದೇಹಸಹಿತ) ಇದೆ; ದೇಹದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸದಂಥವರು (ಎಂದರೆ ದೇಹರಹಿತರು) ಸಿದ್ಧಭಗವಂತರಿದ್ದಾರೆ - ದೇಹದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವ ಅಪೋಕ್ಯಾಯಿಂದ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಗಳಿಂದು ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರವಿದ್ದರೂ ಅವು ಭವ್ಯ ಮತ್ತು ಅಭವ್ಯವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿವೆ. ‘ಪಾಚ್ಯ ಮತ್ತು ಅಪಾಚ್ಯ’ ಇಂದ ಹೆಸರುಕಾಲಿನಂತೆ ಯಾವವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಧರ್ಸರೂಪದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯ ಶಕ್ತಿಯ ಸದ್ವಾಪವಿದೆ ಅವಕ್ಕೆ ‘ಭವ್ಯ’ ಮತ್ತು ಯಾವವುಗಳಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯ ಶಕ್ತಿಯ ಅಸದ್ವಾಪವಿದೆ ಅವಕ್ಕೆ ‘ಅಭವ್ಯ’ವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಗಾಥೆ - ೧೨೧

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಈ ಇಂದಿಯಾಣಿ ಜೀವಾ] (ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುವಂಥ ವಿಕೀಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿಕಾಯಿಕ ಮೊದಲಾದ ‘ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ’) ಇಂದಿಯಗಳು ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು [ಭವ್ಯಾಯಾರ ಪಣ್ಣತ್ತಾ ಕಾಯಾ ಪ್ರಣಾ] ಅರು ಪ್ರಕಾರದ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಕಾಯಗಳೂ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ; [ತೇಸು] ಅಪುಗಳಲ್ಲಿ [ಜಂ ಕ್ಣಾಣಂ ಹವದಿ] ಯಾವ ಜ್ಞಾನವಿದೆ [ತಂ ಜೀವೋ] ಅದು ಜೀವವಿದೆ [ತ್ತಿ ಯ ಪರೂವೇಂತಿ] ಎಂದು (ಜ್ಞಾನಿಗಳು) ಪ್ರರೂಪಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಯಾವ ಇಂದಿಯಗಳು ಜೀವವಲ್ಲ ಪರ್ವಾವಿಧಕಾಯಗಳು ಕೂಡ ಜೀವವಲ್ಲ |

ಅಪುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವಿದೆಯದು ಜೀವವೆಂದು ಪ್ರರೂಪಿಸುವರು ||೧೨೨||

೧. ಪಾಚ್ಯ = ಕುದಿಯಾವ ಯೋಗ್ಯತೆಯಕ್ಕೆ; ಅಪಾಚ್ಯ = ಕುದಿಯಾವ ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲದ.

೨. ಉಪಲಬ್ಧಿ = ಪ್ರಾಪ್ತಿ; ಅನುಭವ.

ವ್ಯವಹಾರಜೀವತ್ವಕಾಂತವುತ್ತಿತ್ವನಿರಾಸೋದಯವೋ ।

ಯ ಇವೇ ಏಕೇಂದ್ರಿಯಾದಯಃ ಪೃಥ್ವೀಕಾಲ್ಯಾದಯಶ್ವನಾದಿಜೀವಪುದ್ಗಲಪರಸ್ಪರಾವಗಾಹವಮವಲೋಕ್ಯ ವ್ಯವಹಾರವಯೀನ ಜೀವಪೂರ್ಣಾಜ್ಞೇವಾ ಇತಿ ಪ್ರಜಾಫ್ಯಂತೀ । ನಿಶ್ಚಯನಯೀನ ತೇವು ಸ್ವರ್ತನಾದೀಂದ್ರಿಯಾಣ ಪೃಥ್ವಿವ್ಯಾದಯಶ್ವ ಕಾಯಾಃ ಜೀವಲಕ್ಷಣಭಾತ್ಯಿತನ್ಯಸ್ವಭಾವಾಭಾವಾನ್ಯ ಜೀವಾ ಭವಂತಿತೀ । ತೇಷ್ಯೇವ ಯತ್ಪರಪರಪರಿಷ್ಟತ್ತಿರೂಪೇಣ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಂ ಜ್ಞಾನಂ ತದೇವ ಗುಣಗುಣನೋಃ ಕಥಂಬಿದಭೇದಾಜ್ಞೇವತ್ತೀನ ಪ್ರರೂಪ್ಯತ ಇತಿ ।

ಜಾಣಿದಿ ಪಸ್ಸದಿ ಸವ್ಯಂ ಇಷ್ಟದಿ ಸುಕ್ಷಂ ಬಿಭೇದಿ ದುಕ್ಖದೋ ।

ಕುವ್ವದಿ ಹಿದಮಹಿದಂ ವಾ ಭುಂಜದಿ ಜೀವೋ ಘಲಂ ತೇಸಿಂ ॥೧೨೭॥

ಜಾನಾತಿ ಪಶ್ಯತಿ ಸರ್ವಾಮಿಷ್ಟತಿ ಸೌಖ್ಯಂ ಬಿಭೇತಿ ದುಃಖಾತ್ ।

ಕರೋತಿ ಹಿತಮಹಿತಂ ವಾ ಭುಂಕ್ತೀ ಜೀವಃ ಘಲಂ ತಯೋಃ ॥೧೨೮॥

ಟೀಕೆ :- ಇದು ವ್ಯವಹಾರ ಜೀವತ್ವದ ಏಕಾಂತದ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಿಗ ವಿಂದನೆಯಿದೆ (ಎಂದರೆ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರನಯಿದಿಂದ ಜೀವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಜೀವರೂಪದಿಂದ ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.)

ಆ ಯಾವವುಗಳಿಗೆ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ಹಾಗೂ ಪೃಥ್ವೀಕಾಲ್ಯಾದ ಮೊದಲಾದ ‘ಜೀವಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಅವು ಜೀವ-ಪುದ್ಗಲಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಅನಾದಿ ಅವಗಾಹವನ್ನು ನೋಡಿ ವ್ಯವಹಾರನಯಿದಿಂದ ಜೀವದ ಪೂರ್ಣಾನ್ಯತೆಯ ಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು) ‘ಜೀವಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಶ್ಚಯನಯಿದಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ತನ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹಾಗೂ ಪೃಥ್ವೀ ಮೊದಲಾದ ಕಾಯಗಳು ಜೀವದ ಲಕ್ಷಣಭಾತ್ಯಿತನ್ಯಸ್ವಭಾವದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣವಾಗಿ ಜೀವಗಳಲ್ಲ; ಅವುಗಳಲ್ಲೇ ಸ್ವ-ಪರದ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಆದೇ, ಗುಣ-ಗುಣಯ ಕಥಂಬಿತ್ವಾ ಅಂತೇದದ ಕಾರಣ, ಜೀವರೂಪದಿಂದ ಪ್ರರೂಪಣ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಗಾಥೆ - ೧೨೯

ಗಾಥಾ ಫರ್ : - [ಜೀವೋಃ] ಜೀವವು [ಸವ್ಯಂ ಜಾಣಿದಿ ಪಸ್ಸದಿ] ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಯತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನೋಡುತ್ತದೆ, [ಸುಕ್ಷಂ ಇಷ್ಟದಿ] ಸುಖಿದ ಇಷ್ಟೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ, [ದುಕ್ಖದೋ ಬಿಭೇದಿ] ದುಃಖಿಕ್ಕ ಹೆದರುತ್ತದೆ, [ಹಿದಮಹಿದಂ] ಹಿತ-ಅಹಿತಗಳನ್ನು (ಶುಭ-ಅಶುಭಭಾವಗಳನ್ನು) [ಕುವ್ವದಿ] ಮಾಡುತ್ತದೆ [ವಾ] ಮತ್ತು [ತೇಸಿಂ ಘಲಂ ಭುಂಜದಿ] ಅವುಗಳ ಘಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆ.

ಜೀವವಲ್ಲ ತಿಳಿಯವುದು ನೋಡುವುದು ಸುಖಿವಿಷಯಿಸಿ ದುಃಖಿದಿಂ ಬೆದರುವುದು ।
ಜೀವ ಹಿತಾಹಿತಗಳ ಮಾಡಿ ಮತ್ತುವುಗಳ ಘಲವ ಭೋಗಿಸುವುದು ॥೧೨೯॥

ಅನ್ಯಾಸಾಧಾರಣಜೀವಕಾರ್ಯ ಖ್ಯಾಪನಮೇತ್ತೆ ।

ಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ಮಕ್ತರ್ವಸಾಫಾಯಾಃ ಕ್ರಿಯಾಯಾಃ ಜ್ಞಾಪ್ತೇದ್ವರ್ತೇತ್ತ್ವ ಜೀವ ಏವ ಕರ್ತಾರ, ನ ತತ್ವಂಬಂಧಃ ಪ್ರದಲೋ, ಯಥಾಕಾಶಾದಿ । ಸುಖಾಭಿಲಾಪಕ್ತಿಯಾಯಾಃ ದುಃಹೋದ್ವೇಗಕ್ತಿಯಾಯಾಃ ಸ್ವಸ್ಥಂಪೇದಿತಹಿತಾಹಿತವರ್ವರ್ವತನಕ್ತಿಯಾಯಾಜ್ಞ ಚೈತನ್ಯವಿವರ್ವರ್ವರೂಪಸಂಕಲ್ಪಾಪ್ರಭವತ್ವಾತ್ಪ ಏವ ಕರ್ತಾರ, ನಾನ್ಯಃ । ಶುಭಾಶುಭಕರ್ಮಭಲಭೂತಾಯಾ ಇಷ್ವಾನಿಷ್ವ ವಿಷಯೋಪಭೋಗಕ್ತಿಯಾಯಾಜ್ಞ ಸುಖಿದುಃಖಿಷ್ವರೂಪಸ್ವಪರಿಣಾಮಕ್ತಿಯಾಯಾ ಇವ ಸ ಏವ ಕರ್ತಾರ, ನಾನ್ಯಃ । ಏತೇನಾಸಾಧಾರಣಕಾರ್ಯಾನುಮೇಯತ್ವಂ ಪ್ರದ್ವಲವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸ್ಯಾತ್ಮನೋದೋತ್ತಮಿತಿ ।

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಇತರದಿಂದ ಅಸಾಧಾರಣವಾದಂಥ ಜೀವಕಾರ್ಯಗಳ ಕಥನವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಇತರ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಅಸಾಧಾರಣವಾದಂಥ ಯಾವ ಜೀವದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಅವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.)

ಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವತನದ ಕಾರಣ ಕರ್ತೃಸ್ವಿತ (ಕರ್ತೃವಿನಲ್ಲಿರುವಂಥ) ಕ್ರಿಯೆಯ-ಜ್ಞಾಪ್ತಿ ಅಥವಾ ದೃಷ್ಟಿಯಕರ್ತೃವು ಜೀವವೇ ಇದೆ; ಅದರ (ಕ್ರಿಯೆಯ) ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಪ್ರದ್ವಲವು ಅದರ ಕರ್ತೃವಿಲ್ಲಿಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಆಕಾಶಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲ. (ಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವದ ಕಾರಣ ತಿಳಿಯುವ ಮತ್ತು ನೋಡುವ ಕ್ರಿಯೆಯ ಕರ್ತೃವು ಜೀವವೇ ಇದೆ; ಎಲ್ಲಿ ಜೀವವಿದೆ ಅಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಅರೂಪಿ ಅಚೇತನದ್ವಯಗಳಿಧ್ಯರೂ ಅವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ತಿಳಿಯುವ ಮತ್ತು ನೋಡುವ ಕ್ರಿಯೆಯ ಕರ್ತೃಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾಗಿರುವಂಥ ಕರ್ಮ-ನೋಕರ್ಮರೂಪದ ಪ್ರದ್ವಲಗಳೂ ಆ ಕ್ರಿಯೆಯ ಕರ್ತೃಗಳಲ್ಲಿ) ಚೈತನ್ಯದ ವಿವರ್ವರೂಪ (ಪರಿವರ್ವನರೂಪ) ಸಂಕಲ್ಪದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು (ಜೀವದಲ್ಲಿ) ಇರುವ ಕಾರಣ ಸುಖಿದ ಅಭಿಲಾಪರೂಪ ಕ್ರಿಯೆಯ, ದುಃಹಿದ ಉದ್ದೇಗರೂಪ ಕ್ರಿಯೆಯ ಹಾಗೂ ಸ್ವಸಂಪೇದಿತ ಹಿತ-ಅಹಿತದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿರೂಪ ಕ್ರಿಯೆಯ (ತನ್ನಿಂದ ಜಾಗೃತ ಮಾಡಲಾಗುವ ಶುಭ-ಅಶುಭ ಭಾವಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ರೂಪ ಕ್ರಿಯೆಯ) ಕರ್ತೃವು ಜೀವವೇ ಇದೆ; ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ. ಶುಭಾಶುಭಕರ್ಮದ ಫಲಭೂತ ಇಷ್ವಾನಿಷ್ವಂ ವಿಷಯೋಪಭೋಗಕ್ತಿಯೆಯ, ಸುಖ-ದುಃಖರೂಪ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮಕ್ತಿಯೆಯ ಹಾಗೆ, ಜೀವವೇ ಕರ್ತೃವಿದೆ; ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ.

(ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ) ಅಸಾಧಾರಣ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮುಖಿಂತರ ಪ್ರದ್ವಲಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗುವಂಥ ಆತ್ಮನು ಅನುಮೇಯ (ಅನುಮಾನ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ) ನಿದ್ವಾನೆಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು ಕರ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರದ್ವಲಗಳು ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಯಾವ ಅಚೇತನದ್ವಯಗಳಿಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ, ಸುಖಿದ ಇಚ್ಛೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ದುಃಹಿದಿಂದ ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ, ಹಿತ-ಅಹಿತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮರ್ಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದು ತಿಳಿಯತ್ತದೆ ಮತ್ತು ನೋಡುತ್ತದೆ, ಸುಖಿದ ಇಚ್ಛೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ದುಃಹಿದಿಂದ ಭಯಭೀತವಾಗುತ್ತದೆ, ಶುಭ-ಅಶುಭ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮರ್ಚಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತದೆ, ಅದು ಅಚೇತನ ಪದಾರ್ಥಗಳೊಡನೆದ್ದರೂ ಕೂಡ ಎಲ್ಲ ಅಚೇತನ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ತೀರ ವಿಶ್ವಪ್ರಕಾರದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಒಂದು ವಿಶ್ವವಾದ ಪದಾರ್ಥವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವವೆಂಬ ಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವದ

೧. ಇಷ್ವಾನಿಷ್ವ ವಿಷಯಗಳು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತಭೂತವಾಗುತ್ತವೆ ಅಂಥ ಸುಖ-ದುಃಖ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಉಪಭೋಗರೂಪಕ್ತಿಯೆಯನ್ನು ಜೀವವು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಇಷ್ವಾನಿಷ್ವ ವಿಷಯಗಳ ಉಪಭೋಗರೂಪಕ್ತಿಯೆಯ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿವಮಭಿಗಮ್ಯ ಜೀವಂ ಅಣ್ಣೇಹಿಂ ವಿ ಪಡ್ಡವಹಿಂ ಬಹುಗೇಹಿಂ ।
ಅಭಿಗಢ್ಣದು ಅಜ್ಞೇವಂ ಕಾಣಂತರಿದೇಹಿಂ ಲಿಂಗೇಹಿಂ ॥೧೨॥

ವಿವಮಭಿಗಮ್ಯ ಜೀವಮನ್ನೆರಹಿ ಪಯಾರ್ಯಾಯ್ಯಬರಹಕ್ಕೇ : ।
ಅಭಿಗಢ್ಣತ್ವಜೀವಂ ಜ್ಞಾನಾಂತರಿತ್ಯಲ್ರಿಂಗೇ : ॥೧೨॥

ಜೀವಾಚೇವವಾಪ್ಯಾಪ್ಯೋಪಸಂಹಾರೋಪಕ್ಕೇಪಸೂಚನೇಯವ್ಯಾ ।

ವಿವಮನಯಾ ದಿತಾ ವ್ಯವಹಾರನಯೀನ ಕರ್ಮಗ್ರಂಥಪ್ರತಿಪಾದಿತಜೀವಗುಣಮಾರ್ಗಸಾ-
ಸ್ಯಾನಾದಿಪ್ರಪಂಚತ್ವಿಕಲ್ಪರೂಪೈः, ನಿಶ್ಚಯನಯೀನ ಮೋಹರಾಗದ್ವೇಪಪರಿಣಿಸಂಪಾ-
ದಿತವಿಶ್ವರೂಪಕ್ಕುದಾಟಿದುದ್ವೈಃ ಕದಾಚಿತ್ತದಭಾವಾಬ್ರಹ್ಮದ್ವೈಶ್ವತನ್ಯವಿವರ್ತಗ್ರಂಥಿರೂಪೈಬರಹಕ್ಕಿಃ
ಪಯಾರ್ಯಿಃ ಜೀವಮಧಿಗ್ರೇತ್ತೋ । ಅಧಿಗಮ್ಯ ಚ್ಯಾವಮಣಿತನ್ಯಸ್ವಭಾವತ್ವಾತ್ ಜ್ಞಾನಾದಭಾರಂತರ-
ಭೂತ್ಯಾರಿತಃ ಪ್ರಪಂಚ್ಯವಾನ್ಯಲ್ರಿಂಗೇಚೇವಸಂಬದ್ಧಮಸಂಬದ್ಧಂ ವಾ ಸ್ವತೋ ಭೇದಬುದ್ಧಿಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯ-
ಫರಮಾಚೇವಮಧಿಗ್ರೇತಿ ।

- ಇತಿ ಜೀವಪದಾರ್ಥವಾಪ್ಯಾಪ್ಯಾನಂ ಸಮಾಪ್ತವ್ಯಾ ।

ಪದಾರ್ಥ ವಿಶೇಷವು - ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸ್ವತಃ ಯಾವುದರ ಸ್ವಷ್ಟಾ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅದು - ತನ್ನ ಅಸಾಧಾರಣ
ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಅನುಮೇಯವೂ ಇದೆ.

ಗಾಢ - ೧೨

ಗಾಢಾರ್ಥ :- [ಎವಂ] ಈ ಪ್ರಕಾರ [ಅಣ್ಣೇಹಿಂ ವಿ ಬಹುಗೇಹಿಂ ಪಡ್ಡವಹಿಂ] ಇತರವೂ ಬಹಳಪ್ರಮ್ಮ
ಪಯಾರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ [ಜೀವಂ ಅಭಿಗಮ್ಯ] ಜೀವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು [ಕಾಣಂತರಿದೇಹಿಂ ಲಿಂಗೇಹಿಂ]
ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬೇರೆಯಾದಂಥ (ಜಡ) ಲಿಂಗಗಳಿಂದ [ಅಜ್ಞೇವಂ ಅಭಿಗಢ್ಣದು] ಅಜೀವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಹೀಗೆ : - ಇದು ಜೀವ-ವಾಪ್ಯಾಪ್ಯಾನದ ಉಪಸಂಹಾರ ಮತ್ತು ಅಜೀವ-ವಾಪ್ಯಾಪ್ಯಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದ
ಸೂಚನೆಯಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ನಿರ್ದೇಶಕ್ಕುನುಸರಿಸಿ (ಎಂದರೆ ಮೇಲೆ ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ), ೧) ವ್ಯವಹಾರ
ನಯದಿಂದ ಕರ್ಮಗ್ರಂಥವೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಜೀವಸ್ಯಾಸ-ಗುಣಸ್ಯಾಸ-ಮಾರ್ಗಸಾಸ್ಯಾಸ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ
ಪ್ರಪಂಚತ್ವ ವಿಚಿತ್ರಭೇದರೂಪ ಅನೇಕ ಪಯಾರ್ಯಾಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ, ಹಾಗೂ ೨) ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ

ಅನೇಕ ವಿಧ ಬೇರೆ ಪಯಾರ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಹೀಗೆ ಜೀವವನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ।
ಜ್ಞಾನ ವಿಭಿನ್ನ ಜಡಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಅಜೀವ ಪದಾರ್ಥವನು ತಿಳಿಯುವುದು ॥೧೨॥

೧. ಕರ್ಮಗ್ರಂಥ ಪ್ರತಿಪಾದಿತ = ಗೌಮ್ಯಾಪಸಾರಾದಿ ಕರ್ಮಪಢ್ಯತಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರರೂಪಿತ - ನಿರೂಪಿತ.

೨. ಪ್ರಪಂಚತ್ವ = ವಿಸ್ತಾರ-ಪ್ರಾವರ್ಚ ಹೇಳಿದ.

ಅಥ ಅಚೇವದಾರ್ಥವಾಯಾಖ್ಯಾನವರ್ತಿ ।

**ಆಗಾಸಕಾಲಪ್ರೋಗ್ಗಲಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮೇಷು ಣತ್ತಿ ಜೀವಗುಣಾ ।
ತೇಸಿಂ ಅಚೇದಣತ್ತಂ ಭಣಂ ಜೀವಸ್ಸ ಚೀಡಣದಾ ॥೧೬॥**

ಆಕಾಶಕಾಲಪ್ರದ್ವಲಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮೇಷು ನ ಸಂತಿ ಜೀವಗುಣಾ :
ತೇವಾಮಚೀತನತ್ತಂ ಭಣಂ ಜೀವಸ್ಸ ಚೀತನತಾ ॥೧೭॥

ಮೋಹರಾಗದ್ವೈಪರಿಣಿತಿಯಿಂದ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ವಿಶ್ವರೂಪತೆಯಂತಹಣ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಶುದ್ಧ (ದಂಥ) ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅದರ (ಮೋಹರಾಗದ್ವೈಪರಿಣಿತಿಯ) ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಶುದ್ಧದಂಥ ಚೈತನ್ಯವಿವರತರ ಗ್ರಂಥಿ ರೂಪ ಅನೇಕ ಪರಮಾಯಗಳಿಂದ ಜೀವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅಚೈತನ್ಯಸ್ವಭಾವದ ಕಾರಣ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಧಾರಂತರಭೂತತ್ವ ದಂಥ ಇಲ್ಲಿಂದ (ಅಗಿನಿಗಾಧೆಯಲ್ಲಿ) ಹೇಳಲಾಗುವಂಥ ಲಿಂಗಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಜೀವ - ಸಂಬದ್ಧ ಅಧಿವಾ ಜೀವ-ಅಸಂಬದ್ಧ ಅಚೇವವನ್ನು ತವ್ಯಂದ ಭೇದಬುದ್ಧಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಅರ್ಥದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಜೀವ ಪದಾರ್ಥದ ವಾಯಾನವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಈಗ ಅಚೇವ ಪದಾರ್ಥದ ವಾಯಾನವಿದೆ.

ಗಾಢಿ - ೧೭

ಗಾಢಾರ್ಥ :- [ಆಗಾಸಕಾಲಪ್ರೋಗ್ಗಲಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮೇಷು] ಆಕಾಶ, ಕಾಲ, ಪ್ರದ್ವಲ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಧಮರಗಳಲ್ಲಿ [ಚೀವಗುಣಾ ಣತ್ತಿ] ಜೀವದ ಗುಣಗಳಲ್ಲ; (ಪಿಕಂದರೆ) [ತೇಸಿಂ ಅಚೇದಣತ್ತಂ ಭಣಂ] ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಚೀತನತೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ, [ಜೀವಸ್ಸ ಚೀಡಣದಾ] ಜೀವಕ್ಕೆ ಚೀತನತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ.

ಚೀವ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಾಶ, ಕಾಲ, ಪ್ರದ್ವಲ, ಧರ್ಮ ಮೇಣಧಮರಗಳಲ್ಲಿ ।

ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಚೀತನತೆ ಹೇಳಿದರೆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಚೀತನತೆ ಹೇಳಿದೆ ॥೧೭॥

೧. ಮೋಹರಾಗದ್ವೈಪರಿಣಿತಿಯ ಕಾರಣ ಜೀವಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವರೂಪತೆ ಎಂದರೆ ಅನೇಕ ರೂಪತೆಯ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

೨. ಗ್ರಂಥಿ-ಗಂಟು. (ಜೀವದ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಶುದ್ಧದಂಥ ಪರಮಾಯಗಳು ಚೈತನ್ಯವಿವರತರ ಚೈತನ್ಯಪರಿಣಾಮನಾದ-ಗ್ರಂಥಿಗಳಿಂದ; ನಿತ್ಯಯನಯದಿಂದ ಜೀವವನ್ನು ಅವುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳು)

೩. ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಧಾರಂತರಭೂತ= ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಚೀರೆ ಪರ್ಮಭೂತ; ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಚೀರೆ ಎಂದರೆ ಜಡ. ಅಚೇವದ ಸ್ವಭಾವವು ಅಚೈತನ್ಯವಿರುವ ಕಾರಣ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಚೀರೆಯಾದಂಥ ಜಡ ಚಿಕ್ಕೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಅದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

೪. ಜೀವದೊಡನೆ ಸಂಬದ್ಧ ಅಧಿವಾ ಜೀವದೊಡನೆ ಅಸಂಬದ್ಧದಂಥ ಅಚೇವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯೋಜನವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಚೇವಗಳು ತನಿಂದ (ತನ್ ಜೀವದಿಂದ) ತೀರ ಭಿನ್ನವಿವೆಯೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಸನ್ನವಾಗುವುದಿದೆ.

ಆಕಾಶಾದೀನಾಮೇವಾಚೇವತ್ತೇ ಹೇತುವನ್ನಾಂತೋಽಯವ್ |

ಆಕಾಶಕಾಲಪ್ರದ್ವಿಲಧಮರ್ಥಧಮೇಮು ಚೈತನ್ಯವಿಶೇಷರೂಪಾ ಜೀವಗುಣಾ ನೋ ವಿದ್ಯಂತೇ,
ಆಕಾಶಾದೀನಾಂ ತೇಷಾವಾಚೇತನತ್ಸ್ವಾಮಾನ್ಯಾತ್ವತ್ | ಅಚೇತನತ್ಸ್ವಾಮಾನ್ಯಂ ಚಾಕಾಶಾ-
ದೀನಾಮೇವ, ಜೀವಸ್ವಿವ ಚೇತನತ್ಸ್ವಾಮಾನ್ಯಾದಿತಿ |

ಸುಹದುಕ್ಯಜಾಣಣಾ ವಾ ಹಿತಪರಿಯವ್ಯಂ ಚ ಅಹಿತಭೀರುತ್ತಂ |

ಜಸ್ತಂ ವಿಜ್ಞಾದಿ ಸೆಚ್ಚಂ ತಂ ಸಮಣಾ ಚೇಂತಿ ಅಜ್ಞೇವಂ ||೧೨||

ಸುಖಿದುಃಖಿಜ್ಞಾನಂ ವಾ ಹಿತಪರಿಕರ್ಮ ಭಾಹಿತಭೀರುತ್ತವ್ |

ಯಸ್ಯ ನ ವಿದ್ಯತೇ ನಿತ್ಯಂ ತಂ ಕ್ರಮಣಾ ವಿಂದಂತ್ಯಜೀವವ್ | ||೧೩||

ಆಕಾಶಾದೀನಾಮೇತನತ್ಸ್ವಾಮಾನ್ಯೇ ಪುನರನುಮಾನಮೇತತ್ |

ಸುಖಿದುಃಖಿಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಹಿತಪರಿಕರ್ಮಾಂಕೋಽಹಿತಭೀರುತ್ತಸ್ಯ ಚೇತಿ ಚೈತನ್ಯವಿಶೇಷಾಣಾಂ ನಿತ್ಯ-
ಮನುಷಲಭೈರವಿದ್ಯವಾನಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯ ಏವಾಕಾಶಾದಯೋಽಚೇವಾ ಇತಿ |

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಆಕಾಶಾದಿಗಳದ್ದೇ ಅಚೇವತನ ದರ್ಶಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇತುವಿನ ಕಥನವಿದೆ.

ಆಕಾಶ, ಕಾಲ, ಪ್ರದ್ವಿಲ, ಧರ್ಮ, ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಚೈತನ್ಯವಿಶೇಷಗಳ ರೂಪವಾಗಿ ಜೀವಗುಣ-
ಗಳು ವಿದ್ಯಮಾನವಿಲ್ಲ ; ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಅಚೇತನತ್ಸ್ವಾಮಾನ್ಯವಿದೆ. ಮತ್ತು
ಅಚೇತನತ್ಸ್ವಾಮಾನ್ಯವು ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವಕ್ಕೇನೇ ಚೇತನತ್ಸ್ವಾಮಾನ್ಯವಿದೆ.

ಗಾಥೆ - ೧೨

ಗಾಥಾಧ್ಯ :- [ಸುಖಿದುಕ್ಯಜಾಣಣಾ ವಾ] ಸುಖಿದುಃಖಿಜ್ಞಾನ, [ಹಿತಪರಿಯವ್ಯಂ] ಹಿತದ
ಉದ್ಘಾಮ [ಚ] ಮತ್ತು [ಅಹಿತಭೀರುತ್ತಂ] ಅಹಿತದ ಭಯ - [ಜಸ್ತಂ ಸೆಚ್ಚಂ ಓ ವಿಜ್ಞಾದಿ] ಇವು
ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, [ತಂ] ಅದಕ್ಕೆ [ಸಮಣಾ] ಕ್ರಮಣರು [ಅಜ್ಞೇವಂ ಚೇಂತಿ]
ಅಚೇವವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಮತ್ತು ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅಚೇತನತ್ಸ್ವಾಮಾನ್ಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಪಡಿಸುವುದ
ಕ್ಕಾಗಿ ಅನುಮಾನವಿದೆ.

ಸುಖ ದುಃಖ ಸಂಚೀತನ ಹಿತದುದ್ವೋಗ ಮೇಣಹಿತದ ಹೆದರಿಕಿಯು |

ಅವಿಂದ ಯಾವವುಗಳಿಗಲ್ಲವನು ಅಚೇವವೆಂದು ಕ್ರಮಣ ಪೇಣಿಕರು ||೧೨||

ಸಂತಾಣಾ ಸಂಖಾದಾ ವಣ್ಣರಸಪ್ರಾಸಗಂಧಸದ್ವಾಯ |

ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಪ್ಪಭವಾ ಹೋಂತಿ ಗುಣಾ ಪಜ್ಜಯಾಯ ಬಹೂ ||೧೨||

ಅರಸಮರೂಪಮಗಂಧಂ ಅವ್ವತ್ತಂ ಚೀದಣಾಗುಣಮಸದ್ವಂ |

ಜಾಣ ಅಲಿಂಗಗ್ಗಹಣಂ ಚೀವಮಣಿದ್ದಿಟ್ಟಸಂತಾಣಂ ||೧೩||

ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದುವಕ್ಕೆ ಸುಖಿದುಃಖಿದ ಜ್ಞಾನ, ಹಿತದಂ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಅಹಿತದ ಭಯ - ಈ ಚೈತನ್ಯವಿಶೇಷಗಳದ್ವಾಯಾವಾಗಲೂ ಅನುಪಲಭ್ಯಿಯಿದೆ. (ಎಂದರೆ ಈ ಚೈತನ್ಯವಿಶೇಷಗಳು ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದುವಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ), ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದ ಅಜೀವಗಳಿಗೆ ಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯವು ವಿದ್ಯಮಾನವಿಲ್ಲ. (ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆ.)

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯವಿದ ಅದಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯವಿಶೇಷವು ಇರಲೇಬೇಕಾಗುವುದು. ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯಸಾಮಾನ್ಯವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದ ಬದು ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸುಖಿದುಃಖಿದ ಸಂಚೀತನ, ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಅಹಿತದ ಭಯ - ಈ ಚೈತನ್ಯವಿಶೇಷವೆಂದೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕಾಶ ಮೊದಲಾದುವಕ್ಕೆ ಚೀತನತ್ವಸಾಮಾನ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ಅಚೀತನತ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯವೇ ಇದೆಯೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಗಾಥೆ - ೧೨-೧೩

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಸಂತಾಣಾ] (ಸಮಭುರಸ, ಮೊದಲಾದ) ಸಂಸ್ಕಾರ, [ಸಂಖಾದಾ] (ಚೀದಾರಿಕ ಮೊದಲಾದ ಶರೀರಸಂಭಂಧದ) ಸಂಖಾತ, [ವಣ್ಣರಸಪ್ರಾಸಗಂಧಸದ್ವಾಯ] ವರ್ಣ, ರಸ, ಸ್ವರ್ತ, ಗಂಧ ಮತ್ತು

ಯಾವ ಸಂಸ್ಕಾರ-ಸಂಖಾತ, ವರ್ಣ-ರಸ-ಸ್ವರ್ತ-ಗಂಧವದರಂತೆ ತಬ್ಬಗಳು |

ಇವಲ್ಲನೇಕಗುಣ ಮೇಣ್ಣಯಾರಯಗಳು ಪುದ್ದಲದ್ವಯದಿಂ ನಿಪ್ಪನ್ಯವಿವೆ ||

ಅರಸ, ಅರೂಪ, ಅಗಂಧ, ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅಶಬ್ದಮೇಣ್ಣ ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ-ಸಂಸ್ಕಾರ |

ಇರೆ ಚೀತನಾಗುಣಪುಷ್ಟ, ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಹಣಿಲ್ಲದನು ಜೀವವೆಂದರಿಪುದು ||

೧. ಹಿತ ಮತ್ತು ಅಹಿತದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆಖಾಯರ್ಥಿತ್ವ ತ್ರೀ ಡಯಸೇನಾಚಾಯರ್ಕ್ರತ ತಾತ್ಪರ್ಯವ್ಯತ್ಯಿಂಬ ಟೆಕ್ನಿಕಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ವಿವರಣೆಯಿದೆ -

ಅಜ್ಞನಿಯಾದ ಚೀವಗಳು ಹೂವಿನ ಮಾಲೆ, ಸ್ವಿ, ಚಂದನ ಮೊದಲಾದುವಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಅವಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಭೂತಗಳಾದ ದಾನ-ಪ್ರಾಚಾದಿಗಳಿಗೆ ಹಿತವೆಂದು ತೆಳುವೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸರ್ವ, ವಿಷ, ಕಂಟಕ ಮೊದಲಾದುವಕ್ಕೆ ಅಹಿತವೆಂದು ತೆಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಮೃಗ್ಂಣಿಗಳಾದ ಚೀವರುಗಳು ಅಕ್ಷಯ ಅನಂತ ಸುಖಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ನಿಕ್ಷಯ ರತ್ನತ್ರಯ ಪರಿಣತಪರವಾತ್ಮಕ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಒಿತವೆಂದು ತೆಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅಕುಲತಯ ಉತ್ಪಾದಕವಾದಂಥ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಏಫ್ರಾತ್ಮಕ ರಾಗಾದಿ ಪರಿಣತ ಅಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಅಹಿತವೆಂದು ತೆಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಸ್ಕಾರಾನಿ ಸಂಘಾತಾ� ವರ್ಣರಸಸ್ವರ್ತಂಗಂಧಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಃ ।
ಪ್ರದ್ವಲದ್ವಪ್ರಭವಾ ಭವಂತಿ ಗುಣಾಃ ಪರ್ಯಾಯಾಭ್ಯಾಃ ಬಹವಃ ॥೧೨॥

ಅರಸಮರೂಪಮಂಧಮವ್ಯಕ್ತಂ ಚೇತನಾಗುಣಮಂಧಬ್ಯಮಾ ।
ಜಾನೀಹೈಲಿಂಗಗ್ರಹಣಂ ಜೀವಮನಿದಿಷ್ಪಣಸಂಸ್ಕಾರಮಾ ॥೧೩॥

ಜೀವಪ್ರದ್ವಲಯೋಃ ಸಂಯೋಗೇಽಪಿ ಭೇದನಿಬಂಧನಸ್ವರೂಪಾಖಾನಮೇತತ್ ।

ಯತ್ವಲು ಶರೀರಶರೀರಿಸಂಯೋಗೇ ಸ್ವರ್ತರಸಗಂಧವರ್ಣಗುಣತ್ವಾತ್ತಬ್ಯತ್ವಂಸಂಸ್ಕಾರಾದಿಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತತ್ವಾಭ್ಯಾಃ ಇಂದಿಯಗ್ರಹಣಯೋಗ್ಯಂ, ತತ್ವದ್ವಲದ್ವಪ್ರಭಮಾ । ಯತ್ವನರಸ್ವರ್ತಂಸಗಂಧವರ್ಣಗುಣತ್ವಾತ್ತಬ್ಯತ್ವಾದನಿದಿಷ್ಪಣಸಂಸ್ಕಾರತ್ವಾದಪ್ರಭತ್ವಾದಿಪರ್ಯಾಯೈಃ ಪರಿಣತತ್ವಾಭ್ಯಾಃ ನೇಂದಿಯಗ್ರಹಣಯೋಗ್ಯಂ, ತಚ್ಚೇತನಾಗುಣತ್ವಾತ್ತರೂಪಿಭೋರೂಪಿಭೂತಾಜೀವೇಭೋಽ ವಿತಿಪ್ರಯಂ ಜೀವದ್ವಪ್ರಭಮಾ । ಏವಮೀವ ಜೀವಾದೀವಯೋವಾಸ್ತಪೋ ಭೇದಸಮ್ಮಾಳಾನಿನಾಂ ಮಾರ್ಗಪ್ರಸಿದ್ಧಾರ್ಥಂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತ ಇತಿ ।

- ಇತಿ ಅಜೀವಪದಾರ್ಥವಾಖಾನಂ ಸಮಾಪ್ತಮಾ ।

ತಬ್ದಿ - [ಬಹೂ ಗುಣಾ ಪಜ್ಞಯಾ ಯ] ಹೀಗೆ ಯಾವ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. [**ಪ್ರೋಗ್ನಲದವ್ಯಪ್ರಭವಾ ಹೊಂತಿ**] ಅವು ಪ್ರದ್ವಲದ್ವಪ್ರಭ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿವೆ.

[ಅರಸಮರೂಪಮಂಧಂ] ಯಾವುದು ಅರಸ, ಅರೂಪ ಮತ್ತು ಅಗಂಧವಿದೆ. [ಅಪ್ವತ್ತಂ] ಅಪ್ವತ್ತವಿದೆ, [ಅಸದ್ವಂ] ಅಸದ್ವವಿದೆ, [ಅಣದ್ವಿಷ್ಟಸಂಳಾಣಂ] ಅನಿದಿಷ್ಪ-ಸಂಸ್ಕಾರನವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಅದರದ್ವಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಕಾರನವನ್ನು ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ), [ಚೇದಣಾಗುಣಂ] ಚೇತನಾಗುಣಪ್ರಾಳ್ಡಿದೆ ಮತ್ತು [ಅಲಿಂಗಗ್ರಹಣಂ] ಇಂದಿಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಅಗ್ರಾಧ್ಯವಿದೆ [ಜೀವಂ ಜಾಣ] ಅದಕ್ಕೆ ಜೀವವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಟೀಕೆ :- ಜೀವವು ಪ್ರದ್ವಲಗಳ ಸಂಯೋಗದಲ್ಲಾ ಕೂಡ, ಅಪ್ವಗಳ ಭೇದದ ಕಾರಣಭೂತಸ್ವರೂಪದ ಕಥನವು ಇದಾಗಿದೆ (ಎಂದರೆ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪ್ರದ್ವಲಗಳ ಸಂಯೋಗದಲ್ಲಾ ಕೂಡ ಯಾವುದರ ಮುಖಾಂತರ ಅಪ್ವಗಳ ಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ ಅಂಥ ಅಪ್ವಗಳ ಭಿನ್ನ - ಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಕಥನವು ಇದಾಗಿದೆ).

ಶರೀರ ಮತ್ತು ಶರೀರಿಯ ಸಂಯೋಗದಲ್ಲಿ, ೧) ಯಾವುದು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸ್ವರ್ತ-ರಸ-ಗಂಧ-ವರ್ಣಗುಣಗಳುಳ್ಳದ್ವಿರುವ ಕಾರಣ, ಸರ್ಬಾವಿರುವ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕಾರಸಂಘಾತ ಮೊದಲಾದ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣತವಿರುವ ಕಾರಣ ಇಂದಿಯಗ್ರಹಣಯೋಗ್ಯವಿದೆ ಅದು ಪ್ರದ್ವಲದ್ವಪ್ರವಿದೆ; ಮತ್ತು ೨) ಯಾವುದು ಸ್ವರ್ತ-ರಸ-ಗಂಧ-ವರ್ಣಗುಣಗಳಿಂದ ರಹಿತವಿರುವ ಕಾರಣ, ಅಸದ್ವಾಳಿದೆ ಅವುದು ಪರಿಣತವಿರುವ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಅಪ್ವತ್ವಾದಿ ಪರ್ಯಾಯಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣತವಿರುವ ಕಾರಣ